

אספקלריה

גליין נא | ניסן תשפ"ג

ראי מבין כותלי המכון מדעי טכנולוגי להלכה

עורך אחראי: הרב אברהם פורמן

באספקלריית השעה

מאת ראש המכון הגאון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

ידידים רוממוך בשירה קדמוך

יצי"מ נשלמה בקרי"ס שיאה של יציאת-מצרים היה כמובן בקריעת ים סוף, כאשר אז נשלמה סופית יציאתם של בני-ישראל מתחת סבלות מצרים מעבודות לחרות ומשעבוד לגאולה, כפי שנראה מתוך הכתובים (נחמיה ט, ט-יא) אותם אנו אומרים יום בפקסוקי-דזמרה של תפילת שחרית, שיציאת-מצרים וקריעת ים סוף משולבות זו בזו: "ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף, ותתן אותות ומופתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה, והים בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה ואת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים".

וכך אנו מחברים ומשלבים יום יום, שחרית וערבית, את נס יציאת מצרים יחד עם נס קריעת ים סוף². בתפילת שחרית (בברכה שלאחר ק"ש) אנו אומרים: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו ומבית עבדים פדיתנו, כל בכוריהם הרגת ובכוך ישראל גאלת, וים סוף להם בקעת, וזדים טבעת, וידידים העברת, ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר". ובתפילת ערבית (בברכה ראשונה שלאחר ק"ש) אנו אומרים: "המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם, המעביר בניו בין גזרי ים סוף, את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טיבע".

'ידידים' - תואר שנתייחד לעם ישראל בקרי"ס בנוסח הברכה שבתפילת שחרית אנו מוצאים תואר וכינוי מיוחד לעם ישראל בשעת קריעת ים סוף, שהוא התואר 'ידידים', אותו אנו מזכירים פעמיים באותה ברכה: "וים סוף להם בקעת, וזדים טבעת, וידידים העברת, ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר, על

1. וראה מה שפירש"י עה"ת בפר' שלח (במדבר טו, מא) לגבי חוטי הציצית: "פתיל תכלת, ע"ש שיכול בכורות... ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים". ומעודי אני מסופק אם כוונתו שמנן חוטי הציצית הוא שכן על כך או שהוא לתיקון מה ששהו, ויל"ע בזה.

2. וכבר כתב הטור (או"ח, סי' סו): "ואיתא בירושלמי צריך להזכיר באמת ויציב יציאת מצרים ומלכות וקריעת ים סוף ומכת בכורות" וכו'. ועי' בשו"ע הרב (שם סי' סו) שהוסף ע"ז: "וכן באמת ואמונה", דהיינו בברכות ק"ש של ערבית. ועוד כתב: "ואם לא הזכיר אחת מהן לא יצא י"ח (ומחזירין אותו)" וכו', ומצוין ע"ז בשולי הגיליון דכן משמע בח' הרשב"א (ברכות יא.) דדמי לברית ותורה.

וע"ע במ"ב (שם סק"ג) שכתב: "ומשמע ברשב"א ברכות י"א דלעכובא הוא אפילו דיעבד", ומה שנתקשה בזה בהמשך דבריו במוסגר, והעלה דצ"ע למעשה.

בתוכן

באספקלריית השעה - ידידים רוממוך בשירה קדמוך. 1.
מאת ראש המכון
הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

7..... **בראי ההלכה**
שאלות נבחרות משולחן רבני המכון
הכשרת מכשור מטבחים ושימוש בהם בפסח ובכל השנה / תמנת מאכלים לשבת על כיריים חשמליות / נעילת נעליים בשבת עם כיתובים מחיקים / הכשרת השיש וכיסוי לפסח / סוכה תחת פרגולת מתכת / שימוש בפסח בבקבוקי פלסטיק וכלים חד-פעמיים ממוחזרים / הנחת סיר לחימום בשבת על כירית אינדוקציה פעילה / טיפולים רפואיים בשבת באמצעות אור / טוסטר חדש שאינו טבול / מדיד במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת והכשרת תנורי אפייה וכיריים אינדוקציה לפסח / שימוש בכיריים חשמליות לבשר ולחלב / שימוש בשבת בבר מים ללא אישור הלכתי / שימוש במכשיר ניג'ה לבשר ולחלב בסירים נפרדים / מצלמות אבטחה בשבת / שמיעת מגילה לכבודת שמיעה / עבודה בחברת החשמל הכוללת כונוניות בשבתות וחגים / שימוש בתא אחד של תנור דו-תאי לחמץ ובשני לפסח / הצתת כיריים של גז ביום-טוב / הכשרת גריל גז לפסח

22..... **באספקלריה המאירה**
הגאון רבי מרדכי ז. אייכלר שליט"א בשר מתורבת / הגאון רבי יעקב אברהם כהן שליט"א מעליות בשבת (ב) / הגאון רבי עמרם פריד שליט"א שליחת העובד הוד לשריפת חמץ / הגאון רבי ינון רבי שליט"א בשר מתורבת (ב) / הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א מאכלים כבושים במקפא ועוד לפסח ולגבי שאר איסורים

35..... **על משמר הפסח**
הנחיות להכשרת המטבח המודרני לפסח

45..... **על משמר השבת**
מושגי יסוד (ב)
המשכת מצב/הסרת מונע/מניעת המונע

50..... **באספקלריית העתיד**
מטבעות דיגיטליים

55..... **רשימת מקררים באישור המכון**
מעודכנת לחודש ניסן תשפ"ג

57..... **רשימת מקפאים באישור המכון**
מעודכנת לחודש ניסן תשפ"ג

57..... **רשימת תנורי אפייה באישור המכון**
מעודכנת לחודש ניסן תשפ"ג

זאת שבחו אהובים,
ונתנו **ידידים** זמירות
שירות ותשבחות
ברכות והודאות למלך
א-ל חי וקיים" וכו'.

אנו מוצאים את התואר
הזה גם בלשון חז"ל
(סוטה לז.) בנוגע לשעת
קריעת ים סוף: "באותה
שעה היה משה מאריך
בתפילה, אמר לו

הקדוש-ברוך-הוא: **ידידי** טובעים בים ואתה מאריך בתפילה לפני" וכו'
גם רבינו אברהם אבן עזרא משתמש בתואר זה בפירוטו הידוע (יום ליבשה
נהפכו מצולים): "**ידידים** רוממוך, בשירה קדמוך" וכו'.³

את התואר המיוחד הזה של 'ידידות', שלא
מצאנו כדוגמתו במקומות אחרים, אנו

מוצאים אך ורק בברכת ברית-מילה, בה מברכים: "אשר קידש **ידיד**
מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש, על כן בשכר
זאת א-ל חי חלקנו צורנו צוה להציל **ידידות** שארנו משחת" וכו'.

בעוד שלגבי פירושן של המילים "אשר קידש ידיד מבטן" חלוקות

3. וגם בלשון הפייטן (בפיוט לתפילת ערבית של ליל שש"פ) מצינו: "ברוב טובך נחית ידידים"

לתואר הייחודי 'ידיד' כמה משמעויות, **'ידידות' - אהבה הדדית** המשמשות במספר רבדים, זה לפנים מזה, כאשר למעשה הן משלימות האחת את חברתה.

המשמעות הפשוטה של התואר 'ידידות' היא מלשון אהבה וחביבות, כפי שתרגם אונקלוס (דברים שם) את התיבות "ידיד ה'": "רחימא דה" (- אהבו של הקדוש-ברוך-הוא). כך גם תרגם יונתן-בן-עוזיאל (שם): "חביביה דה". וכן עולה גם מתוך פירושו של רש"י (שבת שם) לפי דרכו, כי התיבות "אשר קידש ידיד מבטן" מכוונות ליצחק אבינו, שנקרא בשם 'ידיד' - על-שם שעליו נאמר בכתוב (בראשית כב, ב): את בנך את יחידך אשר אהבת¹⁰.

רובד נוסף למשמעותו של תואר זה התפרש בקצרה בדברי המהר"ל (חדא"ג מנחות שם), כי 'ידידות' היא כאשר יש חיבור ואהבה. כלומר: שהתואר 'ידידות' מתייחד לאהבה הדדית משני הצדדים, אשר אהבה זו המחברת ומקשרת ביניהם היא המכונה בשם 'ידידות'.

לאור זאת נראה, כי מטעם זה נתייחד אכן **אברהם אבינו נקרא 'ידיד' מכח התואר 'ידידות' לאברהם אבינו, שכן ביחס האהבה הדדית בינו לבין קונו**

אליו מצינו מפורשות את האהבה ההדדית שבינו לבין קונו. מחד גיסא, אברהם אבינו הוא הוא אוהבו של מקום, כמו שנאמר (ישעיה מא, ח): "אברהם אוהבי", וכפי שמפרש על כך רש"י (שם): "שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותי, אלא מתוך אהבה", וכן מפרש גם הרד"ק (שם): "שאהבני ודבק בי, ויצא מתוך עובדי פסילים ואיללים". ואילו מאידך גיסא, אברהם אבינו הוא הוא גם אוהבו של מקום, כמו שנאמר (בראשית יח, ט): "כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו" וגו', שעל כך מפרש רש"י (שם): "כי ידעתי, לשון חיבה... שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו". ומכח אהבה הדדית זו שבינו לבין קונו זכה שנתייחד עליו התואר 'ידיד'.

גם כל התואר 'ידידות' של עם ישראל נגזרת **גם ה'ידידות' של עם ישראל כתוצאה מאותה אהבה הדדית. מחד - נגזרת מכח אהבה הדדית זו**

הקדוש-ברוך-הוא אוהב את עם ישראל, בניו אוהביו, כמו שנאמר (דברים ז, ז): "כי מאהבת ה' אתכם" וגו', וכן נאמר (ירמיה לא, א-ב): "כה אמר ה'... ואהבת עולם אהבתיך" וגו', ועוד נאמר (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה' וגו'. על יסוד המקראות הללו אנו אומרים כן פעמיים בכל יום בברכות קריאת-שמע (בברכה שניה שקודם ק"ש), כאשר בשחרית אנו פותחים את הברכה: "אהבת עולם (או 'אהבה רבה') אהבתנו ה' אלוהינו" וכו', וחותמים אותה: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ובערבית פותחים: "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת", וחותמים: "אוהב עמו ישראל", וכך אומרים גם בכל תפילות המועדים (בתחילת הברכה האמצעית): "אתה בחרתנו מכל העמים,

הדעות, אם הכוונה לאברהם אבינו או ליצחק אבינו", או שהכוונה בכלל לכל עם ישראל⁵, הרי שלגבי המילים "להציל ידידות שארנו" שבהמשכה של הברכה הכל יודו בוודאי שהכוונה היא כתואר וכינוי לעם ישראל כולו.

תואר זה של 'ידיד' מצינו שניתן לאברהם אבינו ולבנימין בן יעקב. על אברהם אבינו דרשו חז"ל (מנחות נג): "יבוא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד בחלקו

של ידיד ויתכפרו בו ידידים, יבוא ידיד, זה שלמה המלך... בן ידיד, זה אברהם, שנאמר מה לידידי בביתו" וכו'. ואילו על בנימין נאמר בפירוש בכתוב בפרשת וזאת-הברכה (דברים לג, ב): "לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו", וכן דרשו חז"ל (שם): "ויבנה ידיד, זה בית-המקדש, דכתיב מה ידידות משכנותיך... בחלקו של ידיד, זה בנימין, שנאמר לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו" וכו'.

'ידידותו' של אברהם אבינו נגזרת מכח ה'ידידות' של מצוות ברית-מילה, באשר הוא זה שנצטווה לראשונה מפי הגבורה על מצווה זו, ובהיותו ראש וראשון לנימולים על-פי ציווי של הקדוש-ברוך הוא⁷. על-שמו נקראת אכן מצוות ברית-מילה לדורות בשם 'בריתו של אברהם אבינו'⁸.

ואילו 'ידידותו' של בנימין קשורה ומשולבת עם 'הידידות' של קריעת ים סוף, שם נטל שבטו של בנימין חלק בראש, כפי שאמרו חז"ל (סוטה לו:): "דתניא היה רבי מאיר אומר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר שם בנימין צעיר רודם, אל תקרי רודם אלא רד ים, והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר שרי יהודה רגמתם, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן (- אכסניה) לגבורה (- להשראת השכינה), שנאמר ובין כתפיו שכן (שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו - רש"י)".

כאשר מתוך שני מאמרי חז"ל שהזכרנו עולה, כי בזכות זו ששבטו של בנימין ירדו לים תחילה זכה בנימין שנבנה בית-המקדש בחלקו, נחלת שבט בנימין בארץ-ישראל. כלומר: שבזכות ה'ידידות' המיוחדת של קריעת ים סוף זכה לתואר 'ידידות' ולמתנת 'ידידות' שנבנה בית-המקדש שנקרא 'ידיד' בחלקו של 'ידיד'⁹.

4. דלדעת רש"י (שבת קלז:): יצחק אבינו שהיה ראשון לנימולים לשמונה ימים הוא שנקרא בשם 'ידיד', ואילו לדעת ר"ת (שהובאה בדברי התוס' שם ד"ה ידיד, ובמס' מנחות נג: ד"ה בן) שם 'ידיד' קאי על אברהם אבינו.

5. כמו שפירשו המהרש"א (חדא"ג, שבת שם) והמהר"ל (חדא"ג, שם).

6. אשר מטעם זה ס"ל לר"ת ד"ה אשר קידש ידיד מבטן" קאי על אברהם אבינו, כמו שהבאנו לעיל בהע' 4.

7. וכבר הזכרנו לעיל בהע' 4 כי גם לדעת רש"י ד"ה אשר קידש ידיד מבטן" קאי על יצחק אבינו היינו משום שהוא ראש הנימולים לשמונה ימים וקודם שנולד נתקדש למצווה זו מבטן.

8. ואע"ג שכתב הרמב"ם (בפיה"מ, סוף"ז דחולין): "ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת... לפי שאתה הראית לדעת שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זה לבניאים שלפניו... וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה ציווה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" וכו'. אבל מ"מ גם הוא מודה דעכ"פ כשהוא מל את בנו הוא מברך "אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", כמש"כ להדיא (רפ"ג מהל' מילה) לפי דרכו. וראה עוד מש"כ הרמב"ם (סוף הל' מילה, על יסוד מתני' דנדרים לא): "ועל המילה נכרתו שלוש עשרה בריתות עם אברהם אבינו" וכו'.

9. וראה גם בתרגום עה"פ (תהילים סח, כח) "שם בנימין צעיר רודם", שנקט כדעת ר"מ ששבטו של בנימין ירדו לים תחילה, ותרגם ע"ז: "תמן בנימין זעיר בשבטיא דמן שירויא נחת

לימא מטול היכנא קבל מלכותא מן שירויא" וכו'. ועד"ז פירש"י (תהילים שם): "משם זכה להיות מלך, לפי שירד לים תחילה, וכן א"ל שמואל לשאל הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, ותרגמו יונתן דבנימין עבר בימא בריש כל שאר שבטיא".

10. וראה עוד בתרגום עה"פ (ירמיה יא, טו) "מה לידידי בביתי", שתרגם ע"ז: "מה לעמא דהוה חביב קדמי" וכו'. ובמצודת-ציון (שם) פ"י: "לידידי, אוהבי". וכ"ה בתרגום עה"פ (שם יב, ז) "תתני את ידידות נפשי", שתרגם ע"ז: "ומסרית ית עמא דהוה חביב קדמי", ובמצודת-ציון (שם) פ"י: "ידידות, ענין אהבה". וגם עה"פ (ישעיה ה, א) "אשירה נא לידידי" וגו' תרגם התרגום מלשון אהבה וחביבות עיי"ש, ובמצודת-ציון (שם) פ"י: "לידידי, אוהבי ובן דודי". וכ"ה בתרגום עה"פ (תהילים פד, ב) "מה ידידות משכנותיך", שתרגם ע"ז: "מה הינון רחמיני משכניך", וכן פירש"י (שם): "מה ידידות משכנותיך, כמה אוהבות וחביבות משכנותיך", וכן פירשו גם האב"ע (שם) והמצודות (שם).

הוא בין הבתרים, בהיותו בן שבעים שנה, להורישו ולהנחילו את ארץ-ישראל, חקק הקדוש-ברוך הוא בבשרו לאחר עשרים ותשע שנה, כמו שנאמר (שם יז, א-ב): "ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני א-ל-ש-ד-י-ה התהלך לפני והיה תמים, ואתנה בריתי ביני ובינך" וגו', שעל כך מפרש רש"י (שם, ב): "והיה תמים... ולפי מדרשו: התהלך לפני במצוות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים.. ואתנה בריתי, ברית של אהבה, וברית הארץ, להורישו לך על-ידי מצווה זו".

ראש ישיבת פורת יוסף מרן הגאון רבי משה צדקה שליט"א מאזין לשיעורו של ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א

הוא שאמרו חז"ל (ברכות מח:): "תניא: רבי אליעזר אומר: כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ (- בברכה שניה של ברכת-המזון)... לא יצא ידי חובתו, נחום הזקן אומר: צריך שיזכור בה ברית" וכו', ומפרש רש"י (שם): "צריך שיזכור בה ברית, בברכת הארץ, שעל-ידי ברית ניתנה לאברהם בפרשת מילה, ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו".

למעשה, מצוות ברית-מילה משמשת לעולם כ'כורת הברית' **הברית בין ישראל להקב"ה לדורות** בין ישראל לאביהם שבשמים, כפי שחותמים בסוף ברכת ברית-מילה (שמקורה בברייתא, שבת קלז:): "ברוך אתה ה' כורת הברית"¹³.

וכן אמרו חז"ל (כריתות ט:): "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם (- הגרים הבאים להתגייר) לא יכנסו אלא במילה וטבילה והרצאת דמים"¹⁴.

סיומה והשלמתה הסופית של ברית בין הבתרים היה בקריעת ים סוף, בשעה **קרי"ס היא סיומה והשלמתה של ברית בין הבתרים**

אהבת אותנו" וגו'. ומאידך - עם ישראל הם כמובן אוהבי ה', ככתוב (תהילים צז, ה): "אוהבי ה' שנאו רע" וגו', כאשר על יסוד זה היתה נוסחה עתיקה בסידורים ישנים (לראשונה היא מופיעה בסידור רס"ג) בסיום הברכה האמצעית של תפילות שבת ויום-טוב: "וישמחו בך ישראל אוהבי שמך".

'ידידות' - כריתת ברית על יסוד הדברים האמורים, ניתן לומר, ללא ספק, כי כריתת ברית אהבה הדדית¹¹ וקשירת קשר הדוק של חיבור, בלתי ניתן להפרדה, היא הגילוי של תופעת ה'ידידות'.
יתכן מאוד, אפוא, כי שורש השם 'ידיד' בלשון-הקודש מורכב מכפל של תיבת 'יד', המורה על חיבור ושילוב יד ביד, על-דרך של תקיעת כף וכריתת ברית נאמנות בין שני רעים האהובים¹².

'ידידות' - כריתת ברית דמים מכח אהבה הדדית מעבר לכל האמור, נראה עוד, כי לא כל כריתת ברית אהבה הדדית זוכה לתואר של 'ידידות', אלא דווקא ברית דמים, שהיא ברית אהבה הדדית עמוקה ואמיתית של נאמנות בכל מצב, ללא שום תנאי ושיור, עד כדי מסירות-נפש ממש, היא שמזכה בתואר הייחודי והנעלה של 'ידיד'.

הוא אומר, מעתה, כי 'ידידות' היא ברית דמים הכרותה בין רעים האהובים מכח תוקף האהבה ההדדית השרויה ביניהם.

זהו פשר התואר המיוחד של 'ידידות', שאנו מוצאים אותו הן לגבי מצוות ברית-מילה והן לגבי קריעת ים סוף, אשר הצד השווה שבהם והמכנה המשותף להם הוא היותם מורים על הברית האיתנה שבין ישראל לאביהם שבשמים, שהיא ברית דמים של אהבה הדדית.

לא זו בלבד, אלא שמצוות ברית-מילה ונס קריעת ים סוף קשורים ומשולבים זה בזה, וגם משלימים זה את זה, כאשר נבאר בהרחבה.

ברית-מילה היא ברית של אהבה מצוות ברית-מילה, עליה נכרתו שלוש עשרה בריתות, כמו ששינונו במשנה (נדרים לא: וכן תניא בברייתא ברכות מט:), היתה אכן ברית של אהבה.

לא בכדי סידר הרמב"ם את הלכות מילה שבספר 'משנה-תורה' (היד החזקה) שלו בתוך ספר 'אהבה', שכן כל מהותה של מצוות ברית-מילה היא ברית אהבה.

כך כתב הגאון הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב, בעל ה'בני-יששכר' (בספרו 'דרך פקודין', מ"ע ב, מילה, חלק המחשבה, אות ג, בת"ד): "והוא שהמצווה הזאת הוא דמיון אות וכריתת ברית בין שני אהבים, לבל תישכח אהבתם ולבל יפרדו".

ברית אהבה זו, של מצוות ברית-מילה, היתה המשכה הישיר של ברית בין הבתרים, אשר כרת הקדוש-ברוך-הוא עם אברהם אבינו, ככתוב בפרשת לך-לך (בראשית טו, יח): "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת" וגו'. את הברית שכרת עמו הקדוש-ברוך-

13. ועי' באבודרהם (מילה וברכותיה) שכתב שנוסח חתימת ברכה זו מיוסדת ע"ש הכתוב "וכרות עמו הברית", דהיינו הא דכתיב (נחמיה ט, ח-ז): "אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם... ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמורי והפריזי והיבוסים והגרגשי לתת לזרעו" וגו', דמיירי בברית הארץ, וגם מיירי התם בהמשך הכתובים בקרי"ס, כדכתיב (שם, ט-יא): "ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף... והיום בקעת לפניהם" וגו', והר"ז כפי שיבואר להלן על יסוד הכתובים הללו שקרי"ס היא המשכה והשלמתה של כריתת הברית עם אברהם אבינו בברית בין הבתרים ובמצוות ברית-מילה, ודו"ק בזה.

14. והובאה מימרא זו בפירש"י עה"ת פס' משפטים (שמות כד, ו) עי"ש. וביתר הרחבה נתבאר כן בדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' איסור' הלכות ד-ד): "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן, מילה היתה במצרים... וטבילה היתה במדבר... וקרבן כשנאמר וישלח את נערי ישראל ויעלו עולות... וכן לדורות, כשירצה הגר.

11. למעשה, כל 'ברית' שורשה באהבה, כפי שעוד יתבאר להלן לגבי ברית-מילה. אולם יש לציין גם ללשון רש"י (שבת פג:): אפי' לגבי ברית לע"ז רח"ל, דאמרין התם בגמ': "דנתיא וישימו להם ברית... זה זבוב בעל עקרון, מלמד שכאו"א עשה דמות יראתו ומניחו בתוך כיסו, כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה", ופירש"י (שם): "ומחבקה ומנשקה, וזהו לשון ברית, אהבה וחבה" וכו'.

12. ראה בדרשות חת"ס (ח"א, קלט:): שפ"י גם הוא לפי דרכו ששם 'ידיד' מורכב מב' פעמים 'יד', אלא שהלך שם בדרך אחרת לגמרי.

כך אכן היה בברית בין הבתרים, כמו שמפרש רש"י בפרשת לך-לך (בראשית טו, י): "לפי שהיה כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו', ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה... אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא אש". גם הרמב"ם (שם, יז) כתב דברים דומים: "והנה השכינה עברה בין הבתרים, והוא הברית אשר היתה אתו מעולם, וזה טעם כרת ה' את אברם ברית, כי הקדוש-ברוך הוא בעצמו העביר ברית בין הבתרים, והמשכיל יבין".

כזו היתה גם צורתה של קריעת ים **גם צורת קרי"ס היתה כדרך כורתי ברית במעבר בין שתי מחיצות** (שמות יד, כב): "ויבואו בני-ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם", וכן נאמר עוד (שם, כט): "ובני-ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם". גם בשירת הים נאמר (שם טו, ח): "וברוח אפיק נערמו מים ניצבו כמו נד נזלים קפאו תהומות בלב ים". וכך אמר גם דוד המלך (תהילים עח, יא): "בקע ים ועעברו יוצבי מים כמו נד".

צורה זו של הנס היתה לשם חידוש והשלמת הברית שכרת הקדוש-ברוך הוא עם אברהם אבינו בברית בין הבתרים, אשר התחדשה שוב ונשלמה עם זרעו שלאברהם אבינו בצאתם ממצרים, לאחר שנפרע השטר של "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם, וכבר נשלם מניינם ובניינם של בני-ישראל בהיותם מונים שישים ריבוא, והוכשרו להיכנס לארץ המובטחת, ארץ ישראל, לרשת אותה.

עלינו רק לציין, כי כשם שבברית בין הבתרים נאמר (בראשית טו, י): "והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה", כך נאמר גם לגבי קריעת ים סוף (שמות יד, כד): "ויהי באשמורת הבוקר וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן" וגו'. אך מעבר לכך לא ניתן כמובן להוסיף כלום בדברים חתומים וסתומים מכבשונם של עולם.

לפיכך מצאנו, בכמה מקומות, כי מלבד **זו ההדגשה בכ"מ על עצם ציון הנס הכפול שהיה בקריעת ים סוף, בהצלת ישראל מחד ובטביעת המצרים בים** קריעת הים לגזרים ועל **ההקב"ה העבירנו בתוכו**

מאידך, מודגש מאד גם עצם קריעת הים לגזרים כעובדה נוספת, בעלת משמעות מיוחדת בפני עצמה.

בפרק הודו הגדול (תהילים קלו, ג-טו) נאמר: "לגזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו, והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו, וניער פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו". כלומר: שאנו נותנים בזאת הודאה מיוחדת להקדוש-ברוך הוא על שקרע וגזר את ים סוף לגזרים, מלבד ההודאה על כך שהעביר את בני-ישראל בתוכו ועל כך שניער שם את פרעה וחילו והטביעם שם.

כיוצא בזה נאמר (נחמיה שם, יא): "והים בקעת לפניו ויעברו בתוך הים ביבשה ואת רודפיהם השלכת במצולות" וגו'. וכך אנו אומרים כל יום בתפילת שחרית (בברכה שלאחר ק"ש): "וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידם העברת", כאשר תחילה מודגשת עצם בקיעת הים, וכפי שאומרים גם בתפילת ערבית (בברכה ראשונה שלאחר ק"ש): "בוקע ים לפני משה".

ועל כולם מודגש כן בנוסח הגדה-של-פסח, בה אומרים: "אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו", שמשמעות הדברים היא שעצם קריעת ים סוף, מבלי להעבירנו בתוכו בחרבה ומבלי לשקע צרינו

שהתקיימה ההבטחה האלוקית שהבטיח הקדוש-ברוך הוא לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (שם טו, יד): "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹⁵.

שכן כל מהותה של קריעת ים סוף היתה המשך והשלמת ברית בין הבתרים שכרת הקדוש-ברוך הוא עם אברהם אבינו וזרעו אחריו, כפי שעולה בבירור מתוך הכתובים (נחמיה ט, ז-יא): "אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם והוצאת מאור כשדים ושמית שמו אברהם, ומצאת את לבבו נאמן לפניך וזרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמורי והפריזי והיבסי והגרשי לתת לזרעו ותקם את דברך כי צדיק אתה, ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף, ותתן אותות ומופתים... והים בקעת לפניו ויעברו בתוך הים ביבשה ואת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים".

מטעם זה אמרו חז"ל (מכילתא, פר' יתרו, פר' בחודש, פר' ט): "רבי נתן אומר: מנין אתה אומר שהראה המקום לאברהם אבינו (- בברית בין הבתרים) גהינום ומתן-תורה וקריעת ים סוף? שנאמר ויהי השמש לבוא [באה] ועלטה היה והנה תנור, זה גהינום... ולפיד אש, זה מתן-תורה... בין הגזרים האלה, זה קריעת ים סוף, שנאמר לגזר ים סוף לגזרים"¹⁶. שלכאורה הדברים צריכים ביאור, שכן בעוד שאת מה שהראה גהינום ומתן-תורה ניתן בהחלט להבין, כי הלא הם מעיקרי הדת ויסודות האמונה, הרי מה עניינה של קריעת ים סוף לברית בין הבתרים? ומפני מה הראה דווקא נס זה שנעשה להם לישראל? אולם לאור המתבאר הדברים אכן מובנים היטב, שהראהו הקדוש-ברוך הוא את סיומה של ברית בין הבתרים הנשלמת בקריעת ים סוף.

ברית בין הבתרים היתה כדרך כורתי ברית במעברם של ברית במעבר בין שתי מחיצות השותפים לברית בין שתי מחיצות, כפי שמפרש רש"י בתחילת פרשת ניצבים (דברים כט, יא): "לעברך בברית, דרך העברה, כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים" וכו'.

15. אשר מלבד ביזת מצרים - כדפירש"י (שם): "ברכוש גדול, בממון גדול, כמו שנאמר וינצלו את מצרים", וכן עולה ממשאחז"ל (ברכות ט): "דבר נא באוזני העם וגו', אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה, א"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם" וכו' - בוודאי נכללה בהבטחה זו גם ביזת הים, שעליה אחז"ל (מכילתא, פר' בא, פר' יא): "וינצלו את מצרים... ומנין שביזת הים גדולה מזו, שנא' ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, בעדי, זו מצרים, עדיים, זו ביזת הים, ואומר כנפי יונה נחפה בכסף, ביזת מצרים, ואברותיה בירקרק חרוץ, זו ביזת הים, תורי זהב נעשה לך, זו ביזת הים, עם נקודות הכסף, זו ביזת מצרים".

ועוד אחז"ל (יל"ט, פר' לך-לך, רמז עז): "זש"ה וישבו ויחנו לפני פי החירות, כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, א"ל הקב"ה זו היא מההבטחה שהבטחתי לו יחזרו לאחוריהם, שכל כסף וזהב שכנס יוסף היה נתון בבעל צפון, וכשחזרו נטלוהו, שנא' כנפי יונה נחפה בכסף" וגו'. ומובא בשם הגר"א (עבודת הגרשוני, ש"ה ש"א, יא; לבן אחיו של הגר"א ששמע מפיו) כי באמת הגאולה השלימה ממצרים לא היתה רק על ים סוף, שע"ז הבטיח הקב"ה בברית בין הבתרים: "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", אלא שביקש הקב"ה משה שיאמר לישראל שישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שמה יהיה סבור אותו צדיק אברהם שהציאה ממצרים היא הגאולה השלימה ויאמר "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", יעייש"ה בדבריו.

16. וכן אחז"ל (ב"ר פ"ד מ"ד, כא): "שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר ארבעה דברים הראה לו, גהינום ומלכות ומ"ת וביהמ"ק... ריב"ל אמר אף קרי"ס הראה לו, דכתיב אשר עבר בין הגזרים האלה, המד"א לגזר ים סוף לגזרים".

הרי לנו, שמצוות ברית-מילה כרוכה מעצם טבעה בסרך פיקוח-נפש. וגם מצינו שבני-ישראל מסרו את נפשם בפועל על קיומה של מצווה זו, כמו שאמרו חז"ל (שבת קל): "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל מצווה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזירת המלכות, כגון עבודת-כוכבים ומילה, עדיין היא מוחזקת בידם" וכו'¹⁹.

גם מעמד קריעת ים סוף היה כרוך **גם קרי"ס היתה ברית דמים במסירות-נפש של ממש מצד עם ישראל,**

כמו שאמרו חז"ל (סוטה לו. אליבא דר' יהודה): "קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה... ועליו מפרש בקבלה הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש טבעתי בין מצולה ואין מעמד וגו' אל תשטפני שכולת מים ואל תבלעני מצולה וגו' באותה שעה היה משה מאריך בתפילה, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: **ידידי טובעים בים** ואתה מאריך בתפילה לפני" וכו'²⁰.

עוד אמרו חז"ל (שמו"ד פר' כא, ז): "ויבואו בני-ישראל בתוך הים ביבשה, אם בים למה ביבשה? ואם ביבשה למה בתוך הים? אלא מכאן אתה למד שלא נקרע להם הים עד שבאו לתוכו עד חוטמן ואחר-כך נעשה להם יבשה".

זהו תוקף החיבור של ברית האהבה ההדדית שבין **מכאן תואר ה'ידדות' ישראל לאביהם שבשמים, המתבטא במסירות-נפש של קיום מצוות ברית-מילה ובשעת קריעת ים סוף, אשר מזכה אותם בשם התואר של 'ידדות'.**

מכאן זה גם אברהם אבינו ובנימין לתואר 'ידיד'. אברהם אבינו בשל היותו ראש לנימולים שנחתמו באות ברית קודש, ובנימין בשל שבטו שקפצו וירדו לים במסירות-נפש.

על כך אמרו חז"ל (מנחות שם): "יבוא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים, יבוא ידיד, זה שלמה המלך... בן ידיד, זה אברהם... ויבנה ידיד, זה בית-המקדש, דכתיב מה ידדות משכנותי, לידיד, זה הקדוש-ברוך-הוא... בחלקו של ידיד, זה בנימין... ויתכפרו בו ידידים, אלו ישראל" וכו'.

המילה נדחית מפני סכנת נפשות. וכבר עמדו בזה בשו"ת חת"ס (חיו"ד, סי' רמא, ד"ה והנה) ובשו"ת אבנ"ז (חיו"ד, סו"ס שכו), דמ"ש מכל עבירות שבתורה חוץ מג' עבירות חמורות שנדחות מפני פקד"נ. דאפשר דהיינו משום שכל עיקרה של מצוות מילה יש בה משום סכנת נפשות קצת, שכן הוא ציווי השי"ת לקיים מצווה זו אע"פ שיש בה סרך סכנה, ומה"ט אינה ניתנת להתבטל מפני סכנתנפשות, ורק מאחר שניתן לדחותה ולקיימה לאחר זמן היא נדחית אכן מפני פקד"נ. ולכאורה זו היתה סברת השואל שבשו"ת חת"ס (שם), וצ"ע בזה.

19. וראה מה שפירש"י בפר' וזאת-הברכה (דברים לג, ט) לגבי שבט לוי: "ובריתך יצורו, ברית-מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו, והם היו מולין ומלין את בניהם". וגם מה שפי' הספורנו (שם): "ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך, לא הקפיד על חיי בניו במדבר כדי לשמור אמרתך, והוא מצוות מילת הבנים, אע"פ שהיו מתים רבים מהם כאמרו חז"ל מפני שלא נשבה להם רוח צפונות".

וכפ"נ שכונת הספורנו היא עפ"י דרשת חז"ל (שבת שם): "תניא רשב"ג אומר כל מצווה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה, דכתיב שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה, וכדפירש"י (שם, ד"ה שש אנוכי) ד'אמרתך' היינו מילה משום שהיא אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות, ובמק"א (מגילה טז: ד"ה אמרתך) פירש"י באופן אחר, שהיא מצווה שניתנה במאמר ולא בדיבור, דלפי"ז גם "שמרו אמרתך" היינו מצוות מילה.

אמנם עי באו"ז (הל' ת"ב, סי' תטו) דנראה מדבריו דדרשינן איפכא, וילפינן ד"שש אנוכי על אמרתך" היינו מילה מהא דכתיב "כי שמרו אמרתך ובריתך יצורו", וז"ל שם: "ובתשובות מ"כ כד מהלין ינוקא בט"ב [לא] מהלין ליה בשחרית משום שאומרים קינוה, ותניא שש אנוכי על אמרתך וגו' זו שמחת ברית-מילה, ואתיא מגז"ש, כתיב הכא על אמרתך וכתוב התם כי שמרו אמרתך ובריתך יצורו, מה להן ברית אף כאן ברית" וכו'.

20. ועי' בדברי המהרש"א (חדא"ג שם, ד"ה קפץ שבטו) שפי' כן לפי פשוטו אליבא דר"מ דס"ל ששבטו של בנימין קפץ וירד לים תחילה, דהיינו שקפצו קודם שנבקע הים משם שהאמינו בדבר ה' אל משה שא"ל "דבר אל בני-ישראל ויסעו".

בתוכו, די בה כדי לחייבנו בהלל והודאה לשמו יתברך. וכבר עמדו על כך רבותינו הראשונים (ראה: אבודרהם, סדר ההגדה ופירושה; שבה"ל, סי' ריח; 'זבח-פסח' להארברנאל, בהגש"פ שם) להבין מה היה לנו אילו היה הקדוש-ברוך-הוא קורע לנו את הים מבלי להעבירנו בתוכו ומבלי ששיקע בתוכו את צרינו? אשר כל זה מורה בבירור, כי קריעת הים לגזרים כשלעצמה היתה לה משמעות רבה עבורנו, ולכן נעשה הנס בדרך זו דווקא, ולא בדרך של יבוש הים גרידא²¹, שכן בדרך זו התחדשה שוב הברית שנכרתה עם אברהם אבינו בברית בין הבתרים.

זה גם הטעם לכך שמצאנו, בכמה מקומות, לשונות המורים ומדגישים כי הקדוש-ברוך-הוא הוא שהעבירם בים, ולא שעברו מעצמם כביכול. כך אמר דוד המלך (תהלים שם, יד): "והעביר ישראל בתוכו", וכן אנו אומרים בתפילת שחרית: "וידידים העברת", ובתפילת ערבית: "המעביר בניו בין גזרי ים סוף", וגם הנוסח שבהגדה-של-פסח הוא: "אילו העבירנו בתוכו בחרבה", כי משמעותם של כל הלשונות הללו היא שהקדוש-ברוך-הוא הוא עבר עמם כביכול בין גזרי ים סוף, כדרך כורתי ברית שעוברים בין שתי מחיצות.

מצוות ברית-מילה כאמור לעיל, תואר שם 'ידדות' מתייחס בעיקר **היא ברית של דמים** לברית דמים שנכרתת בין רעים האהובים, שהיא שיא תוקפה של כריתת ברית אהבה.

מכאן, שהן תואר ה'ידדות' של מצוות ברית-מילה, שהיא המשכה הישיר של ברית בין הבתרים שנכרתה עם אברהם אבינו, והן תואר ה'ידדות' של קריעת ים סוף, שהיה בה חידוש והשלמת כריתת הברית עם זרעו אחריו יוצאי מצרים, יסודם הוא בברית דמים של אהבה ההדדית עד כדי מסירות-נפש.

מצוות ברית-מילה כפשוטה היא ברית של דמים, כפי שנאמר בפרשת שמות (שמות ד, כה-כו) כאשר מלה צפורה אשת משה את בנה בדרך במלון: "ותאמר כי חתן דמים אתה לי... אז אמרה חתן דמים למולות", ומתרגם על כך אונקלוס (שם): "ואמרת ארי בדמא מהולתא הדין (- ותאמר כי בדם המילה הזה)... בכך אמרת אלולי דמא דמהולתא הדין (- אז אמרה אלולא דם המילה הזה)". וכך מביא גם רש"י (שם, כו): "ואונקלוס תרגם דמים על דם המילה".

כיוצא בזה אמר דוד המלך (תהלים מד, כג): "כי עליך הורגנו כל היום" וגו', ודרשו על כך חז"ל (גיטין נז:): "רבי יהושע בן לוי אמר: זו מילה שניתנה בשמיני", ומפרש רש"י (שם): "זו מילה, הורגנו כל היום, דזימנין דמית (- לעיתים הנימול עלול למות חלילה)".

וכן אמרו חז"ל (ספרי פר' ואתחנן, פ"ס ז, לגי' הגר"א שם): "ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך, וכן הוא אומר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, רבי שמעון בן מנסיא אומר: וכי נהרגין בכל יום? אלא זו המילה". ועוד אמרו חז"ל (שהש"ד ז, ב): "אמר רבי חייא: מה ראו חכמים לקבוע רופא (ברכת ר' פאנא) בברכה שמינית (של תפילת שמונה-עשרה)? כנגד המילה שניתנה בשמיני, ההוא דכתיב בריית היתה אתו החיים והשלום וגו' כמו חלאים, כמה חליים מתחת ידיה, כמה תינוקות הנימולים ומתים תחת ידיה" וכו'²².

17. ועי' בזה בדברי הרמב"ן בפר' בשלח (שמות יד, כא).

18. ואולי מטעם זה כתב הרמב"ם (פ"א מהל' מילה ה"ז) לגבי חולי: "וצריך להזהר בדברים אלו הרבה, ואין מולין אלא ילד שאין בו שם חולי, שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש אחד מיישראל לעולם", שמשמעות דבריו היא דלא סגי ליה בהא "שסכנת נפשות דוחה את הכל", אלא רק משום שאפשר לדחות את המילה ולמולו לאחר זמן אסור לסכנו ולמולו קודם לכן עד שיתרפא, אבל אילו הסכנה היתה קיימת לעולם לא היתה

מעתה, גם עולות בקנה אחד כפתור ופרח שתי דרשות חז"ל לגבי מה שזכה בנימין שיבנה בית-המקדש בחלקו, הן מה שדרשו שבית-המקדש שנקרא ידיד נבנה בחלקו של בנימין שנקרא ידיד, והן מה שדרשו שבזכות ששבטו של בנימין קפצו וירדו לים תחילה זכה ונעשה אושפיזן לשכינה, שזו וזו אחת היא, כי מכח ה'ידידות' שזכה לה בשל קריעת ים סוף, בזכות מסירות נפשם של בני שבטו שקפצו ראשונים לים, שכה שיבנה בחלקו בית-המקדש שנקרא 'ידיד', והכל מאותו הכתוב שנאמר "ידיד ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן".

מכנה משותף שיש בין קיום הן במצוות ברי"מ והן בשש"פ ובשירת מצוות ברית-מילה, שהיא הים מוצאים אנו שמחה מיוחדת

כאמור המשכה הישיר של ברית 'בין הבתרים', לבין יום שביעי של פסח, שבו אירע נס קריעת ים סוף²³ ונכרתה עמם הברית ש'בין הגזרים', הוא השמחה המיוחדת להם.

לגבי מצוות ברית-מילה אמרו חז"ל (מגילה טז): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אמר רב יהודה: אורה זו תורה... שמחה זה יום-טוב... ששון זו מילה, וכן הוא אומר שש אנוכי על אמרתך" וכו'. ועוד אמרו חז"ל (שבת קל): "תניא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצווה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה, דכתיב שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה" וכו', ומפרש על כך רש"י (שם): "שש אנוכי על אמרתך, אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות, והיא מילה, שישאל עושיין וששין עליה... בשמחה, שעושין משתה"²⁴.

גם לגבי שירת הים ששרו ישראל לאחר קריעת ים סוף מודגשת מאד השמחה, כפי שאנו אומרים פעמיים בכל יום בוקר וערב, בתפילת שחרית ובתפילת ערבית (בברכה שלאחר ק"ש): "משה ובני-ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם"²⁵.

ומובא בדברי גדולי הפוסקים הקדמונים (ראה: דרישה, א"ח, ס' תצ; ח"י שם סק"ט, בשם מהרי"ל) שיש שהיו נוהגים לומר בשביעי של פסח בתפילה ובקידוש 'זמן שמחתנו', לפי שהכל שמחים שהמצרים נטבעו בים²⁶.

זאת היא שמחת ה'ידידות' המיוחדת המשותפת לברית-מילה וליום קריעת ים סוף. והוא מה שישד ה'אבן-עזרא' בפיטו הידוע, שהזכרנוהו לעיל, אשר נהוג לאומרו²⁷ ולזמרו הן בברית-מילה והן בשביעי של פסח: "ידידים רוממוך, בשירה קדמוך, מי כמוך ה' באלים, שירה חדשה שבחו גאולים".

23. כדאיתא בגמ' (סוטה יב): "ר' חנינא בר פפא אמר אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלה"ש לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידי לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה". וכן אמרין בגמ' (מגילה לא): "ויר"ט האחרון של פסח קורין ויהי בשלח" וכו', ופירש"י (שם): "ויהי בשלח פירעה, לפי שביים ז' של פסח אמרו שירה על הים". וכן פירש"י בפר' בשלח (שמות יד, ד): "ויוגד למלך מצרים, אקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלושת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאין חוזרין למצרים באו והגידו לפירעה ביום הרביעי, ובחמישי ובשישי דרפו אחריהם וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי".

24. וראה עוד לעיל בהע' 19.

25. ועי' במש"כ המ"ב (ס"א נא סק"ד) לגבי אמירת השירה כל יום בפסוקי דזמרה: "ויאמר שירת הים בשמחה, וידמנו כאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו", ובשעה"צ (שם סק"ט) ציין לזוה"ק.

26. ועי' בביאור הגר"א (א"ח, ס' תצ ס"ז) שפי' דמה"ט הוצרך הרמ"א (שם) להשמיענו שגם ביו"ט אחרון של פסח אומרים בתפילה ובקידוש 'זמן חרותנו' כמו ביו"ט ראשון, לאפוקי מדעת ה"א לומר 'זמן שמחתנו'. ועיין עוד בישוע"י (שם, סק"ב) שמצדד במנהג זה לומר 'זמן שמחתנו', דעכ"פ אין למחות ביד הנוהגים כן, ובת"ד כתב: "ועל"כ אהו שמחים ביום הזה יותר משאר ימי הפסח... ועל"כ בכל שנה אנו שמחים שעל-ידנו נעשה פרסום לשמו יתברך ואומרים זמן שמחתנו".

27. עי' היטב בדברי המג"א (ס' תצ סק"ט).

ביהמ"ק נקרא 'ידיד' בהיותו מקום חיבור בית-המקדש גם הוא מכונה בשם 'ידיד', המורה על חיבור, על-שם שהוא מחבר בין ישראל לאביהם שבשמים, בהיותו מקום החיבור שבין העליונים לתחתונים, על-דרך שאמרו חז"ל (תענית ה'): "ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: מאי דכתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, משום דבקרבתך קדוש לא אבוא בעיר? אמר לו: הכי אמר רבי יוחנן: אמר הקדוש-ברוך-הוא: לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה, ומי איכא (- והאם יש) ירושלים למעלה? אין (- אכן), דכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו (ירושלים שלמטה תהא בנויה כעיר שחוברה לה, שהיא כיוצא בה, חבירתה ודוגמתה, מכלל דאיכא ירושלים אחרית, והיכן אם לא למעלה - רש"י)". וכך מתרגם התרגום על פסוק זה (תהילים קכב, ג): "ירושלים דמתבניא ברקיעא היך קרתא לאתחברא לה כחדא בארעא (- ירושלים הבנויה ברקיע כעיר שחוברה לה כאחד בארץ)".

וכן אמרו חז"ל (תנחומא, פר' משפטים, פ"ס יח) על בית-המקדש עצמו: "לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינוני, זה אחד מן המקראות המחוורות שבית-המקדש שלמטן מכוון כנגד בית-המקדש שלמעל".

על דרך זו מפרש גם רש"י בפרשת בשלח (שמות טו, יז) בשירת הים: "מכון לשבתך, מקדש של מעלה מכוון כנגד כסא של מעלה, אשר פעלת"²¹.

ביהמ"ק נקרא בשם 'צוואר' שהוא מקום חיבור עוד מצינו שבית-המקדש נקרא בשם 'צוואר', כמו שאמרו חז"ל (ברכות ל) על כך שבכל מקום

שמתפללים צריך אדם להחזיר את פניו ולכוון את ליבו לכיוון בית-המקדש ובית קדשי הקדשים: "נמצאו כל ישראל מכוונים את ליבם למקום אחד, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא: מאי קראא (- מהו הכתוב ומהיכן לומדים זאת)? כמגדל דוד צווארך בני לתלפיות, תל שכל פיות פונים בו".

על יסוד זה דרשו חז"ל (מגילה טז): "ויפול על צווארי בנימין אחיו, כמה צווארין הוו ליה לבנימין? אמר רבי אלעזר: בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב" וכו', וכפי שביאר המהרש"א (חז"א ג שם) שדרשו כן משום שבית-המקדש נקרא בשם 'צוואר'.

וכבר פירשו גדולי החסידות (ראה: שם-משמאל, שופטים תרע"ח, בשם אביו בעל האבנ"י; שפ"א, יגיש תרנ"ו ותרס"ד) כי כשם שהצוואר הוא מקום החיבור שבין הראש לבין הגוף, כך בית-המקדש הוא מקום החיבור שבין העליונים לתחתונים ובין ישראל לאביהם שבשמים.

זהו גם הביאור במה שאמרו חז"ל (סוטה שם) על שבטו של בנימין שקפץ תחילה לים: "לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר ובין כתפיו שכן". שכן מקומו של הצוואר בגוף הוא בין הכתפיים, כך ש'בין כתפיו' של בנימין הוא הוא 'צווארי בנימין', הרומז על בית-המקדש שנקרא 'צוואר', בהיותו מקום החיבור שבין עליונים לתחתונים. לאור זאת, הרי שדרשת חז"ל ש'צווארי בנימין' הם שני מקדשים שעתידיים להיות בחלקו, ודרשת חז"ל מן הכתוב "ובין כתפיו שכן" שזכה בנימין ונעשה אושפיזן לגבורה, שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו - ביסודן אחת הן²².

21. וכן תרגם בתיב"ע (שמות שם): "תעיל יתהון ותנצבו יתהון בטור בית מקדשך אתר דמכוון קביל כורסי יקר מוזמן קביל בית שכינת קדשך" וכו'.

22. עוד אחז"ל (זבחים ק"ח): על ביהמ"ק שנבנה בחלקו של בנימין: "כתנאי, חופף עליו, זה מקדש ראשון, כל היום, זה מקדש שני, ובין כתפיו שכן, אלו ימות המשיח, רבי אומר: חופף עליו, זה העוה"ז, כל היום, אלו ימות המשיח, ובין כתפיו שכן, זה העוה"ב", וכתב ע"ז המהרש"א (חז"א ג שם): "במקדש בעוה"ז לא היה לשכינה דיבוק גמור אלא דרך חפיפה, משא"כ לימות המשיח דהוי דיבוק גמור עם ישראל, דהיינו ובין כתפיו שכן", והן הן הדברים.

אספקלריה

בראי ההלכה

שאלות נבחרות משולחן רבני המכון

מטבע הדברים, משמש המכון כתל תלפיות וכתובת מרכזית לכל השאלות ההלכתיות המתעוררות חדשים לבקרים.

על שולחן רבני המכון, מצטברות מדי יום ביומו עשרות פניות, משואלים מרחבי הארץ והעולם. כמה מן האקטואליות והמעניינות שבהן, מהחודש האחרון, מוגשות לפניכם:

הכשרת מכשור מטבחים ושימוש בהם בפסח ובכל השנה

שלום וברכה

בשנה האחרונה נכנסנו לדירה חדשה ב"ה, ומאחר שזו פעם ראשונה שאנו עושים פסח עם הכלים שיש לנו היום, יש לי מספר שאלות:

שיש - יש לנו משטח גרניט פורצלן של חברת אסקלה. באתר היצרן מופיעה תעודת כשרות מרב בחו"ל, בה נאמר שהכשרת המשטח מבשר לחלב או לפסח, תיעשה ע"י עירוי מים רותחים מכלי ראשון. ראיתי בעבר פרסום דומה שלכם. האם אכן ניתן להכשיר משטחים כאלו לפסח ע"י עירוי מים רותחים ובכך המשטח כשר לפסח ואין בעצם צורך לכסותו? כיורים - יש לנו כיורים סילגרניט של חברת בלאנקו הגרמנית. ראיתי פרסום שלכם בעבר שניתן להכשיר כיורים כאלו. האם ההכשרה הזו תקפה גם לפסח? והאם לאחר שאני מכשיר אני לא צריך לשים כיור פלסטיק?

ברשותנו מדיח כלים סימנס תוצרת גרמניה. במדיח יש אפשרות ניקוי עצמי, בה מכניסים חומר מיוחד לניקוי (במקרה שלי של פיניש) והמדיח מנקה את עצמו בחום הכי גבוה שהוא יכול (אני חושב שזה 70 מעלות). מאחר והוא מנקה בחום גבוה

מהשטיפה (או שווה לשטיפה, אם הניקוי מתבצע בדיוק ב-70 מעלות, שהרי יש גם תוכנית כזו של 70 מעלות) וגם יש חומר ניקוי חריף שפוגם במה שבלוע, האם ניתן להכשיר כך את המדיח לפסח?

יש לנו תנורים של סימנס דגם HB675GBS1, שזה תנור בנוי פירוליטי. טרם קניתי אותו בדקתי באתר שלכם וראיתי שאתם מציינים שהניקוי הפירוליטי שלו מתאים גם לפסח. האם יש הנחיות מיוחדות טרם הפעלת הניקוי הפירוליטי לפסח? כמו"כ, האם הניקוי הזה מתאים גם לתבניות או שתבניות מומלץ לרכוש ייעודיות לפסח?

בנוגע לתנור הנ"ל, יש לו תוכנית "שבת", אולם מצויין

בחוברת הפעלה שכאשר פותחים את התנור בתוכנית הזו, התנור מפסיק לעבוד, לכן אני נמנע מלהשתמש בו בשבתות כפלטת. האם אתם מכירים את התוכנית הזו?

גריל גז. רכשתי רשת מיוחדת לפסח. מה הדרך הנכונה להכשיר את שאר הגריל? האם מספיק לנקות ולהפעיל את הגריל כשהוא סגור, על חום גבוה, לכמה דקות?

יש לנו מקפיא 6 מגירות של חברת ליבהר, דגם GN6185. כאשר פותחים אותו, הצג של הטמפרטורה מואר והמנוע מפסיק לעבוד. האם יש דרך שאפשר לפתוח מקפיאים כאלו בשבת וחג?

תודה רבה

יוסי ר.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ראשית, ברכות ואיחולים לרגל כניסתכם לדירתכם החדשה. יה"ר שהשכינה תשרה במעונכם וישמע תמיד בבית זה קול ששון וקול שמחה.

ובאשר לרשימת השאלות, שכל אחת מהן דורשת תשובה מפורטת בפני עצמה, נשיב עליהן - מחוסר הפנאי ועומס השאלות בתוך שלושים יום שקודם הפסח - בקצרה או בהפניות לתשובות דומות שכבר השבנו בנושאים אלו:

1. מעיקר הדין יתכן בהחלט כי ניתן להכשיר את משטחי השיש, אלא שהכשרתם צריכה להיות כדת וכדין, באמצעות העברת אבן או ברזל מלובנים באש על המים הרותחים שמערים על השיש, על-מנת שימשיכו לרתוח ולא יתקררו מיד בבואם במגע עם השיש הקר, בנוסף על כך שאם יתכן שהמשטחים בלעו ממאכלים ובישולים שהתבשלו בכיריים של גז יש מקום להחמיר שלא להכשירם במים רותחים שהורתחו בקומקום חשמלי, ועאכ"כ שלא במים שהורתחו בכיריים אינדוקציה.

מאחר שבדרך-כלל קשה מאד להכשיר אכן את משטחי השיש כהלכה מן הראוי שלא לסמוך על כך ולכסות אותם בפסח בכיסוי של נייר אלומיניום/פי.וי.סי./טפט, כל אחד כפי מנהגו.

גם בכל רשימות התנורים המתפרסמות על-ידינו מסומנים תנורי הפירוליטי כתנורים שאינם מאושרים לשימוש בשבת.

6. אכן כך ניתן לעשות.

יחד עם זאת, יש לצפות את המכסה וכן את סביבת

הרשתות בנייר אלומיניום עבה ככל שניתן. במידת האפשר ראוי גם להימנע בשימוש בפסח בסגירת המכסה בעת השימוש בגריל.

7. לא המנוע מפסיק לעבוד במקרה זה של פתיחת הדלת, אלא המאוורר הפנימי לפיזור הקור.

כמובן שבמצב זה לא ניתן לפתוח את המקפיא בשבת. ניתן לנטרל את מפסקי הדלת המגנטיים באמצעות הצמדת מגנט למיקומם המדויק, כך שפתיחת הדלת לא תשפיע כלל על הצג ועל המאוורר.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תשע"ט, שם התפרסם מאמר מקיף ונרחב על מכלול הבעיות שבשימוש במקפיאים בשבת, לסוגיהם השונים, מעבר לבעיות שהזכרת, ועל הדרכים המהודרות לפתרון ואפשרויות השימוש בהם.

בברכת חג פסח כשר ושמח

הטמנת מאכלים לשבת על כיריים חשמליות

שלום לרבני המכון שליט"א

רכשנו לאחרונה כיריים קרמיות חשמליות. רצינו לדעת אם ניתן לכסות אותם בשבת בבלעך (משטח נירוסטה מיוחד לשבת) ולהטמין עליהם את מאכלי השבת, כפי שנהגנו בעבר וכך נוהגים כולם לכסות את הגז בשבת ולהטמין עליו. רוב ברכות ותודות על עזרתכם תמיד לציבור.

שלום צבי ג.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

באופן עקרוני היה ניתן אכן לנהוג בהטמנה על 'בלעך' המונח על-גבי כיריים חשמליות כדרך שנוהגים בהטמנה על-גבי

כיריים של גז. ואותם המחמירים להקפיד גם לכסות את הכפתורים בכירת גז, כדי להחשיבן ככירה גרופה וקטומה (ראה: שו"ת אג"מ או"ח ח"א, סי' צג) יש להם לנהוג

כאשר מכסים את משטחי השיש אין צורך למעשה להגעיל אותם כלל, ובפרט שבדרך-כלל קשה מאד לבצע את הכשרת השיש כהלכתה, מכמה סיבות, כאמור לעיל. אך בכל זאת נהגו ישראל עם קדושים לערות על משטחי השיש קודם הכיסוי מים רותחים מכלי ראשון.

למרות כל האמור, בשל חומרא דפסח ראוי גם להשתדל ככל האפשר (אם בשל עובי הכיסוי ואם בשל החשש שמא יש לחות ורטיבות בין הכיסוי לשיש) להניח סירים ותבניות רותחים על משטחים מיוחדים גבוהים מעט, שאינם מעבירים חום, כמו פי.וי.סי. או משטחי מתכת או פלסטיק מיוחדים להנחת סירים עליהם.

2. גם בנוגע לכיורים אלו אנו סבורים באופן עקרוני כי ניתן להכשירם, בדרך המופיעה בתשובה הלכתית בנושא זה שהתפרסמה בבטאון החודשי של המכון 'אספקלריה' לחודש מנ"א תשפ"א עמודים 16-17 (המצו"ב).

עם זאת, מחמת חומרא דפסח ראוי בכל זאת להחמיר ולא לסמוך על כך, אלא להשתמש בכיורי פלסטיק וכדוי מיוחדים לפסח בתוך הכיורים הרגילים.

3. לא ניתן בשום אופן להכשיר מדיח כלים לפסח.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש כסלו אשתקד, שם התפרסם מאמר נרחב אודות השימוש במדיחי כלים, כולל על אפשרות הכשרתם לפסח.

4. האישורים ההלכתיים שלנו לדגמי תנורי הפירוליטי שאושרו על-ידינו להכשרה לשימוש לפסח כוללים באופן עקרוני גם את התבניות וכל יתר החלקים האחרים שיהיו בתוך התנור בשעת ההכשרה באמצעות התוכנית הפירוליטית הממושכת.

אלא שלפי הוראות החברות יש להוציא מן התנור את כל החלקים הנשלפים, תבניות, רשתות ומסילות, בעת הפעלת התוכנית הפירוליטית הממושכת.

לשם כך, ובעקבות נקודות נוספות שיש לתת עליהן את הדעת, יש את ההנחיות ההלכתיות המיוחדות לביצוע ההכשרה כהלכתה, המופיעות באישורים ההלכתיים של כל תנור פירוליטי המאושר על-ידינו, וכן מופיעות במאמר ההלכתי בנושא זה שהתפרסם בבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן אשתקד (המצו"ב).

5. מעבר למה שכתבת, דומנו שכבר בעבר השבנו לך עצמך כי "מדובר בסימון בעלמא על התנור, שאין מאחוריו כל תוכנית 'שבת', כמו למשל דבר מינימלי ביותר של ביטול התרמוסטט, ואין זה אלא מצב של טמפרטורה נמוכה יותר ותו לא, ובוודאי שזה לא מאושר על-ידינו לשימוש בשבת".

בכל נעילה כשלעצמה מן הסתם לא ניכרת כלל המחיקה שכתוצאה מאותה נעילה, ובוודאי שאין זה בגדר 'פסיק-רישא', וגם אין לך שום עניין ותועלת מן המחיקה, כך שזה ללא ספק בגדר של 'לא ניחא ליה', ובמיוחד כאשר מדובר במחיקה שלא על-מנת לכתוב במקומו, שגם נעשית שלא כדרכה.

בברכה מרובה

הכשרת השיש וכיסוי לפסח

ב"ה

לגדולי מזכי הרבים רבני המכון להלכה ובראשם ידידנו הנעלה הגאון המפורסם מוהרא"מ הלפרין שליט"א ברכת ה' עליכם

אני נשאל ללא הרף בימים אלו מידי שנה בשנה את השאלות הבאות, ובטוחני כי אתם תדעו לספק לי את התשובות המלאות והנכונות ביותר כיד ה' הטובה עליכם:

א. מי שמכשיר את השיש בביתו כמנהג ישראל בעירו רותחים מקומקום חשמלי - האם עליו גם לכסות את השיש?

ב. מנגד, מי שנוהג לכסות את השיש - האם עליו גם להכשיר את השיש תחילה?

ג. במה ראוי לכסות את השיש? ראיתי כי אתם מעניקים הכשר לטפט לציפוי השיש - האם יש בכך מעלה מיוחדת?

זכות הרבים בפועליכם הכבירים למען עם ישראל תעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב ולראות בישועת ה' בקרוב. בברכת מודים דרבנן

הרב דוב ט.
רב קהילת....

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה למעכ"ת שליט"א

נשתדל להשיב על שאלותיכם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

א. למרות שאכן כך נוהגים בכל תפוצות ישראל מקדמת דנא, להכשיר את משטחי השיש במטבח לקראת

הפסח באמצעות עירוי רותחין מכלי ראשון, על יסוד מה שנפסק בשו"ע (או"ח, סי' תנא ס"כ): "השולחנות והתיבות שמצניעים בהם אוכלין כל השנה, רגילים לערות עליהם רותחין, לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדירות לתוכן", בכל

כן גם בכירה חשמלית ולכסות גם בה את כפתורי ההפעלה. אמנם בכיריים חשמליות קיים חשש נוסף, בשל התרמוסטט המותקן בהן לשמירה על רמת החום הרצויה, והוא שהסרת הסיר מהכיריים, או החזרתו שוב לפי כל תנאי חזרה בשבת, עלולה להשפיע על התרמוסטט שיפעיל או ינתק את גופי החימום בהתאם לצורך. אלא שלמעשה אין כל צורך לחוש לזה, שכן היה מקום לחשש זה אילו היו משהים את הסירים ישירות על הכיריים, אך מאחר שהן יהיו מכוסות בבלעך, שיישאר עליהן גם לאחר הסרת הסירים, הרי שההשפעה על התרמוסטט כתוצאה מהסרת הסירים, וגם מהחזרתם לשם לפי תנאי חזרה, כמעט

שלא תהיה קיימת כלל. וגם בלאו-הכי יש לנו תמיד ספק שמא גופי החימום של הכיריים פועלים באותה שעה, כך שההשפעה עליהם באמצעות התרמוסטט תהיה רק שלא יתנתקו וימשיכו לפעול, או להיפך, במידה וההשפעה עשויה להיות על ניתוק גופי החימום, שיתכן כי הם מנותקים באותה שעה, וממילא ההשפעה עליהם תהיה רק לאחר יותר את הפעלתם, מה גם, שהשפעה זו, לו היתה קיימת, נחשבת בוודאי כגרמא, כך שבוודאי אין לחוש לזה כלל.

כל זאת, באשר לצדדים ההלכתיים שבדבר. אך למיטב ידיעתנו לפי הוראות היצרנים אסור בהחלט לכסות כיריים קרמיות בכל כיסוי, שכן הדבר עלול לגרום חלילה לפיצוץ ולהתלקחות. ומשכך בוודאי שאין לנהוג כאן בשום פנים ואופן, וחמירא סכנתא מאיסורא.

בברכה מרובה

נעילת נעליים בשבת עם כיתובים מחיקים

כב' הרב שליט"א

שלום רב

יש לי נעליים שבתוכן כיתובים וציורים שנמחקים לאט לאט עם כל הליכה שלי איתן.

האם מותר לי לנעול אותן בשבת?

תודה רבה רבה

מירי פ.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מותר לך לנעול אותן ללא כל חשש, מכמה וכמה סיבות, שכן

טראנק מקוטנא, הנספח לס' 'חסדי-אבות', אותיות קעד-קעה) שאין לאסור הדלקת מה"ת משום מבעיר. וממילא לעניין הכשר כלים יש לנו להחמיר לכאורה לאידך גיסא, שאולי גם גוף חימום לוחט אין דינו כאש, והמים שהוחמו על-ידו אין דינם כתולדות האור, דקיי"ל שא"א להכשיר בהם כלים שבלעו מתולדות האור, וכמש"נ בשו"ע (או"ח, סי' תנט ס"ה): "אין מגעילין בחמי טבריה אפילו כלים שדינם ככלי שני, מפני שאינה כתולדת האור, וכבולעו כך פולטו, מה בולעו על-ידי תולדות האור אף פולטו על-ידי תולדות האור".

5. והנה לגבי הכשרה לפסח מצינו בדברי הפוסקים שהחמירו בזה על יסוד דעת המהר"י ווייל (סי' קצג), וכפי שהביאו לדינא הח"י (סי' תנא ס"ק נה) והשו"ע הרב (שם סנ"ח)

והמ"ב (שם ס"ק קיד) כי בשל חשש דבר גוש אין להסתפק בעירוי מים רותחים מכלי-ראשון, אלא יש להכשיר את המשטח באמצעות העברת אבן או ברזל מלובנים באש שיתיחו את המים שמערים עליו או לערות מתחילה את המים עליהם. ועי' גם בדברי הרמ"א (שם ס"ו) שהזכיר דרך הגעלה זו לקערות גדולות שיש לחוש שהשתמשו בהן בכלי-ראשון וא"א להגעילן בתוך כלי ראשון, ובמה שכתבו בשו"ע הרב (שם סכ"ז) ובמ"ב (שם סקנ"א וסקנ"ג).

יש שרוצים להקל בעירוי מתוך קומקום חשמלי המחובר לחשמל וגוף החימום שלו פעיל בעת העירוי, שהמים הנשפכים מתוכו דינם כמים שהורתחו באמצעות העברת אבן או ברזל מלובנים באש. אלא שגם לפי סברא זו עדיין לא הועלנו כלום לחששות שהזכרנו בסעיף 3 (שחלק מהמים פוגעים במים שהתפזרו והתקררו כבר) ובסעיף 4 (שיש לחוש כי הכשרה בקומקום חשמלי אינה מספקת למשטחי שיש שבלעו מתולדות האור).

6. אולם אם ינהגו אכן להכשיר באמצעות העברת אבן או ברזל מלובנים באש, או לחילופין משהו כמו מגהץ פחמים, ניתן לסמוך על כך שכל המים שנשפכו כל המשטח חוזרים ורותחים שוב, וניתן לעשות כן גם בעירוי מקומקום חשמלי על שיש שבלע מתבשילים שהתבשלו באור על כיריים של גז, שכן בדרך זו המים רותחים שוב מכח האור, וניתן להכשיר בהם בליעות של תולדות האור.

זאת דרך ההכשרה הזו למשטחי שיש אינה מושלמת לגמרי, מכמה סיבות שכבר עמדנו עליהן לא מכבר בתשובה הלכתית שהתפרסמה בבטאון החודשי של המכון 'אספקלריה' לחודש טבת האחרון (המצו"ב), עמודים 20-23, בנוגע להכשרת משטחי שיש שיתכן כי השתמשו בהם למאכלות אסורות.

נזכיר כאן רק בקצרה את הנקודות שהוזכרו שם, ואולי גם נוסיף עליהן נופך:

1. יש מקום לחוש לבליעות שנבלעו מסירים רותחים שהוסרו מעל האש שבכיריים והונחו מיד על השיש, כאשר היתה קצת לחות ורטיבות בינם לבין השיש, ולא רק לגלישות וכדומה שנשפכו עליו מכלי ראשון.

2. יש מקום לחוש לדבר גוש, כמו חתיכת פשטידה חמה וכדומה, שהונחה או נפלה על משטח השיש, אשר לדעת הרבה מן הראשונים וגדולי הפוסקים דבר גוש חם דינו לעולם ככלי-ראשון גם אם הונח בכלי-שני, וממילא יש צורך להגעיל את השיש ברותחין בתוך כלי-ראשון, ולא להסתפק בעירוי רותחין עליו מכלי-ראשון.

3. חשש נוסף שיש בעירוי מים רותחים מתוך קומקום על משטח של שיש הוא שהמים פוגעים בנקודה אחת בלבד, וממנה הם נוזלים מיד ומתפשטים על פני המשטח, כאשר תוך כדי כך הם כבר מתקררים כתוצאה מהמפגש עם השיש הקר, ומעתה דינם כבר כמים שבכלי-שני ולא כעירוי מכלי-ראשון. ועי' במש"כ הח"י (סי' תנא סקל"ד וסי' תנב סקל"ד).

4. בדרך-כלל משתמשים לעירוי על השיש מקומקום חשמלי, כמו שכתבתם בשאלתכם, אבל אם השתמשו במטבח בכל ימות השנה בכיריים של גז, יש מקום להחמיר לבצע את ההכשרה באמצעות עירוי מקומקום או מכלי אחר של מים רותחים שהתחממו על כיריים של גז באש ממש, שכן למרות שלגבי מלאכת שבת אנו מחמירים להתייחס לגוף חימום לוחט, שדינו כ'גחלת של מתכת', כאל אש ממש, על-פי דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת ה"א) שחייבים עליה משום מבעיר, והו"ד במג"א (סי' שיח סק"י), אבל אין זה מוסכם לכל הדיעות, שהרי הראב"ד (שם) השיג עליו שהמחמם את המתכת יהיה חייב משום מבשל ולא משום מבעיר, וגם המג"א (שם) הקשה מדברי הרמב"ם עצמו שכתב (שם, פ"ט ה"ו) שהמחמם את המתכת עד שתיעשה גחלת הר"ז תולדת מבשל, והניח בוצ"ע, יעזי"ש בדבריו. ועי' במרכה"מ (שם, פ"ב) ובשו"ת אבני"ז (חאו"ח, סי' רכט, אותיות ו-ח) שגם הרמב"ם לא חייב משום מבעיר רק אם נתכוין לצרף, ועפי"ז העלה בקובי 'גרם המעלות' (להגרי"י

וממנו אל הסירים החמים המונחים עליו, ולכן רבים נוהגים קודם כיסוי משטחי השיש להכשיר תחילה בעירו של רותחין, כל אחד כמנהגו, כאמור לעיל.

ג. ניתן לכסות את משטחי השיש בכל סוגי הכיסויים הקיימים, כמו: נייר אלומיניום עבה, פי.וי.סי. pvc, או טפט.

אנו מעניקים אישור לדגמי טפט, לאחר שבדקנו את מרכיביהם, עובייהם, חוזקם ועמידותם. המעלה המיוחדת שבכיסוי בטפט הוא שבאמצעותו המשטחים אכן מכוסים היטב ואטומים מכל צד, וגם נותרים יבשים במהלך כל ימות הפסח.

יחד עם זאת אנו מוסיפים באישור ההלכתי כי "לתוספת הידור, ראוי להניח על כיסוי הטפט משטחי פי.וי.סי. או משטחים אחרים ממתכת או פלסטיק, על-מנת להניח עליהם את הסירים והתבניות החמים".

בברכת פסח כשר ושמח לכם ולכל בית ישראל

סוכה תחת פרגולת מתכת

יש לי פרגולה ממתכת שנפתחת חשמלית. האם מותר לבנות סוכה תחתיה, מתחת לפסים, שיש להם תושבת ולהתקין קורות מעץ ועליהם את הסכך? בברכה,

אייל ז.

מעלה אדומים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

הנתונים שקיבלנו מכם בעקבות השאלה הם כדלהלן: מדובר במרפסת/חצר בגודל 4.5X5.2 מטר, שיש בה פרגולת מתכת בת 28 פסים, שכאשר הם סגורים רוחבו של כל אחד מהם במצב אופקי הוא קצת יותר מ-13 ס"מ, וכאשר הם פתוחים וזקופים כלפי מעלה במצב מאונך רוחבו של כל אחד מהם הוא כ-2.5 ס"מ, בעוד

שרוח האוויר שבין אחד לשני הוא כ-11 ס"מ.

לכשנתרגם את הנתונים למונחים הלכתיים, נקבל לאחר פתיחת

הפרגולה וזקיפת פסי המתכת כלפי מעלה מבנה של סוכת מתכת בת 28 פסים, אשר מצד אחד הרווח בין אחד לשני הוא כ-11 ס"מ, שהוא לכל הדיעות שיצור פחות משלושה טפחים, ואילו מצד שני רוחבם הכולל של פסי המתכת הפתוחים הוא כ-70 ס"מ, כלומר: 28 פסים X כ-2.5 ס"מ ברוחבו של

לפיכך ההכשרה הנכונה היא אכן בדרך זו, לתפוס בצבת או במלקחיים לבנת אבן או גוש ברזל וללבנם היטב באש, ומיד לאחר עירו המים הרותחים מן הקומקום להעביר את האבן או את הברזל עליהם, באופן שיחזרו לרתוח על-פני השיש, או שמלכתחילה מניחים אותם בעודם מלובנים ומערים את המים עליהם. יש שמבצעים פעולה זאת באמצעות מגהץ פחמים, שהיה נפוץ בעבר, אשר מעבירים אותו כאמור על המים הרותחים שעירו על השיש כדי להרתיחם.

7. בכל מקרה, גם אם משתמשים בקומקום חשמלי (אפילו באמצעות אבן או ברזל מלובנים וכיוצא בזה) עדיין ראוי להקפיד, ככל האפשר, לחבר אותו לכבל חשמלי מאריך, כך שניתן יהיה להמשיך ללחוץ על מתג ההפעלה ללא הפסקה ולערוך ממנו על המשטח בעוד המים ממשיכים לרתוח, ולהשתדל עד כמה שאפשר לעבור עם המים הרותחים במהירות על פני כל המשטח, ולא לאפשר

להם להתפשט מעצמם לאחר שהם מתקררים קצת, על-מנת לקבל את תוצאות ההגעלה הטובות ביותר מכל הכיוונים.

8. אלא שבפועל מעטים הם הנוהגים כן, וגם אותם שעושים זאת באמצעות אבן או ברזל מלובנים לא תמיד מבצעים זאת באופן מושלם, אם מחוסר ידיעה ואם מתוך חשש לעמידות השיש, כאשר בשל החשש לעמידות השיש גם מתוך אותם המסתפקים בעירו רותחים על המשטח יש שאינם מבצעים זאת תמיד נכונה.

זו הסיבה העיקרית שגם הנוהגים להכשיר את משטחי השיש באמצעות עירו של מים רותחים מקומקום חשמלי אין להם לסמוך על כך, ועליהם גם לכסות את המשטחים בפסח.

ב. באופן עקרוני מי שמכסה את משטחי השיש בפסח אין לו צורך להכשיר אותם קודם לכן בעירו מקומקום חשמלי, מה גם שלא ברור כלל עד כמה מועילה הכשרה שכזו, כאמור לעיל.

אלא שחוששים שמא יקרע הכיסוי במהלך ימי החג, באופן כזה או אחר, וכן שמא תיווצר לחות ורטיבות בין הכיסוי למשטח, דבר מצוי מאד כידוע, אשר בסיטואציות מסוימות עלולה אולי להעביר טעם מהמשטח אל הכיסוי

שנפסק במפורש בשולחן-ערוך (שם, סי' תרלא ס"ח): "סיככה בשפודין שהם פסולים לסכך בהם (כגון שהם של ברזל, דפסולים לכולי-עלמא - מ"ב שם סקט"ז), ואין בהם ארבעה (- טפחים)... אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול... כשר". ומאחר שבמקרה שלכם הרווח שבין כל פס למשנהו הוא כ-11 ס"מ, בעוד שרוחב כל אחד מהפסים, כאשר הם פתוחים וזקופים כלפי מעלה, הוא כ-2.5 ס"מ בלבד, הרי שהסכך הכשר שבין פסי הסכך הפסול הוא למעלה מפי ארבע, ובוודאי שהסוכה כשרה לכתחילה.

גם אילו תניחו את הסכך על פסי הפרגולה מלמעלה, הן אם זה סכך של מחצלת הכשרה לסיכוך והן אם זה כל סכך כשר אחר, תהיה הסוכה כשרה לכתחילה, שאנו מתייחסים במקרה זה גם לסכך שמלמעלה כאילו הוא מפסיק בין פסי הפרגולה הפסולים ומבטל את האוויר שביניהם, כמבואר בדברי ה'מגן-אברהם' (שם, סי' תרכו סק"ו), וכן פסקו להלכה בשו"ע הרב (שם סי"ד) ובי'משנה-ברורה' (שם סק"ז), ובשעה"צ שם סקכ"ד). ועי' בשו"ת 'שבט-הלוי' (ח"ג, סי' עד) לגבי סכך כשר המונח על קורות בטון, אשר רוחב כל אחת מהן כשני טפחים, וביניהן רווח של אוויר פחות משלושה טפחים.

ואף שיש מחמירים לכאורה (ראה: ראבי"ה, סי' תרכו, ובס' 'בית השואבה', דברים הפוסלים בסכך, אות כט) לחוש גם באופנים הנ"ל ל'לבוד', אף-על-פי שסכך כשר מפסיק בין חלקי הסכך הפסול, הרי כבר תמה על כך בשו"ת 'חכם-צבי' (סי' נט), וכן הסכמת כל הפוסקים שלא לחוש לזה כלל.

אלא שבמקרה שכזה, שמניחים את הסכך הכשר על הסכך הפסול, וכן במקרה שמשלבים אותו בין הפסים, כאמור לעיל, ראוי לכתחילה להניח תחילה קורות (לייסטים) של עץ, ועליהן להניח את הסכך/מחצלת. וראה מש"כ בזה בשו"ת 'אגרות-משה' (או"ח ח"ג, סי' עה).

בכל מקרה, ובכל אופן שתעשו, עליכם לזכור כי חובה לפתוח את פסי הרפרפות לפני הנחת הסכך הכשר, על-מנת שלא תיפסל הסוכה מדין 'תעשה ולא מן העשוי', ותהיה 'תחילת עשייתה בהכשר'.

בברכה מרובה

שימוש בפסח בבקבוקי פלסטיק וכלים חד-פעמיים ממוחזרים

שלום וברכה

בבקבוקי מים מינרליים לפסח, מצויין על הבקבוק שהוא מיוצר מ-50% פלסטיק ממוחזר, הרי ייתכן שהפלסטיק מיוצר מבקבוק מאלט שזה חמץ ובלע הפלסטיק טעם חמץ, ומנלן שההיתוך מספיק מבחינה הלכתית כדי להוציא את הבליעות?

האם יתכן שאנו המקפידים ומחמירים כל-כך בכל מה שנכנס

כל אחד מהם = כ-70 ס"מ, שהוא לכל הדיעות שיעור גדול בהרבה משיעור ארבעה טפחים, כך שבמקרה זה עלינו לחוש שכל הפסים של מבנה המתכת, גם בעודם פתוחים, נחשבים כמחוברים זה לזה מדין 'לבוד' שבכל התורה כולה, אשר לפיו כל רווח של אוויר פחות משלושה טפחים אינו מפריד, וכל מה שמשני צידיו נחשב כמחובר, וממילא יתכן שעלינו להתייחס לכל פסי המתכת, שאין בין כל אחד לשני שיעור של שלושה טפחים, כאילו הם כולם מחוברים זה לזה, באופן שהם נחשבים כולם כפס מתכת אחד רחב, ברוחב של כ-70 ס"מ, שהוא הרבה יותר מארבעה טפחים של סכך פסול לסוכה.

וכך נפסק בשולחן-ערוך (או"ח, סי' תרלב ס"ד): "אם יש סכך פסול שני טפחים ועוד סכך

פסול שני טפחים, ואוויר פחות משלושה (- טפחים) מפסיק ביניהם יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפים לפסול הסוכה". ולהלכה מבואר במשנה-ברורה (שם סק"ט) כי לכתחילה יש לתקן את הסוכה, באופן שלא יהיה בו סכך פסול אפילו בצירוף שכזה, ובמקרה שאי-אפשר לתקן, ואין לו סוכה אחרת לאכול בה, ישב בסוכה זו מספק, אך לא יברך על ישיבה זו ברכת 'לישב בסוכה', משום ש'ספק ברכות להקל'.

לפיכך, אם אנו מחמירים להתייחס לכתחילה עכ"פ לסוכה שכזו - אשר יש בה סכך פסול בשיעור ארבעה טפחים, שאינם צמודים ומחוברים זה לזה, אך יש ביניהם רווח של אוויר פחות משלושה טפחים - כסוכה פסולה, הרי שמבנה פרגולת המתכת, עליו אתם שואלים, נחשב גם הוא כסוכה פסולה, גם כאשר הפסים פתוחים וזקופים כלפי מעלה, וממילא בוודאי שלכתחילה לא ניתן לבנות תחתיו סוכה כשרה, שכן הדבר נחשב כסוכה כשרה שנבנתה בתוך הבית או מתחת לסכך פסול וכדומה, שגם היא פסולה.

הדרך האפשרית היחידה להשתמש במקום זה לסוכה כשרה היא בשילוב עם פסי המתכת, כדלהלן.

אילו הייתם משלבים ממש את הסוכה והסכך הכשר יחד עם פרגולת האלומיניום, לא היתה כל שאלה כלל. כלומר, אם הייתם מניחים את הסכך ברווח של האוויר שבין פסי המתכת הזקופים, הרי שבמקרה זה הסכך הכשר שבין הפסים יבטל את רווח האוויר, ואין כאן כל חשש של 'לבוד', וממילא כל שהסכך הכשר רב יותר על הפסול הסוכה כשרה, כפי

הגרעק"א (שם, ס"ד, ע"ד הבאה"ג באות ל), וכ"ה להלכה בשו"ע הרב בכמה מקומות (שם, ס"י, סט"ז, ס"ט, סל"ח במוסגר וס"ע).

אך מאידך גיסא מן הסתם רמת חום שכזו אינה מועילה כדי לשרוף גם את השיירים בעין במידה והם אכן קיימים, כשם שמועיל 'ליבון קלי' באמצעות אש או גחלים, כפי שעולה ממש"נ בשו"ע (או"ח, סי' תנא ס"ג וסי"ג) ומדברי הרמ"א (שם, ס"ד וס"ה) וממה שכתבו בשו"ע הרב (שם, סט"ז וסי"ט) ובמ"ב (שם, סקכ"ד וסקל"ג), וע"ע בדברי המג"א (שם, סקכ"ז) ובמחז"ש (שם) ובשו"ע הרב (שם, סל"ח) ובמ"ב (שם, סקע"ו). אלא שלהערכתנו הסבירות שאכן מצויים שיירים בעין בכלי הפלסטיק החד-פעמיים הממוחזרים היא נמוכה ביותר, ואולי הדבר תלוי ברמת מפעלי המיחזור השונים ומידת מקצועיותם, כאשר מכך נגזרת גם איכות הכלים הממוחזרים בהם.

ובאשר לבקבוקי פלסטיק, שאחוז המיחזור בהם גבוה, ויש אולי מקום לחוש שהם ממוחזרים מבקבוקי פלסטיק חמץ של בירה ומאלט שהיו כבושים בהם, וממילא יתכן שהם אוסרים את המים והמשקאות האחרים הכשרים לפסח שמולאו בהם ונכבשו בתוכם, הרי בהחלט ניתן לסמוך על כך שתהליך המיחזור נעשה לכה"פ ברמת חום שדינה כ'ליבון קלי', שהיא מספקת בשביל להפליט על ידה את כל הבליעות, וזאת

מלבד עוד היתרים נוספים די מרווחים בעיקר דין כבוש כמבושל, שניתן בלא"ה לצרפם לקולא (עפ"י דברי הט"ז, יו"ד,

סי' קה סק"א; והש"ך, שם סוסק"ב; והמג"א, סי' תמז סוס"ק טז; ועוד סברות).

מבירור שעשינו אצל כמה מגופי הכשרות המהודרים, המעניקים הכשרים לבקבוקי משקאות לפסח, גילינו כי יש מהם שאינם מודעים כלל לשאלת הבקבוקים הממוחזרים.

מטעם ועד הכשרות של בד"ץ העדה-החרדית הבהירו לנו, בנוגע לבקבוקי המים המינרליים של חברת 'מי עדן' שבהשגחתם לפסח, כי הם ניסו לדרוש שימוש רק בבקבוקים לא ממוחזרים למילוי מים כשרים לפסח, כשם שהיו מקפידים על בקבוקי היין שיהיו אך ורק מ'בקבוק חדש', אלא שהתברר כי הדבר הוא בלתי אפשרי. במקביל, הוסבר והובטח להם כי בקבוקי הפלסטיק של חב' 'מי עדן' ממוחזרים בחו"ל במפעל שאליו לא מגיעים בקבוקים שהיו בשימוש חמץ, שכן באותם מקומות לא משתמשים כלל בבקבוקי פלסטיק לבירה ומאלט (כפי שמשמשים בארץ) אלא רק בפחיות או

לפה לפסח, ואיננו משתמשים כלל בכל מיני משקאות קלים למיניהם אפילו בהכשרים המהודרים ביותר לפסח, אלא רק במים מינרליים ובקבוקי סודה, מעלים על שולחנו בקבוקי מים וסודה שאולי כבושים בטעם חמץ רח"ל?

כמו"כ האם ייתכן שלאחר המיחזור יישארו בכלים חד-פעמיים בעין ממש?

צירפתי תמונת כפית פלסטיק חדשה עם כתמים בתוך הפלסטיק, האם ייתכן שזה שאריות מלפני המיחזור?

אם כן אם ישתמשו בכפית בפסח למרק חם גם ביטול לא יהיה לנו? יישר כח על זיכוי הרבים.

ובהזדמנות זו אודה

גם על העלון המקיף והמושקע. אני מאד נהנה ממנו, אולי כדאי שתדפיסו ותמכרו בחנויות הספרים לכיסוי ההוצאות לזיכוי הרבים (לפחות לי זה יותר נח).

יישר כח גם על הפעילות המבורכת שלכם (גם זכויות הצלה מאיסורים של המכונים האחרים נזקפים לזכותכם שאתם החלוצים הראשונים מאז ועד היום).

שלמה ק.

קרית ויזניץ בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

הקשיתם לשאול בנושא שככל הנראה אינו ברור ונהיר לרבים, גם מתוך אלה העוסקים בתחומי הכשרות, וברוב המקרים אפילו לא ידוע להם כלל על כך.

באשר לכלים חד-פעמיים, כמו צלחות, כוסות וסכו"ם, גם אנו לא הצלחנו לברר נתונים מדויקים על היקף המיחזור שבכלים אלו, ועל האפשרות שישארו בהם שיירי אוכל בעין, והאם ניתן להשיג כלים שהם בוודאות לא ממוחזרים, כמו שלא הצלחנו לברר בדיוק, ונתקלנו בנתונים סותרים למדי, על רמת החום שבה משתמשים בתהליך המיחזור, אם מדובר בהתכה גמורה בחום של מאות מעלות, מעין 'החזרה לכבשונות' ממש, כך שאין מקום כלל לכל חשש, או שמדובר בתהליך ברמת חום של כ-200-220 מעלות צלזיוס, שהוא על סף שיעור 'ליבון קלי' לכל הדיעות, אשר קש נשרף עליו מבחוץ, שהוא מועיל במקום הגעלה לבליעות איסור הן ע"י בישול וכיו"ב והן ע"י כבוש שהוא כמבושל, כמבואר בדברי הרמ"א (או"ח, סי' תנא ס"ד), ובוודאי שהוא הרבה מעל ומעבר לשיעור 'ליבון קלי' שהיד סולדת בו מצידו השני, אשר מעיקר הדין ניתן לסמוך על שיעור זה כדי להחשיבו כשיעור 'ליבון קלי' שמועיל כהגעלה, כמו שנזכר בדברי הט"ז (שם, סק"ח) ובדברי המג"א (שם, סקכ"ד), והו"ד בגיליון

המונעת תסמיני דיכאון, ומשפיעה לטובה על המצב הנפשי ומצב הרוח?

(טיפול באור (Light Therapy) הוא שם כולל לטיפולים שונים ברפואה שעושים שימוש בחשיפה מבוקרת לאור או לקרני אור באורכי גל מסוימים, במטרה לטפל במצבים רפואיים ומחלות).

ב. האם מותר בשבת לשהות ליד מכשיר טיפול אלחוטי בתדרים מסוג לייף באלנס? (מצו"ב קישור).

יישר כח

מוטי א.

ברוקלין, ניו-יורק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ביחס לשתי השאלות ששאלת, הן בנוגע לישיבה בשבת סמוך למנורה כחולה למניעת תסמיני דיכאון, והן בנוגע לשהיה בשבת ליד מכשיר טיפול אלחוטי בתדרים מסוג לייף באלנס, אשר לפי הקישור שצירפת אמור לסייע ולהקל על שורה ארוכה ומגוון רחב של מחלות קשות יותר וקשות פחות, ומתוך הנחה שמדובר כמובן

במכשירים הפועלים מערב-שבת או מופעלים בשבת עצמה באמצעות שרון שבת, התשובה היא דומה: בשתיהן אין כל השפעה של המטופל על הפעילות החשמלית, כך שמצד זה אין כל חשש.

אמנם עדיין נותרת בהן שאלת עשיית רפואה בשבת, שגזרו עליה

חז"ל משום גזירה שמא ישחוק סממנים, וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח, ר"ס שכח): "מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא אסור לעשות לו שום רפואה ואפילו על-ידי אינו יהודי, גזירה משום שחיקת סממנים", והוסיף על כך בשו"ע הרב (שם, ס"א): "ואפילו דבר שאין בו משום סרך מלאכה אפילו מדברי-סופרים, ואין בו שום איסור כלל לבריא, מכל-מקום כיון שעושה לרפואה וניכר הדבר שמתכוין לרפואה אסור" וכו', וכ"ה בקצרה במ"ב (שם, סק"ב).

ואף שנפסק בשו"ע (שם, סמ"ג): "מותר לכפות כוס חם על הטבור ולהעלותו, ולהעלות אוזנים בין ביד בין בכלי, שכל אחד מאלו שאין עושין בסמנים כדי שנחוש לשחיקה" וכו'. אולם שם הדברים אמורים בסוגי מחלות, מיחושים, תופעות ואירועים רפואיים אחרים, שדרך הטיפול בהם אינה באמצעות תרופות למיניהן, אלא רק באותן דרכים המוזכרות שם, אבל בכל תופעה רפואית שמטופלת גם

בבקבוקי זכוכית. קיים אמנם חשש כי הבקבוקים הממוחזרים שם היו בשימוש עם תערובת של קטניות, ולגבי חשש זה הם סומכים על תהליך המיחזור המתבצע כאמור בחום גבוה. כמובן, שאין ללמוד מכך דבר או חצי דבר על גופי כשרות אחרים, לא לחיוב ולא לשלילה, שכן לא ביררנו אצל כולם, ואין בידינו כל מידע בדוק על כך.

בברכת פסח כשר ושמח

הנחת סיר לחימום בשבת על כירת אינדוקציה פעילה

שלום וברכה

האם אני יכול להשאיר אינדוקציה דולקת כל השבת וברגע שאניח עליה סיר לחימום הוא יתחמם?
מלבד הנחת הסיר לא מבוצעת שום פעולה אחרת.

בברכה

אמיר ש.

בת ים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

למרות שהינך מתכוון בוודאי להנחת תבשיל יבש המבושל כבר כל צרכו - הדבר אסור בהחלט, מכמה סיבות.

הראשונה שבהן היא מחמת הפעולה החשמלית שאכן כן מבוצעת בהנחת הסיר, שכן גם אם המערכת כבר מופעלת מערב-שבת הרי שהנחת הסיר היא שיוצרת למעשה את ההשראה האלקטרונית בפועל, והסרתו לאחר מכן גורמת

להפסקת הפעילות של האינדוקציה ולכיבוי הכיריים.

זאת, מעבר לשאלות חמורות נוספות של 'נתינה בתחילה', במיוחד על-גבי כירה שאינה גרופה וקטומה וגם רגילים לבשל עליה.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשפ"א, שם התפרסם מאמר נרחב בנושא השימוש בכיריים אינדוקציה, על כל השלכותיו ההלכתיות, כולל אודות האפשרות להשהיית סירים מבושלים עליה מערב-שבת.

בברכה מרובה

טיפול רפואיים בשבת באמצעות אור

לכבוד הרב הגאון שליט"א

שלום וברכה

א. האם מותר לשבת בשבת בסמיכות למנורה כחולה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אכן טבילת טוסטר במקווה עלולה להרוס אותו לחלוטין.

אבל החלפת תקע אינה מספקת, שכן על-מנת לפטור מטבילה יש לבטל את הכלי מתורת כלי לגמרי, באופן שצריך אומן (כלומר: בעל מקצוע, או כל אדם אחר עם חוש טכני וידיים טובות' וכיו"ב) להרכיבו שוב, ולאחר מכן להרכיב אותו מחדש על-ידי יהודי 'מעשה

אומן', כך שזה ייקרא 'גמר מלאכה' בידי ישראל, ואילו החלפת תקע אינה מבטלת אותו מתורת כלי, גם אם באותה שעה אינו ראוי לשימוש, מאחר שאינה מצריכה 'מעשה אומן' להרכבה מחודשת.

בכלים בהם יש בית קיבול, כמו מיחמים וכדומה, אנו מחמירים להצריכם פירוק שכזה המבטל אותם גם מתורת כלי שיכול להחזיק בתוכו ולהרכיבם שוב על-ידי יהודי על-מנת לפוטרים מטבילה.

אבל בכלים שאין בהם בית קיבול אנו מורים לבצע פירוק פנימי אחר, או לפחות ניתוק חשמלי פנימי של חוט מולחם וכדומה, דבר שמצריך תיקון והרכבה מחודשת של אומן, ורק באופן זה לפטור אותו מטבילה.

בברכה מרובה

מדיד במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת והכשרת תנורי אפייה וכיריים אינדוקציה לפסח

ב"ה

ידוע השאלה בענין צינורית במיחם שהמנחת יצחק מצדד להחמיר. אבל אני מורה כבר שנים להקל, כיון שמתערב המים כל הזמן עם המים שבתוך המיחם, ונמצא שהמים הנמצא תוך הצינורית נתבשלו כבר.

ונשאלתי האם היתר זה שייך גם בתרמוס אלקטרוני שיש לו צינורית, או שהוא שונה ממיחם.

המצפה לתשובתו לענין מיחם ותרמוס בפרט.

גם רציתי לדעת לענין הכשר תנור אפיה לפסח, שיש מורים להקל על ידי הפעלת התנור בחום הכי גבוה למשך שעה ויש מחמירין.

וגם אם ידוע לו פתרון על אינדוקציה. כמדומה שיש לכם ציפוי מיוחד לזה.

אודה מאוד על תשובתו

הרב נתן ג.

מו"ץ ב... ומו"ץ דק"ק....

ירושלים

בתרופות לא התירו לטפל בה בשבת גם בדרכים אחרות לגמרי שאין להן קשר לגזירת שחיקת סממנים, וכמו שלמד

המ"ב מתוך מה שנפסק

בשו"ע (שם, סמ"ב):

"אין מתעמלין, היינו

שדורס על הגוף בכח

כדי שיגע ויזיע" וכו',

שעל כך כתב המ"ב

(שם, סק"ל): "ואין

להקשות כיון שאין כאן

שייכות שחיקת סממנים היה לנו להתיר, כמו בסעיף שאחר

זה, י"ל דכיון שלפעמים מביאין הזיעה על החולה גם-כן

על-ידי סממנים חיישינן שיעשה רפואה האחרת, משא"כ

בסעיף שאחר זה שאין שייכות רפואה לאותן הדברים על-

ידי שחיקת סממנים כלל לא גזרינן". וא"כ כ"ש בנדו"ד

שבוודאי הטיפול הקונבנציונלי הרגיל והשגתי ברוב רובן

של התופעות הללו הוא באמצעות תרופות שונות, כך שלא

ניתן לומר שהטיפולים הללו אינם בכלל גזירת שחיקת

סממנים. ועיי' בשו"ת 'מנחת-יצחק' (ח"ה, סי' לב) שכתב

בדומה לזה ממש.

יחד עם זאת, חלק גדול מן המחלות והתופעות, להן מיועדים

הטיפולים הללו, כולל מקרי דיכאון, הן לעיתים רבות

תופעות עם מימד מסויים של פיקוח-נפש, וממילא מי מהם

שהטיפולים הללו מסייעים בידו ומקילים עליו, ובפרט אם

הוא רגיל בהם מקודם לכן בימות החול, שאולי ניתן להחשיב

זאת כרפואה שהחלו בה קודם השבת, שנהגו להקל בה (על

יסוד מה שהביא הגאון מהר"ש קלוגר ב'ספר החיים', סי'

שכח סקפ"ו, ד"ה בסעיף לז, ד'מרגלא בפומא דאינשי'; וראה

עוד בס' שש"כ, פל"ד ס"ז והערות עז-עח), שבוודאי ניתן

להתיר לו לעשות זאת גם בשבת.

לפיכך, אף שלא ניתן להתיר זאת מראש באופן גורף, יש

צורך לשקול כל מקרה לגופו ולנהוג על-פי הוראת מורה

הוראה המכיר את המקרה ופרטיו.

בתפילה לרפואה שלמה לכל חולי בית ישראל

ובברכת פסח כשר ושמח

טוסטר חדש שאינו טבול

שאלה:

קיבלנו טוסטר חדש במתנה ללא הכשר. כיוון שטבילה

במקוה זה אסור, רציתי להחליף את התקע כגמר מלאכה.

האם זה מועיל להכשרה?

תודה

גרשון מ.

תל ציון

תשובת רבני המכון:

שימוש בכירים חשמליות לבשר ולחלב

שלום

רציתי לדעת האם יש פתרון לכירים חשמליות בשימוש בשר וחלב וכו'.

מדגיש חשמליות ולא אינדוקציה. לאינדוקציה יש לנו סיליפלס.

תודה רבה

צבי ר.

כפר חב"ד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אין לנו פתרון מיוחד מותאם לכך כדוגמת הסיליפלס לכירים אינדוקציה.

באופן כללי, יש כאן צד קולא יותר מאשר בכירים אינדוקציה, מאחר שהסירים מונחים על מבערי חשמל לוחטים, כך שניתן בדיעבד עכ"פ

להקל ולסמוך על כך שאם היתה גלישה מהסירים היא נשרפה מיד על-ידי המבערים, וע"ד שכתב המ"ב (סי' תנא סקל"ד) ובשעה"צ (סקל"ט) להקל בדיעבד בחצובה של חמץ שהשתמשו בה בפסח ללא ליבון. ועי' גם במש"כ בזה בשו"ת אג"מ ((י"ד ח"א, סי' נט).

עם זאת, ראוי לכתחילה להקפיד תמיד לנהוג לפי ההנחיות הבאות:

1. לייחד מבערים (עיגולים) נפרדים לבשר ולחלב.
2. להשתדל ככל האפשר להעמיד את הסירים על העיגולים ולא בצדדי המשטח.
3. להשתדל ככל האפשר שהמשטח יהיה יבש ולא תהיה גלישה מן הסירים.
4. במקרה של גלישה לנגב ולנקות זאת מיד, ולאחר מכן להבעיר את המבער/ים הסמוכים לגלישה לזמן מה.

מצו"ב גם הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשע"ט, שם במדור 'על משמר הפסח' (עמ' 11) ישנן הוראות הכשרה ושימוש בכירים אלו בפסח.

בברכה מרובה

שימוש בשבת בבר מים ללא אישור הלכתי

האם יש דרך לשימוש בשבת בבר מים רגיל ללא הכשר?

יישר כח

אפרים ר.

ירושלים

לידידנו הנעלה הגר"נ שליט"א

א. למרות שרבים טוענים כן בקשר למדיד, הבדיקות הרבות שלנו במשך כל השנים לא הוכיחו כן בצורה חד-משמעית, שכן הדבר תלוי בכמה גורמים, בגודל המיחם, מיקום המדיד, משך זמן הרתיחה, תנועת המים בעקבות הזזת המיחם או צריכת מים ממנו, ועוד כיו"ב, כך שלגמרי לא ניתן לסמוך על כך באופן מוחלט, ואנו נוהגים להחמיר בזה.

ב. כנ"ל לגבי מיחמי תרמוס.

ג. מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת האחרון, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים, מיחמי תרמוס וקומקומים בשבת, לצד הפתרונות המהודרים באותם שבאישורנו ההלכתי.

ד. אנחנו מורים שלא להכשיר תנור אפיה לפסח, מכמה וכמה סיבות, ובראשן כי יתכן שגם הדפנות וכדו', ולא רק התבניות, צריכות ליבון חמור, כתוצאה מבליעות של מאפים יבשים. ואיננו מתירים זאת אלא רק בשעת-הדחק ממש, כמו לבעלי-תשובה ומתקרבים ליהדות שזה מקרוב באו, וקשה להורות להם וגם אין באפשרותם לרכוש תנור מיוחד לפסח, וגם זאת רק בתנאים מסויימים ומוגבלים מאוד. ביתר פירוט על כך יתפרסם אי"ה במאמר שיופיע בגיליון 'אספקלריה' הקרוב.

ה. אנחנו מאשרים את ההכשרה לפסח אך ורק לתנורי פירוליטי, וגם זאת רק לאותם העומדים בכל דרישותינו

ההלכתיות ומגיעים לדעתנו בוודאות לרמת חום של ליבון חמור, ולפי כל ההנחיות המצורפות. על כך פרסמנו מאמר מקיף בבטאון החודשי לחודש ניסן אשתקד (המצו"ב).

ו. מצו"ב: 1. הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשפ"א, שם התפרסם מאמר

נרחב בנושא השימוש בכירים אינדוקציה, על כל השלכותיו ההלכתיות. 2. האישור ההלכתי שלנו לכיסוי ה'סיליפלס'. אין לנו מושג היכן בדיוק ניתן להשיגו. ככל הידוע לנו היבואנים/משווקים מפרסמים על כך די הרבה באופן יחסי בתקופה זו ויש להם נקודות מכירה בכל הריכוזים החרדיים.

ביקרא דאורייתא

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

צריכת מים חמים אסורה בוודאי באיסור גמור בכל מקרה. גם מים קרים לא ניתן לצרוך בשבת בברי-המים החדשים, שברזי המזיגה שלהם הם אלקטרוניים, ויתכן שקיימת בהם גם משאבה חשמלית.

אולם בברי-מים ומיני-בריים ישנים יותר, שברזי המזיגה שלהם הם מכניים לחלוטין, ניתן לצרוך מים קרים בלבד אם יודעים לזהות את הזמן שבו מדחס הקירור פועל, ולהוציא ממנו מים רק באותה שעה.

גם כאשר איננו פועל, או שלא ניתן ולא יודעים לזהות את הזמן שבו פועל המדחס, ניתן להקל להוציא ממנו בכל פעם שני כוסות מים בלבד ולא יותר.

יש לתת את הדעת גם על שאלת ה'בורר' בסנני המים, שיש הסבורים כי הדבר כרוך בחשש איסור תורה.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש כסלו תשפ"א, שם התפרסם מאמר מקיף אודות השימוש בברי-מים ובמיני-בריים בשבת, על כל מכלול הבעיות, לצד הפתרונות המהודרים והמלאים שבמיני-בריים באישורנו ההלכתי, ממנו תוכל ללמוד עוד על האפשרויות הניצבות בפניך.

בברכה מרובה

שימוש במכשיר נינג'ה לבשר ולחלב בסירים

נפרדים

שלום,

יש לי שאלה לגבי סיר לבישול מהיר מחברת ninja. רציתי לדעת האם בהחלפת הקערה הפנימית ואת המכסה יש אפשרות להשתמש את זה לחלבי ובשרי?

תודה

מרים כ.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

למרות שאם משתמשים במכשיר רק בסיר לחץ יתכן כי הוא אטום לחלוטין גם מפריצת אדים החוצה, הרי שבכל יתר התוכניות הקיימות במכשיר יש לחוש

ללא ספק הן לזיזת וואדים העולים מן הסיר הפנימי ונבלעים ו/או פולטים מדפנות המכשיר והן לחששות נוספים, וגם בשימוש בסיר לחץ יכולות בהחלט להתרחש תקלות שונות של תערובת ו/או בליעות של נתזים או אדים מן המאכלים והתבשילים, כך שגם אם אולי לא ניתן לאסור בדיעבד אם השתמשו באופן זה בטעות, אבל לכתחילה בוודאי אין לנהוג כך.

בברכה מרובה

מצלמות אבטחה בשבת

ערב טוב, תודה על המענה.

ראשית מודה אני מאוד על שליחת העלונים.

המדובר גם על מצלמות היקפיות (חיצונית לבית) לבית שלי שממוקם במשק בתוך כפר.

בנוסף יש לי מחסן עם ציוד במליוני ש"ח אשר די פרוץ וכל אשר יכול לתעד את הנעשה רק יכול לשפר את שמירת הציוד.

ומדובר גם במצלמות פנים הבית, לצורך תיעוד המתרחש בבית. יש לי צורך לדעת כיצד העובדת הגויה מדברת אל ילדי הקטנים.

אני לא רואה התייחסות לנושא הקלטת הקול (סאונד) בימי שבת ויום טוב.

אשמח להתייחסות לנושא.

המתקין טוען שאין אפשרות לתכנת בצורה כזאת שהקלטת הקול תדלק בימים מסויימים ותכבה בימים מסויימים. צריך יהיה להיכנס ידנית בכל פעם ולהדליק בהגדרות של המצלמות.

בתודה מראש ובברכת פורים שמח

שלמה ז.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מראש הבנו כי מדובר רק במצלמות אבטחה היקפיות מחוץ לדירה או לבניין מפני גנבים או גורמים עויינים ח"ו וכיו"ב, ולשם כך שלחנו לך את החומר העוסק בכך מתוך הבטאון החודשי של המכון לחודש תשרי תשפ"א.

מאוחר יותר הבנו מתוך דברך כי מדובר בכלל במצלמה פנימית בתוך הבית אשר נועדה לתעד את התנהגות העובדת הגויה, ובנוסף לכך גם במצלמות תיעוד למחסן ציוד.

לאור זאת עלינו להבחין ולחלק ביניהן כדלהלן:

1. המצלמות שבמחסן הציוד, שמן הסתם בשגרה לא אמור שום אדם לעבור שם בשבתות ובחגים, יכולות להמשיך לפעול כרגיל.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בעיקר הדין אם ניתן לצאת חובת מצוות שבשמיעה, כמו קריאת המגילה, באמצעות מכשירי שמיעה, רבו הדיעות בין פוסקי הדורות האחרונים, כאשר רובם דנו בעיקר לגבי שמיעה דרך רמקול או דרך הטלפון, כמו שהרחיב בזה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ('מנחת-שלמה' קמא, סי' יא), ויש מתוכם שהשוו ביניהם לבין מכשירי שמיעה, ויש שכתבו לחלק בין תקיעת שופר לקריאת המגילה (ראה: שו"ת 'מנחת-יצחק' ח"ב, סי' קיג, מתשובת הגרצ"פ פראנק זצ"ל, וכו"ה בס' 'מקראי-קודש', פורים, סי' יא), וכבר הובאו הרבה מן הדיעות בס' 'החשמל-

קרדיט: הגלריה לאמנות מנצ'סטר

בהלכה' (הוצאת המכון, ח"א, פ"ג). וראה גם מש"כ בזה ראש המכון המנוח, הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (ח"א, סי' א, אותיות ו-יב, לגבי מגבירי קול; ח"ג,

סי' טז, אות ג, לגבי מכשירי שמיעה; ח"ד, סי' לט, אותיות ד-יד, לגבי מתקן דיבור חשמלי).

לפיכך מי שאין לו כל ברירה ואינו שומע כלום, או שאינו יכול כלל לשמוע כראוי, ללא מכשיר שמיעה, בוודאי יש לו לשמוע את קריאת המגילה באמצעות המכשיר, ויש לו על מי לסמוך. אלא שלכתחילה בוודאי ראוי שיצא בברכת אחרים, וכ"ש שלא יוציא אחרים בקריאתו.

אולם מי שיכול לשמוע מעט גם ללא המכשיר, במיוחד כאשר הוא עומד סמוך לקורא, למרות שבאופן שכזה יש יותר שנוטים לומר שהוא יוצא בשמיעתו וגם יכול להוציא אחרים, אך למעשה עדיף ללא כל ספק שישתדל ככל האפשר להקשיב לקריאת המגילה ללא המכשיר.

וממילא גם גברים כבדי שמיעה, שלא מתאפשר להם לעמוד סמוך לבעל הקורא בבית-הכנסת ולשמוע היטב מפיו כל מילה ללא המכשיר, עדיף שיקראו בעצמם את המגילה, אם הם יודעים, או שישמעו מפי אחרים בבית. למרות שכמובן יש מעלה גדולה וחשובה מאד בקריאת המגילה בבית-הכנסת, כמש"נ בשו"ע (או"ח, סי' תרצ ס"ח) שצריך לחזור אחר עשרה ורק אם א"א בעשרה קורים אותה ביחיד, ובדברי המג"א (שם סקכ"ג) מבואר שמצווה לקרותה בציבור בבית-הכנסת משום 'ברוב עם הדרת מלך', והו"ד במ"ב (שם) סקס"ד ובסי' תרפז סק"ז). וע"ע במש"נ בשו"ע (שם, סי'

2. לגבי המצלמות ההיקפיות שמחוץ לבית - יש לנהוג על יסוד כל מה שנכתב במאמר ששלחנו בתחילה.

3. לגבי מצלמות התיעוד שבפנים הבית - אילו היו מצלמות אלו מצלמות ומקליטות אך ורק את העובדת הגויה העובדת אצלכם, ואולי גם את הילדים הקטנים ללא ידיעתם, לא היתה בכך כל שאלה הלכתית. אולם מן הסתם הן ממוקמות במקומות שגם ההורים, ואולי מבוגרים אחרים מבני הבית או אורחיהם, עוברים שם ומצולמים ומוקלטים באגירה לזכרון המצלמה, דבר שמעורר בוודאי שאלות הלכתיות על הצילום ועל ההקלטה הקולית גם יחד.

במקרים בהם יש חשיבות עליונה למצלמות כגון אלו, כמו אצל קשישים ו/או מוגבלים המתגוררים בגפם, או נמצאים לבד שעות רבות, ומטופלים על-ידי עובדים סיעודיים, שיש צורך לפקח על התנהגותם ולשמור עליהם באופן רציף באמצעות מצלמות, אם בשידור והקרנה למרחוק ואם באגירה לזכרון, אנו נוטים לחפש דרכים כיצד לאפשר זאת בתנאים מסוימים ומוגבלים. אך במקרה עליו שאלת לא נראה לכאורה שיש סיכון מסוים, ואיננו סבורים כי יש חשיבות מיוחדת לתיעוד גם בשבתות ובחגים, באופן שלא ניתן להסתפק בתיעוד הקבוע בימות החול.

לפיכך כאשר למצלמות אלו אנו ממליצים כי מן הראוי למצוא כל דרך, באמצעות תכנות מראש, או באמצעות שרון, ובמקרה הצורך גם באורח ידני, לכבות לחלוטין את המצלמות בבית בשבתות ובחגים הן לצילום והן להקלטה קולית.

במידה ולא הצלחנו להבין כיאות את אופן פעילות המצלמות בביתך או את החשיבות והצורך בהן - אנא כתוב לנו ונשתדל להגיב בהתאם.

בברכה מרובה

שמיעת מגילה לכבודת שמיעה

לרבני המכון

שלום רב

אשה כבודת שמיעה, שאין באפשרותה לשמוע בבית הכנסת את קריאת המגילה אלא עם מכשיר שמיעה, האם ניתן לשמוע כך או שיש לקרוא לה בבית שאז תוכל לשמוע גם ללא המכשיר?

תודה רבה!

משה ה.

ביתר עילית

אשתו וילדיו לבית-הכנסת לשמוע מקרא מגילה משום פרסומי ניסא" וכו'. ויש מקום לדון אם מעלת 'פרסומי ניסא' ומעלת 'ברוב עם הדרת מלך' חדא ניגהו, או שאלו ב' דינים חלוקים ויש נפ"מ ביניהם. וגם יש לציין למש"כ האו"ז עצמו (שם, בסו"ד): "ירושלמי פרק הקורא את המגילה למפרע, מיכן ואילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ, בר קפרא אמר צריך לקרותה לפני אנשים ונשים ובפני קטנים, שאף הם היו בכלל ספק להשמיד להרוג ולאבד, ריב"ל הוה עביד כן מכנש בני ביתה וקרי לה קומיהון". ויש להאריך הרבה בכל זה, ואכ"מ.

ובכל אופן, באשר לעיקר השאלה - אם אין לאשה אפשרות לשמוע מגילה באופן אחר, אלא רק בבית-הכנסת באמצעות מכשירי השמיעה, תעשה כן, כאמור לעיל. אבל כאשר יש לה אפשרות אחרת ברור ללא ספק שעליה לשמוע את קריאת המגילה בביתה אפילו ביחיד ללא המכשירים, ולצאת ידי חובתה לכל הדיעות.

בברכת פורים שמח

עבודה בחברת החשמל הכוללת כוננויות בשבתות וחגים

שלום רב

אני מהנדס חשמל במקצועי, והוצעה לי לאחרונה עבודה בחברת חשמל בתור איש תחזוקה ובדיקה למערכות חשמל, המותקנות בתחנות המעבירות את החשמל לעיר. חלק מהעבודה כולל כוננויות בסופי שבוע וחגים, שיכולות לכלול מענה טלפוני, הגעה פיזית למקום התקלה, וכן שימוש במכשירי מדידה וכלי עבודה חשמליים.

לשאלתי, האם פתרון התקלה הוא עניין של פיקוח נפש, נאמר לי כי אין אפשרות לדעת לפני פתרון התקלה ולעיתים גם תוך כדי, האם מדובר בוודאות בעניין פיקוח נפש, וייתכנו מצבים שיתברר בדיעבד שבתקלה לא היה מעורב פיקוח נפש.

האם ניתן לעבוד בעבודה כזאת או שעדיף להימנע? יש לציין שברוך ה' יש לי פרנסה במקום אחר כרגע, כך שאין פה עניין של צורך דחוף בפרנסה, אלא בשיפור תנאים וידע מקצועי.

תודה רבה

דוד א.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מדובר אכן בשאלה מאד רגישה ומורכבת, התלויה בהרבה מאד גורמים.

תמצו ס"ד, וברמ"א שם, וס"ה) ובמ"ב (שם סק"י וסק"י"ב וסקט"ז) לעניין אבל רח"ל. אך מ"מ אין זה אלא 'למצווה מן המובחר', כלשון המג"א (סו"ס תרצ), ובוודאי שכלל שהדבר נוגע לעצם השמיעה כראוי, עדיף לקרוא או לשמוע ביחיד ולקיים את עיקר המצווה כהלכתה.

עאכ"כ כאשר מדובר באשה, שלא נתפרש כ"כ להדיא שגם לגבי נשים יש מצווה מן המובחר ומעלה של 'ברוב הדרת מלך', שכן בשו"ע (שם, ר"ס תרפט) נפסק: "הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים" וכו', וכתב ע"ז המג"א (שם סק"א): "ולכן צריך לקרותו בביתו לפני הבתולות", אלא שהבאה"ט (שם סק"א) הוסיף ע"ז: "ובקצת מקומות נוהגים שהבתולות הולכים לבית-הכנסת נשים (כלומר: לעזרת הנשים) לשמוע המגילה". ועי' במש"כ בזה המ"ב (שם סק"א) וע"ע במש"נ בשו"ע (שם, ס"י) ובביאה"ל (שם, ד"ה מנהג).

ויעויין ב'שבלי-הלקט' (ענין פורים, ס"י קצה, בתו"ד) שכתב להוכיח דקיי"ל שמגילה בזמנה

אינה צריכה עשרה: "ומנהג כל הישיבות כרב, שיחיד קורא אותה ומברך לפניו ולאחריה ויוצא בה בזמנה ב"ד ובט"ו, וחייב אדם לשמוע אותה בציבור בתפילת ציבור, ואם אינו יכול קוראה ודיו, והלא כל הנשים חייבות במקרא מגילה, וכי בעשרה קורין אותה להן, אלא כל אדם משמיע אותה לאנשי ביתו בכל ברכותיה ביחיד, ומוציאין ידי חובתן ביום ובלילה, שאף הן היו באותו הנס וחייבות במקרא מגילה וכו', וכן מנהג בכל ישראל", דנראה מדבריו דפשיטא ליה דלגבי נשים אין כל מצווה לשומעה בעשרה או בבית-הכנסת. ואפשר שיסוד דין 'ברוב עם הדרת מלך' אינו מתקיים רק במי ששומע ויוצא ידי חובתו יחד עם ציבור גדול בבית-הכנסת, אלא דווקא באופן שהוא עצמו גם מצטרף לציבור. ועי' היטב במש"כ הביאה"ל (ס"י תרצ ס"ח, ד"ה צריך). אשר לפי"ז אולי נשים שאינן מצטרפות לציבור עשרה אין עליהן כלל מצוה מן המובחר של מעלת 'ברוב עם הדרת מלך'. ועוד יש לדון בזה גם מצד סברת הבה"ג (שהובאה בדברי התוס' ערכין ג. סוד"ה לאתווי, ובעוד מן הראשונים) שנשים חייבות רק בשמיעה ולא בקריאת המגילה, ועי' בדברי הרמ"א (שם, ס"י תרפט ס"ב) ובמג"א (שם סק"ו וסק"ז) ובביאור הגר"א (שם, ד"ה וי"א).

אמנם לאידך גיסא עי' באו"ז (הל' מגילה, ס"י סח, בתו"ד) שכתב: "הילכך אותם בני-אדם שמניחים בית-הכנסת והולכין לבתיהם וקורין מגילה בביתם אינם עושים בטוב, אלא צריך לבוא עם

3. לאחר מכן לחמם אותו למשך כחצי שעה במידת החום המקסימלית, ולהדביק את קצות דלתותיו בנייר דבק משני צדדיו.

4. או אז להסיר את נייר הדבק ולפתוח את דלת התא המיועד לפסח ולחמם אותו עם כל התבניות והרשתות (אם היו מונחות בתוכו) במידת החום המקסימלית למשך כחצי שעה.

באופן זה תוכלו אכן להשתמש בפסח בתא שהיה שמור מראש ומיועד לפסח באופן המהודר והמושלם ביותר.

בברכת פורים שמח ופסח כשר ושמח

הצתת כיריים של גז ביום-טוב

שלום וברכה,

יש לנו כיריים חשמליים, שהלהבה נדלקת ע"י סיבוב כפתור הגז ולחיצתו כלפי מטה ואז יוצא ניצוץ ומדליק את האש, מחכים 2 שניות ואז האש נתפסת ובווערת.

ביום-טוב אני מנתקת את חוט החשמל. וההדלקה נעשית באופן זה:

אני מסובבת את הכפתור לוחצת ולא מרפה להזרמת גז, מדליקה ע"י גפרור שהדלקתי מנר נשמה, אני ממשיכה ללחוץ על כפתור הגז עד שהאש נתפסת ואז משחררת, (כי

אם אני אשחרר את הלחץ מהכפתור מיד עם ההדלקה האש תכבה).

האם מותר לי להשתמש באופן הזה בכיריים ביום טוב?

אורית נ.
בית-שמש

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מתוך השאלה אנו למדים כי לא מדובר בכיריים חשמליות של ממש, הפועלות על בסיס גופי חימום חשמליים, אלא בכיריים של גז עם הצתה חשמלית אלקטרונית.

מבחינת ניטרול ההצתה החשמלית את אכן עושה נכון בכך שבערב יום-טוב את מנתקת את הכיריים מהחיבור לחשמל ומדליקה את הכיריים ביום-טוב באמצעות העברת אש מאש קיימת.

אולם עדיין קיימת השאלה ההלכתית באשר להפעלת שסתום הבטיחות באמצעות ההדלקה, אשר תפקידו להגן מפני דליפת גז חלילה אם וכאשר ייכבו הלהבות.

אילו השאלה היתה נשאלת ממי שכבר בתפקיד שכזה, היה קשה מאד להורות לו להימנע מכל פעילות בשבת, שכן במקרים רבים מדובר אכן בצורך הכרוך בפיקוח-נפש של ממש, אלא שהיה צריך להדריך אותו בפרוטרוט כיצד לנהוג בפועל בכל קריאה ובכל פעילות.

אך מאחר ששאלתך היא על קבלת העבודה לכתחילה, וכפי שאתה כותב מדובר בשיפור תנאים וידע מקצועי ולא בצורך דחוף של פרנסה, אנו ממליצים לך שלא לקבל את ההצעה כמות שהיא, ולא להכניס את עצמך לשאלות חמורות בכל פעם מחדש.

אין ספק כי הימנעותך מכך בשל קדושת השבת תשפיע עליך ועל כל בני משפחתך שפע של ברכה והצלחה מברכת השבת שהיא 'מקור הברכה', ואנו מאחלים לך שתצליח אכן להתקדם בעבודתך ובמקצועך ולזכות לפרנסה ברווח ובהרחבה גדולה, מידו המלאה

הפתוחה הקדושה והרחבה, בהיתר ולא בחששות איסור.

בברכת פורים שמח

שימוש בתא אחד של תנור דו-תאי לחמץ ובשני לפסח

שלום.

קנינו תנור דו תאי של סול.

כתוב שהוא מאושר על ידכם, שניתן להשתמש בו בו זמנית חלבי בתא אחד ובשרי בתא שני.

מחר הטכנאי יבוא להתקין.

רציתי לשאול אם יש אפשרות שעד פסח נשתמש בתא אחד לחמץ, ובפסח נשתמש בתא השני לדברים כשרים לפסח?

תודה רבה

מיטל א.

באר-שבע

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ניתן אכן לעשות זאת. אך בשל חומרא דפסח, ועל-מנת להשתמש בפסח בתא המיועד בדרך המהודרת ביותר האפשרית, מן הראוי לנהוג לפי ההנחיות הבאות:

1. קודם תחילת השימוש בתנור, להדביק את קצות דלתות התא המיועד לשימוש בפסח בנייר דבק משני צדדיו, על-מנת שלא יפתח בטעות בשעת השימוש בתא החמץ.
2. כאשר מסיימים את השימוש בתא החמץ ורוצים להתחיל להשתמש בתא המיועד לפסח, לנקות היטב בחומרי ניקוי וממיסי שומנים את תא החמץ,

הכשרת גריל גז לפסח

שלום,

הגריל שלי מגיע לחום של 325 מעלות במדחום שמודד את החום בתא הגריל. מן הסתם, החום ברשתות עצמם (רשתות צפופות שקולטות חום במיוחד, ומכונות אינפרא רד) גבוה עוד יותר.

האם ניתן לסמוך על זה כליבון לפסח?

או שיעזור שימוש בנייר כסף שחונק את החום ברשתות ולא נותן לו לצאת?

בברכה

אבי ד.

טבריה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ראשית, איננו בטוחים שמדידת מעלות החום בתא הגריל מבוצעת נכונה ובצורה מדויקת. שנית, איננו בטוחים בהנחה כי מן הסתם החום ברשתות עצמן גבוה עוד יותר וגם איננו יודעים לאיזו מידת חום בדיוק הן אכן מגיעות. ושלישית, גם אם כל ההנחות הקודמות אכן נכונות, עדיין לא מגיעות הרשתות למידת החום שיכולה להיחשב בוודאות גמורה כליבון חמור, אשר לדעתנו מדובר במידת חום של לפחות 450 מעלות צל'.

אילו הייתם בטוחים במאת האחוזים כי השתמשתם במשך כל השנה במכשיר הגריל אך ורק לבשרים ו/או לדגים וברצונכם להכשירו לפסח לרווחא דמילתא ולחומרא דפסח, היה בהחלט ניתן להקל בהכשרה שכזו. אך מאחר שמן

הסתם השתמשתם בו גם עם פיתות ומיני מאפה אחרים הרי שהרשתות טעונות ליבון חמור מדינא, על-מנת שיהיה אפשר להשתמש בהן בפסח, וממילא לא ניתן להסתפק בחימום המכשיר למידת החום המקסימלית שאליו הוא יכול להגיע.

לפיכך יש להחליף את הרשתות בחדשות מיוחדות לפסח. לפני החלפת הרשתות יש לנקות ככל האפשר את המכשיר וגם לחמם אותו במידת החום המקסימלית כפי שכתבתם.

יחד עם זאת, יש לצפות את המכסה וכן את סביבת הרשתות בנייר אלומיניום עבה ככל שניתן. במידת האפשר ראוי גם להימנע במשך ימי הפסח מסגירת המכסה בעת השימוש בגריל.

בברכה מרובה

עם הדלקת הלהבה בכיריים, לאחר סיבוב הכפתור, מתחמם חוט מתכת כפול (דו מתכת), וכתוצאה מכך נוצר חיכוך בין שני חוטי המתכת, דבר היוצר זרם חשמלי (אלקטרו-מגנט). הזרם החשמלי יוצר שדה מגנטי, שמחזיק שסתום

מתכתי כנגד קפיץ קטן ומונע ממנו לסגור את ברז הגז. ברגע שהלהבה נכבית, מכל סיבה שהיא, מתקרר מיד חוט המתכת והכוח המגנטי נעלם, כך שאין מה

שיחזיק את צינור הגז פתוח, וממילא הוא ננעל מעצמו ומעבר הגז נחסם.

זו בדיוק הסיבה שכאשר הינכם מציתים את האש בכיריים, הן באמצעות גפרור והן באמצעות המצת חשמלי, נדרש להחזיק את ברז הגז פתוח למשך מספר שניות, עד שהאש נתפסת, שכן כל זמן שהחיישן אינו חש עדיין את חום האש לא נוצר עדיין האלקטרו-מגנט שמחזיק את פיית הגז פתוחה, וממילא מיד עם עזיבת הכפתור והגפרור או המצת נחסמת זרימת הגז. רק כעבור כמה שניות החום מורגש, פיית הגז נתפסת על ידי האלקטרו-מגנט וזרימת הגז מאפשרת את המשך הבעירה.

נמצא אפוא, כי בעת העברת אש ביום-טוב לכיריים של גז, שהיא כשלעצמה פעולה המותרת, מתרחשת פעולה נוספת של הפעלת השסתום - הקיים כיום בכל כיריים של גז - באמצעות יצירת האלקטרו מגנט שמחזיק את פיית הגז פתוחה.

הרבה מגדולי הפוסקים בדור האחרון התירו בשופי להעביר אש ולהדליק באמצעותה את להבות הגז ביום טוב, מחמת כמה וכמה טעמים הלכתיים, אך לעומת זאת, יש מהם שהורו כי ראוי להימנע מכך, כך שהמחמיר על עצמו יש מקום לחומרתו, ולאידך גיסא המיקל בזאת יש לו בהחלט על מי ועל מה לסמוך.

לדעתו של ראש המכון בעבר, הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצוק"ל, בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (חלק ח, סימן ה) יש מקום בהחלט להקל בזה מעיקר הדין. אך לרווחא דמילתא ראוי להדליק את הכיריים ביום-טוב (באמצעות העברת אש קיימת) בשינוי, על-ידי החזקת הנר או הגפרור בין האצבעות וכיוצא בזה, בזהירות רבה כמובן ובאופן שלא יהיה בזה חלילה חשש סכנה.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש תשרי תשפ"ב, שם בעמודים 21-22 תוכלי למצוא התייחסות רחבה יותר לנושא זה.

בברכה מרובה

באספקלריה המאירה

מפי כתבם של גדולי התורה וההוראה שליט"א בנושאים אקטואליים באור ההלכה

מדור זה מיועד לתשובות ובידור הלכה קצרים, בנושאים אקטואליים של טכנולוגיה ורפואה וכיו"ב לאור ההלכה, מפרי עטם של רבנים, מורי הוראה ויושבי על מדין, המשמשים בקודש בפועל להורות לעם ה' את המעשה אשר יעשון ואת הדרך ילכו בה. אנו מודים בכל לב למעכ"ת הגאונים גדולי התורה וההוראה שליט"א שכיבדו אותנו במאמריהם ותשובותיהם ההלכתיות בגיליון זה. אנו שבים וקוראים בזאת לרבנים ומורי הוראה ומזמינים אותם בכל הדרת הכבוד לפרסם את חידושיהם ההלכתיים, הלכה למעשה, בשאלות הלכתיות שהזמן גרמן, בבמה נכבדה זו של בטאון 'אספקלריה' המופץ בתפוצת מייל רחבה של רבבות עותקים.

1. המדור פתוח בפני רבנים ומורי הוראה בפועל מכל חוגי ומגזרי היהדות הנאמנה.
2. הוא יכלול בעז"ה תשובות הלכתיות קצרות, בירורים ומחקרי הלכה, חידושי דינים והערות למעשה, בנושאים אקטואליים הקשורים להתפתחויות וחידושי הטכנולוגיה, הרפואה ושאר ענפי המדע.
3. לטובת הצלחת המדור ומטרותיו אנו מבקשים מאד לשלוח מאמרים קצרים בלבד, שלא יעלו על 700 מילים.
4. כמובן, שניתן במסגרת מדור זה לכתוב ולהגיב גם על נושאים הלכתיים אקטואליים שעלו ונידונו בבטאון 'אספקלריה', אם במדור זה ואם במדורים אחרים, בדרך כבוד כדרכה של תורה.
5. המערכת שומרת לעצמה את הזכות להכניס תיקוני לשון קלים בלבד המתבקשים במידת הצורך.

הגאון רבי מרדכי ז. אייכלר שליט"א

חבר בד"ץ קהל מחזיקי הדת בעלזא ומלפנים רב ואב"ד עמנואל

בשר מתורבת

כבוד הרבנים שליט"א

הגיע לידי מאמרו של הרב לאו שליט"א, בקשר לבשר המיוצר מתאי גזע, והוא מתאר שם באופן מדויק איך זה מיוצר, אחרי שביקר ברחובות במפעל המייצר את זה, ובירר ע"פ מומחים. וזה לשונו, בשלב זה בו הביצית כבר מופרית, אך עוד לא נצמדה לדופן הרחם, שוטפים את הביצית מהרחם, כשכבר קיימים בו תאי גזע של העובר העתידי וניתן להתחיל בהם מחוץ לרחם את תהליך השכפול המתקיים בדרך כלל ברחם והפיכתם אט אט לרקמה, לאחר איסוף הכמות הבסיסית של תאי גזע, הם מועברים למצע - צלחת גידול, המכילה תמיסה ייעודית - מדיום, באופן טבעי, כשהוא בגוף בעל חיים, יודע תא גזע להתמין לתא מסוג מסוים, על בסיס החומרים שמפריש הגוף בסביבתו, חומרים אלו מזינים את התא, ומשדרים לו לאיזה תא הוא צריך להתמין, מטרת המדיום בו מונחים התאים הוא לחקות את התהליך הזה, ולסמן לתאי הגזע להתמין לרקמת השריר המבוקשת. עכ"ל.

הרי מבורר הדבר, שהתאי גזע יש בהם כבר את זרע הזכר ואת זרע הנקבה, ומהם נהיים תאי גזע, ונותנים אותם בחומרים מיוחדים בכדי שהתאי גזע יתרבו ויהיו לחתיכת בשר שריר.

ולמעשה בנדון דידן, נראה שאין להתיר אם הבשר בא ממקור טמא, היינו אם נטלו תאי גזע מדבר טמא, ועשו ממנו חתיכת בשר, הרי הבשר אסור. ואם הבשר בא מבהמה טהורה בעוד שלא נשחטה, יש פוסקים האוסרים זאת משום איסור אבר מן החי.

ואם הבשר עשוי מבהמה טהורה שנשחטה, הרי זה נדון כבשר לכל מילי, ואסור בבשר בחלב.

א. האם יש להתיר משום דאין התאי גזע דבר הנראה לעין

ואין לומר בזה שהוא דבר שאינו נראה ולכן אין בזה איסור, ומתבטל במיעוטו בשאר החומרים שמתפתח הבשר בתוכם, דזה אינו, ואף דבר שאינו נראה, אם הוא הגורם לבשר שיתפתח, אינו בטל, ודינו כדבר טמא, וכבשר ממש. ואיסורו מדאורייתא, כמו שיתבאר מדברי הפוסקים.

וכ"כ בחזון איש יו"ד סימן י"א ס"ק ב, וז"ל - קיימא לן דדבר שאסרתו תורה אסור גם המתהווה ממנו, ולפיכך ולד טריפה אסור, ובוזה יש קולא וחומרא, דאפילו למ"ד אין חוששין לזרע האב, חשיב האב גורם להווייתו, ויש בזה נידון זה וזה גורם, דלמ"ד זה וזה גורם מותר הולד, מותר ע"י שיתוף היתר בין מצד האב, בין מצד האם, ולא שייך בזה טריפה, ואפילו מקצת טריפה, ולמאן דאמר זה וזה גורם אסור, הולד אסור. עכ"ל. ע"ש.

הרי דבריו ברור מללו, דכל שבא מזרע האב, אף אם אין חוששין לזרע האב, מיהו חשיב גורם, ואף שאין נראים התאי גזע יש בהם דין גורם, וכמו שמפורש בדברי החזון איש, דזרע האב הוא גורם, והלא זרע האב אינו נראה, שהולד נוצר מתא זרע אחד, שכל גדלו כאחד ממאה ממילימטר, ואינו נראה רק על ידי מיקרוסקופ גדול, ובכל זאת דינו כגורם, ואוסר את מה שנתהווה ממנו, והכי נמי הבשר שנוצר מתאי גזע, אם מקורם בדבר טמא, הרי זה אסור. ואין מקום להתיר מצד שהתאי גזע אינם נראים.

ואם כי בוולד טרפה והזכר כשר, תלי' בפלוגתא דזה וזה גורם, ולמ"ד זוז"ג אסור הוא גורם אסור, והבשר אסור. ולמ"ד זוז"ג מותר, הרי"ז מותר, ולהלכה קי"ל דזוז"ג מותר בדיעבד, ועי' ביו"ד סימן ע"ט סעי' ג'.

אכן בנידון דידן, בבשר הנעשה מתאי גזע, אין לומר דהוי זה וזה גורם, דהא יש כאן רק גורם אחד ותו לא, כמבואר בגמ' פסחים כ"ו. דדין זה וזה גורם היינו כשנפלו שאור של חולין ושל תרומה לתוך עיסה, ואין בזה כדי לחמץ ואין בזה כדי לחמץ, נחלקו בזה בדין זה וזה גורם אם מותר או אסור, אך אם נפל רק שאור של תרומה, אין אומרים זה וזה גורם, שהשאור יחד עם העיסה גורמים להחמץ את העיסה, כי רק בעיסה ישנם חומרים המקבלים חימוץ מהשאור, דזה ודאי אינו, כי העיסה שמקבלת את השאור, היא רק נגרמת מהגורם המחמץ אותה, והוי גורם אחד, דזה וזה גורם היינו רק כשיש עוד גורם חיצוני מלבד השאור, והכי נמי בנדון דידן, רק התאי גזע הם הגורם, והחומרים האחרים נגרמים על ידו, שהרי התאי גזע הם לבד הגורמים שיהיה כאן הבשר, שהתאי גזע גורמים שהתאים מהחומר שבא מן הצומח יתהפך לכעין בשר, הרי גם כן רק התאי גזע הם גורם יחיד, ואין לדון בזה מדין זה וזה גורם.

וכשיש רק גורם אחד, לכל הדעות אסור כמו דאיתא בגמ' חולין דף נח עמוד א - דתנן, ולד טרפה; ר' אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח, ור' יהושע אומר: יקרב במאי קא מיפלגי, בשנטרפה ולבסוף עיברה, ר' אליעזר סבר זה וזה גורם אסור, ורבי יהושע סבר זה וזה גורם מותר. וכו', ומוזים בביצת טרפה שאסורה - בדספנא מארעא, דחד גורם הוא. ע"כ. הרי מבואר דכל שיש חד גורם, אסור לכו"ע.

וכן כתב הפרי מגדים יו"ד סי' ע"ט שפ"ד סק"ח, דהנוצר מזרע האב, איקרי האב גורם, ע"ש, והביאו בהרחבה בספר ילקוט יוסף יורה דעה סימן עט סעיף ג' וז"ל - הנולד מן הטרפה מותר, והיינו שהבהמה נתעברה קודם שנטרפה. ובהערות שם מבאר, ומה שכתבנו שנתעברה קודם שנטרפה, היינו משום דאי אפשר לומר שנתעברה אחר שנטרפה, שהרי טריפה אינה יולדת כדמסיק בחולין נח. וכו', אולם בדרכי תשובה סק"ל העיר על זה מדברי הש"ך שכתב, אי נמי מיירי בודאי טריפה, ולפי זה המחבר איירי אף בנטרפה ודאי ואחר כך אירע שנתעברה, דאפילו הכי הולד מותר, וכן כתב בפרי מגדים שפ"ד סק"ח, וכתב דזה דוקא אם על כל פנים הזכר כשר. דאז הוי זה וזה גורם, אבל אם הזכר טריפה אסור. וע"ש בדרכי"ת שהביא ספר ברית מטה משה שהעלה בראיות דאין לחוש להחמיר בזה כלל, וכו', [והיינו שאין לחוש, שיתכן שתתעבר לאחר שנטרפה] עכ"ד.

מבואר להדיא בדברי הפרי מגדים, דאם נוצר מזרע האב שהוא טריפה אין להתיר מצד זה וזה גורם, והרי דזרע האב איקרי גורם. וכל שכן מה שנוצר מזרע הזכר והנקבה יחד, דהוי גורם, ומה שנתהווה ממנו כמוהו.

ב. דבר הגורם איסורו מדאורייתא או מדרבנן

והנה כל דבר שהוא גורם, הרי זה איסור דאורייתא, ואין זה כדין דבר המעמיד שאיסורו מדרבנן. כן כתב בחמדת שלמה פסחים כ"ז ב. יעו"ש בסוגיית הגמ' מחלוקת ר"א ורבנן בדין זה וזה גורם דלר"א אסור ולרבנן מותר, וקאמר בגמ' - מכלל דרבנן דפליגי עליה שרו אפילו כשאבוקה כנגדו, אלא עצים דאיסורא לרבנן היכי משכחת להו. ורש"י פירש בעמוד הקודם בד"ה יולין הנאה, וז"ל - ולקמן פריך, עצים דאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאורייתא, עכ"ל. הרי מבואר דלר"א דאוסר זה וזה גורם איסורו מדאורייתא, כן כתב לדייק בחמדת שלמה שם. יעו"ש דבריו באריכות.

וכן מבואר ברב"ן בסוגיית הגמ' חולין נ"ח. - דתנן, ולד טרפה; ר' אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח, ור' יהושע אומר: יקרב במאי קא מיפלגי, בשנטרפה ולבסוף עיברה; ר' אליעזר סבר: זה וזה גורם אסור, ורבי יהושע סבר זה וזה גורם מותר. וכו'. ומוזים בביצת טרפה שאסורה בדספנא מארעא, דחד גורם הוא.

ופסק הראב"ן דאף בספק אסור, משום דהוא ספיקא דאורייתא, וז"ל ראב"ן חולין סימן רסג - ביצה של ודאי טריפה, ושל ספק טריפה כגון ניקבה הגולגולת וספק אם הקרום ניקב או לאו שניהם אסורין משום דליכא אלא חד גורם דדילמא ספנא מארעא ולא קיבלה מתרנגול. עכ"ל. מבואר דיש לאסור בספק משום דהוי ספיקא דאורייתא.

ויסוד האיסור מדאורייתא מבואר בדברי הפוסקים, שהוא מדין כל היוצא מן הטמא טמא. ודין יוצא מן החי, איסורו מדאורייתא, כמו שכתב החת"ס שו"ת חיו"ד ח"ב סי' ק"ו וז"ל - דהרי חלב טהורה נמי ציר דאמה"ח הוא והי' לנו לאסור כמו ציר טריפה פרק כל הבשר קי"ב ע"ב ויעיין תוס' שם ועיין ק"ב ע"ב מבואר דטרפה ובשר מה"ח או אמה"ח מחד קרא נפקא וכי היכי דפשיטא מהטמאים לאסור ציר טרפה מן התורה ה"ה ציר אמה"ח ובשר מה"ח וא"כ הי' לנו לאסור חלב טהורה מטעם ציר ואפ"ה שרי' רחמנא ה"א אפי' דטמאה נמי קמ"ל את הגמל. עכ"ל.

וכ"כ בחו"ד סימן פא ביאורים ס"ק ב - דכל מידי דאתי מהחי אסור, דאפילו ביצים וחלב אי לאו דרביניהו קרא היו אסורים משום אבר מן החי, משום הכי אף שליא אסורה. עכ"ל.

וכל דבר הנגרם מהאיסור הריהו כיוצא מן האיסור, וזה מה שכתב החזון איש, שהדבר הנגרם הרי הוא כמוהו, ולמד זאת מולד טרפה שנתעברה מכשרה, דלמ"ד זה וזה גורם אסור, הרי זה אסור, ובקה"י מסכת ע"ז סימן כ' הביא עוד דכמו כן איתא בבכורות ז. דקלוט הבא על פרה, שרק האב הוא אסור, וילדה, דהולד אסור. והנה בספר מנחת ברוך הקשה מזה על מש"כ התוס' בע"ז דף מט. ד"ה שאם נטע. שרק בערלה שהיא אסורה בהנאה, יש לאסור הגידולין, שגם היא הנאה מהערלה, אך באיסור אכילה אין לאסור הגידולין, שאינו אוכל האיסור עצמו. עכ"ד. וקשה שהרי ולד טרפה אסור, וחזינן דכל דבר שנתהווה מגרמא דאיסורי אכילה אסור באכילה.

ומבאר בקה"י שם, דהא דאמרין שכל דבר שנתהווה מגרמא דאיסורי אכילה אסור היינו דוקא בולד טריפה שעיקר מציאות הולד בא מגרמא האב או האם, והטעם בזה הי' נראה לכאורה דכה"ג אינו נדון כבר מגרמא בעלמא אלא נדון כחלק מהאיסור עצמו, כיון שממנו נתהווה, והרא"י מהא דולד טרפה אסור מחמת גרמא דאב או דאם הטרפה, אך מכל מקום נראה דאין לומר דהולד שנתהווה מטרפה תחשב כחלק ממנה ממש, שהרי הוא דבר חדש, אלא אפשר לומר שעכ"פ נדון כיוצא ממנו, וקיי"ל דהיוצא מן האיסור אסור, ודין זה דהיוצא מהאסור אסור, לא נאמר אלא בשרצים ובהמה טהורה וטמאה בלבד, וממילא האי מילתא דהמתהווה מאיסור אכילה אסור באכילה ליכא אלא בבעלי חיים כגון ולד טרפה, אבל בצמחים ליכא כלל דין דהיוצא ממנו אסור, וה"ה דהמתהווה ממנו שרי, דלא עדיף מתהווה ממנו דבר חדש מיוצא ממנו כנ"ל. ושפיר כתבו התוס' דבאיסורי אכילה לא שייך לאסור את הגידולין. עכ"ד הקה"י. וע"פ דבריו מבוארים ביותר דברי החזון איש הנז' שכתב שכל דבר המתהווה מהאיסור, הריהו אסור. והיינו בדבר היוצא מן החי, בזה אמרה תורה שהיוצא מהאיסור אסור. וכ"כ בחידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם מאכלות אסורות פ"ג ה"א, דדין דבר הגורם אסור מדין כל היוצא מן הטמא, ע"ש.

ואין לומר שכיון שהוא דבר שאינו נראה ומתבטל כיון שהי' כדבר שזרעו כלה, דהא מצינו דין זה וזה גורם גם בדבר שזרעו כלה, וההיתר הוא רק אם יש זה וזה גורם, עי' ביו"ד סימן רצ"ד סעי' י"ב לגבי גידולי ערלה בדבר שזרעו כלה, ע"ש. ובמש"כ הראב"ד על הרמב"ם הלכות נדרים פרק ה הלכה טז וז"ל - מיהו קשיא להו כל היכא דאמרין אסור בגדוליהן אפילו בדבר שזרעו כלה אמאי הא קי"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה עכ"ל. וע"ש במפרשים. [ושיטת הרמב"ם דבדבר שיש לו מתירין גם זה וזה גורם אסור ע"ש].

ועכ"פ מבואר דגם בדבר שזרעו כלה, הדיון הוא מצד זה וזה גורם, היכא שהזרע הנזרע וגם האדמה גורמים, והוי זה וזה גורם. וכיון שכן אם קיים רק גורם אחד, גם כאשר נאמר שהוא כלה, הרי זה אסור. דהוא גורם יחיד, והמתהווה ממנו כמוהו.

ג. דין בהמה שנתפטמה כל ימיה מאיסור

ואין להביא ראיה להיתר ממה דאיתא לגבי בהמה שנתפטמה כל ימיה מדברים אסורים. דאיתא בשו"ע יו"ד סימן ס' סעי' א' וז"ל - הגה: בהמה שנתפטמה בדברים אסורים, מותרת (מרדכי דיבמות פ' אלמנה לכ"ג) אבל אם לא נתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים, אסורה (תוספות דתמורה פ' כל האסורים). עכ"ל. ועיין שם בדברי הפוסקים, דמצד הדין אין בזה איסור דאורייתא של היוצא מן הטמא, אלא דיש בזה פגם מצד שכל ימיה התפטמה באיסור, וע"ש בדרכי תשובה, שכתב דאם האכילה תולעים ושרצים לא נאסרה מצד הדין ע"ש. אכן זה אינו, ואין להביא ראיה מדין אכילת הבהמה, משום שכל דבר שנאכל לבית העיכול, נעשה כעפרא בעלמא. דאיתא בשו"ע

יו"ד סימן פג סעיף י - דג טמא שנמצא במעי דג טהור, אסור (ל' הרמב"ם מהמ"א דין ה'). עכ"ל. ובש"ך ס"ק לא - שנמצא במעי דג טהור כו'. לשון הטור וטהור שבלע דג טמא אסור וצ"ע קצת למה כ' בסתם דאסור משמע אפילו יצא לחוץ דומיא דרישא דהא הרא"ש כתב בהדיא דביצא לחוץ שרי משום דחשיב כמעוכל דחשיב כעפרא בעלמא והמחבר שהעתיק לשון הרמב"ם שנמצא.

וז"ל הפרמ"ג ביו"ד סי' ס' שפ"ד ס"ק ה, לגבי בהמה שנתפטה כל ימיה מאיסור - ואפילו כל ימיה שרי דלאו איסורי הנאה הוה ואין איסור בעין דמעכל ובאיסורי הנאה הוא דכל ימיה אסור ובהו זה גורם לכתחלה אסור ומה שהביא הש"ך ראייה מתוס' עבודה זרה ד"ה נטע אבאר לקמן. ומאיסור והיתר כלל מ"ז בסופו מוכח דאף בכל עיקר גדילתה מטומאה וכל שכן משחרית לשחרית דשרי דיעבד דהוה כמעוכל ומה שאוסר לכתחלה משום מראית עין לחוד. עכ"ל. ועע"ש. ומבואר דחשיב כמעוכל, כיון שהגיע לבית העיכול. וחשוב כעפרא בעלמא.

ד. היוצא מן החי אסור מדין אבר מן החי

ומה שכתבנו דאם נלקח מבהמה שלא נשחטה יש בזה איסור אבר מן החי, יש ללמוד זאת ממה דאיתא בשו"ע יו"ד סימן פא סעיף ג - יאלי דיחמורתא (פי' כעין ביצי זכר שיחמורת משלכת מרחמה) מותרים. ע"כ. וכתב בחו"ד ביאורים ס"ק ב - דכל מידי דאיתא מהחי אסור, דאפילו ביצים וחלב אי לאו דרבינוהו קרא היו אסורים משום אבר מן החי, משום הכי אף שליא אסורה. אבל בטמאין אין נוהג אבר מן החי. ויאלי ד[י]חמורתא המבואר בבכורות שם [ז, ב] דמותר, אף דאבר מן החי נוהג בו, מכל מקום אף דבשעה שיצא מהזכר היה אסור משום אבר מן החי, מכל מקום היה קים ליה להש"ס שנעשה עפרא בעלמא במעיה ומותר. עכ"ל. מבואר, דשכבת זרע אסור מדין אבר מן החי, וכ"כ בפרי תואר שם, וכ"כ הלבוש והו"ד בדרכ"ת, ואמנם יש חולקים, עכ"פ לדינא יש סוברים דאסור משום אבר מן החי, וכל שכן בנדון דידן, שזה עשוי הביצית מופרית שיש בה זרע הזכר ונקבה.

העולה לדינא, דהבשר שבא מתאי גזע, הנקרא בשר מתורבת, אם הוא מיוצר מדברים טמאים, הריהו טמא ואסור, ואם מיוצר מבהמה טהורה לפני שנשחטה, יש לחשוש מדין אבר מן החי. ורק מיוצר מבהמה טהורה לאחר שחיטה, דינו כבשר לכל מילי, ואסור לאכלו עם חלב.

הגאון רבי יעקב אברהם כהן שליט"א

רב שכונת רמת-הצפון ירושלים ודיין בבד"צ בני-ברק

מעליות בשבת (ב)

פעולות ע"י "כובד" האדם האם נחשב כ"מעשהו"

"מעלית שבת" פועלת בעקרון בצורה אוטומטית ע"י שעון שמעלה את המנוע מקומה לקומה, ועוצר אותה בכל קומה [או בחלק מהקומות שכוונו מתחילה לכך] לכמה שניות, ואח"כ ממשיך בהעלאה. ובכל קומה שהיא עוצרת נפתחת הדלת מאליה, ונסגרת מאליה כעבור כמה שניות, לאחר הפעלת צלצול [די שקט] המתריע שהדלת הולכת להסגר. במעלית שבת מבוטלת העין האלקטרונית שבדלתות, וכן הצג הדיגיטלי אינו פועל ולא נכתב עליו מאומה. אכן ישנם מעליות שבדרך ירידה נעשית בהם מלאכה בגרמת אדם, שכשהחיישנים במעלית מרגישים משקל מסוים של כובד, הנוצר מחמת אנשים הנכנסים אליה, או אז לאחר שמוסר המעצור ע"י החשמל [שמופעל ע"י שעון שבת], שוב היא מתחילה לרדת בעצמה מחמת כובד האנשים, ועל ידי נסיעת המעלית נגרמות מלאכות, כגון עצירת המעלית בקומה הבאה נוצרת ע"י נגיעת המעלית - תוך כדי נסיעה - במתג שמפסיק את הפעולה. [וכפי ששמעתי] [ממומחים גדולים לפני עשר שנים] גם המעליות שבנויות שגם הירידה פועל באופן אוטומטי ע"י החשמל, מ"מ כובד המשקל של האנשים מסייע לנסיעה והגברת המהירות. ולכן כמעט לא שייך לתכנן שהמעלית תיסע כלפי מטה רק ע"י החשמל וילע"ע. ואם היה שייך לתכנן זאת, היה הדבר קיל טפי].

1. נערך מתוך שיעור שנמסר בליל שב"ק פרשת יתרו - בבית מדרש דשכונת "רמת הצפון" ירושלים עיה"ק.

(המשך מגיליון קודם)

בראשונים מדוקדק שאם נשכב [וה"ה בנתקל למ"ד נתקל פושע] ברחוב ואנשים נתקלים בו, דינו כ"אדם המזיק" שחייב על הכלים [ולא כ"בור"], כיון שההתנגשות בו ובמציאות שכיבתו, נחשבת כ"מעשהו". ומשמע שחייב גם על נזק שנעשה ע"י כובדו. ויש לדחות שמעשה השכבת עצמו במקום שרבים עוברים, הוא זה שמחשיבו כאדם המזיק

ד - גם מסוגיא דנתקל פושע וסוגיא דקדרים שנתקל הראשון [ב"ק דף לא] שנחלקו בה כל הראשונים האם הנתקל חייב מדין בור ופטור על הכלים, או דנחשב כאדם המזיק וחייב גם על הכלים, לכאן נראה דכו"ע מודו שאם נשכב ברחוב בכוונה ואנשים נתקלים בו, שבוודאי דינו כאדם המזיק, [ולמ"ד נתקל פושע, אזי גם אם נתקל ונפל דינו כפושע וכאדם המזיק]. וזאת כיון שההתנגשות בו ובמציאות עמידתו ושכיבתו, נחשבת כ"מעשהו", האף שאינו עושה מעשה, אלא מעמיד את גופו. ומשמע שחייב גם על נזק שנעשה ע"י כובדו וגופו ומשקלו. ויש לפלפל במשנ"ת לעיל אות א בסוגיא דעמד בעל קורה, דאולי גם כאן יש לומר שמעשה השכבת עצמו במקום שרבים עוברים, הוא זה שמחשיבו כאדם המזיק [ולחלק מהראשונים גם אם נתקל, מ"מ כיון שלא קם והשאיר עצמו מושכב, הרי הוא נחשב כמי שגרם את הנזקים בהיתקלות עמו. ובה עדיין יש לפלפל].

התוס' בסנהדרין שאם אנסוהו שישליכוהו על התינוק להורגו, אין חייב למסור נפשו, דכיון דלא עביד מעשה, מצי אמר מאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי. ומדוקדק [וכן הבין החזו"א בדעתם] דמעשה הרציחה מתייחס אליו, רק דכיון דהוי בגדר "שב ואל תעשה", אינו מחוייב למסור נפשו, ומשמע שפעולה שנעשית ע"י כובדו מתייחסת אליו

ה - תוס' סנהדרין [דף עד ע"ב ד"ה והא אסתר] ז"ל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך, מסתברא שאין חייב למסור עצמו, דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי, דילמא דמא ידי סומק טפי כיון דלא עביד מעשה עכ"ל. [להבנת הדברים ראה הגמ' בפסחים [דף כה ע"א] בזה"ל ושפיכות דמים [כגון אמרו לו, הרוג ישראל חבריך, ואם לאו, תיהרג - רש"י ד"ה ושפיכות] וכו' מנלן [שחייב למסור עצמו למיתה ולא להרוג אחרים]. סברא הוא, כי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה מרי דוראי אמר לי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך, אמר ליה ליקטלון ולא תיקטול, מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי ע"כ. [ופירש"י [ד"ה מאי] בזה"ל כלומר, כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש, וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פיקוח נפשך, אין זו דומה לשאר עבירות, דמכל מקום יש כאן אבוד נפש, והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חבית נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית, ונפש אבודה, מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו, ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה עכ"ל]. והיינו שכל מקור החיוב למסור עצמו ביהרג ואל יעבור כשאונסים אותו לרצוח, מבוסס על כך, ד"מאי חזית דדמא דידך סומק טפי. וחידשו התוס' דכל זה נכון כשהוא נדרש לעשות מעשה רציחה, אבל "כשאינו עושה מעשה בידיו", יכול לומר סברא הפוכה, דמאי חזית דדמא דחבריה סומק טפי מדמא דידי].

והמעין היטב בדבריהם יראה שנקטו שמעשה הרציחה מתייחסת אליו, האף שהשליכו אותו בכוח, אלא דהוי בגדר "שב ואל תעשה" והוא "לא עביד מעשה", ולכן לגבי יהרג ואל יעבור, יכול לטעון מאי חזית דדמא דחבראי, כיון שאינו עושה מעשה בידים, אולם עכ"פ חזין שמעשה הרציחה מתייחס אליו באיזהו צורה. דאי לאו הכי, הוי ליה להתוס' לומר בפשיטות שאין כאן שום מעשה רציחה מצידו [ולא רק דיכול להצטדק "מאי חזית" כיון דלא עביד מעשה]. ומבואר שמעשה שנעשה ע"י כובדו ומשקלו [למרות שאחר הוא זה שדחפו והפילו, והאחר הוא זה ש"גרם" לפעולה שנעשית ע"י משקלו וכובדו]. מ"מ מעשה הרציחה מתייחסת לבעל המשקל והכובד, ולא לזה שדחפו וגרם לכך [וכ"ש אם כן באופן שאחר אינו דחפו, והכל נגרם מכובדו ומשקלו כבנדוננו]. ויש לפלפל בזה.

אכן הגר"ח טען שבכה"ג "איהו לא הוי רוצח, דהא לא הוי רק כאבן ביד הרוצח", ולדעתו מעשה הרציחה אינה מתייחסת אליו. אכן יל"ע דא"כ היו תוס' צריכים לומר שהוא כלל אינו רוצח [ולא דהוי רק בגדר "לא עביד מעשה"]. אכן גם מדבריו אין ללמוד להתיר פעולה ע"י כובדו, דהתם שאני שאחר המוזהר על רציחה, דוחפו

אכן בחידושי רבינו חיים הלוי [פ"ה מיסודי התורה ה"א] ביאר דבכה"ג אין מעשה הרציחה מתייחסת אליו כלל ועיקר, וז"ל שם צ"ע בדברי התוס' דמאי ענין נערה המאורסה למי שמשליכין אותו על התינוק ונתמעך, דהתם איהו לא הוי רוצח כלל ולא עבר על שפיכות דמים, דהא לא הוי רק כאבן ועץ ביד הרוצח שמשליך אותו, דמי שמשליך אותו הוא הרוצח, ולהכי לא חייב למסור את עצמו, משא"כ בנערה המאורסה אף דלא קעבדה מעשה, מ"מ הרי היא עוברת על גילוי עריות, ולהכי שפיר הדין נותן דתהרג ואל תעבור.

ונראה דכוונת התוס' כך היא, דכיון דרוצח הוא מסברא דמאי חזית דדמא דידך וכו', א"כ הא גם אם הוה משכחין דיהא בזה דין רוצח ורק דלא ליעבד מעשה, ג"כ לא היה חייב למסור עצמו, דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא קעביד מעשה, וא"כ הוא הדין בנערה המאורסה דילפא מרוצח אף דעוברת על גילוי עריות כיון דלא קעבדה מעשה אין בה הק' דינא דתהרג ואל תעבור עכ"ל. אכן לענ"ד גם מדברי הגר"ח אין ללמוד דס"ל דפעולה שנעשת ע"י כובדו ומשקלו אינו מתייחס אליו, דהתם שאני שאדם אחר [שגם מוזהר על רציחה] דחפו, והוא זה שנחשב הרוצח, דהנדהף לא הוי כי אם עץ ואבן ביד הרוצח. אבל אם אין כוח אחר מעורב כאן, עדיין יש לומר שהכבוד והמשקל נחשב כמעשה.

אמנם החזון איש בגלינותיו שם ביאר בדעת התוס' כמשנ"ת דהוי כהורג ממש, ומעשה הרציחה מתייחסת אליו [למרות שאחר דחפו], רק שהוא בשב ואל תעשה. וז"ל שם ואילו עלה לראש הגג כדי שיפול ברוח מצויה על התינוק ויהרגנו חשיב רוצח. ואם שאינו חייב מיתה דלא חשיב רוצח לענין מיתה אלא כשהמית בכוחו, וכמש"כ תוס' סנהדרין [דף עז ע"א], אבל עבירת רציחה יש כאן. ואילו אמרו לו עלה על הגג ותיפול על התינוק ואם אינך עולה נהרגך, יהרג ואל יעבור. ואין חילוק אם רוח משליכו או שור או נכרי כל שהרציחה מזומנת, ואם אינו אצל התינוק ואומרים לו שילך ויעמוד אצל התינוק כדי שישליכוהו, יהרג ואל יעבור עכ"ל. ועומק כוונתו שבוודאי נחשב כ"עושה מעשה רציחה" אם זה נעשה ע"י כובדו ומשקלו, רק שכיון שהוא לא עלה לראש הגג, ולא נעמד אצל התינוק, רק שדחפוהו על התינוק כשכבר עמד שם, שוב נחשב כרציחה בשב ואל תעשה, שבוזה אמרין מאי חזית וכו'.

[ובדעת החזו"א ההכרח לתרץ כמשנ"ת לקמן [וכמש"כ החזו"א עצמו בענין אחר] דיש חילוק בין רציחה לשבת. כפי שהוכחנו מדברי התוספתא דלהלן].

היושב בעגלה ושיבתו גורמת לבהמות הכלאים למשוך העגלה, לוקה להרמב"ם והרי"ף משום דאזלי מחמתיה. ומבואר שכובד האדם נחשב כמעשה. ולענ"ד גם להר"י והרא"ש הפוטרים בכלאים היינו משום דס"ל שאין די בכובד של ישיבתו להשפיע על הליכת הבהמה במציאות, וכפי שגם כתבו התוס' דאזלא "מעט" מחמתיה

ו - בגמ' ב"מ [דף ח ע"ב] איתא דתנן המנהיג סופג את הארבעים, והיושב בקרון סופג את הארבעים. רבי מאיר פוטר את היושב בקרון. ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרון, שמע מינה רכוב לחודיה לא קני ע"כ. הרמב"ם [פ"ט מכלאים ה"ט] ז"ל עגלה שהיו מושכין אותה כלאים, היושב בעגלה לוקה ואע"פ שלא הנהיג, שישיבתו גורמת לבהמה שתמשוך העגלה ע"כ. ע"ש בכסף משנה. הרא"ש [הלכות קטנות [מנחות] כלאים סימן ו] ז"ל בפ"ק דב"מ [דף ח ב] קאמר שמואל קמפיך למתני' ותני וחכמים פוטרין. משום דשמואל סבר דרכוב לא קני וכ"ש יושב. ולהכי מפיק דתיקו מילתיה כחכמים. ור"י ז"ל פסק כשמואל דלא אשכחן אמורא דפליג עליה. ואע"ג דפריך ליה טובא הא שני לכולהו. ומתני' דהיו שנים רוכבים ע"ג בהמה מוקי לה שמואל במנהיג ברגליו. והאלפס ז"ל לא הביא דברי שמואל כלל אלא הביא המשנה כצורתה משמע דליתא להך דשמואל משום דפריך ליה טובא. ואף ע"ג דשנינהו, נראה לו לרב אלפס ז"ל דשנויי דחיקי נינהו, ורכוב קני ולא מוכינין למתני'. והיושב בקרון לוקה משום דאזלי מחמתיה. משום דלא גרע מהנהיגה בקול דלוקה משום דדבוריה קעביד מעשה עכ"ל.

להרמב"ם והרי"ף וודאי מבואר שכובד האדם נחשבת כמעשה. ולענ"ד גם להר"י [שהובא ברא"ש] דפסק כשמואל שאינו מחוייב, י"ל דס"ל שאין די בכובד של ישיבתו להשפיע על הליכת הבהמה. וכן מדוקדק למעיין בתוס' ב"מ [דף ח ע"ב ד"ה רכוב עדיף] דז"ל בתוה"ד ואזלא נמי "מעט" מחמתיה עכ"ל.

אכן יש לדחות דבכלאים לא בעינן שהבהמות ילכו "מכוחו", אלא סגי בכך שהוא "הנהיגם", ולכן ס"ל להרמב"ם והרי"ף שישיבה בקרון כמוה כהנהגה, ולא גרע מהנהיגה בקול שיש בזה איסור כלאים, האף שקשה להגדיר זאת כ"כוחו". ואין ראיה לנדוננו ש"כובד" נחשב כ"מעשה גופו"

מאידיך יש לחלק שבכלאים לא בעינן שהבהמות ילכו "מכוחו", אלא סגי בכך שהוא "הנהיגם", ויש הסוברים דגם ישיבה בקרון כמוה כהנהגה, כיון שסוף סוף זה גורם לבהמה להתחיל ללכת, ולא גרע מהנהיגה בקול שיש בזה איסור כלאים, האף שקשה להגדיר זאת כ"כוחו". והדיעה החולקת ס"ל שאין כאן מעשה מובהק של הנהגה [ויש לעיין קצת בלשון הרא"ש הנ"ל "דלא גרע מהנהיגה בקול", מאידיך סיים שם "קעביד מעשה" ודו"ק]. ולפי הבנה זו אין מהרמב"ם והרי"ף שום ראיה ש"כובד" נחשב כ"מעשה גופו".

המשנה באהלות - רכב בבית הפרס על אדם ובהמה שכוחן רע והסיטו אבנים, טמא הרוכב, ופירש"י בב"מ "דכיון דכח התחתון רע, מחמת משא העליון ניסטו, והרי כאילו מסיטו הוא". ומבואר שבכובד האדם ומשקלו, בהיותו רוכב על בהמה או אדם

שכוחן רע, נחשב כעושה מעשה וכמסיט את האבנים [ורק אם כוח התחתון יפה, אזי מצילן]

ז - מתני' אהלות [פ"ח מ"ו] המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן, על האדם ועל הבהמה שכחן יפה, טהור. על אבנים שהוא יכול להסיטן, על האדם ועל הבהמה שכחן רע, טמא.

ובגמ' ב"מ [דף קה ע"ב] תנן התם [אהלות פ"ח מ"ו] המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שיכול להסיט, על האדם ועל הבהמה שכוחן רע טמא. היכי דמי אדם שכוחו רע, אמר ריש לקיש כל שרוכבו וארכבותיו נוקשות. היכי דמי בהמה שכוחה רע אמרי דבי רבי ינאי כל שרוכבה מטילה גללים.

רש"י [ב"מ שם ד"ה המהלך בבית הפרס] ז"ל שדה שנחרש בה קבר, חשו לעצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל, והיו שם אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ, והן נסטות מחמת העובר עליהן, ועצם כשעורה ניסט מכחו, או רכב מי שרוצה לאכול טהרות על אדם או בהמה שכוחן רע, והוליכוהו עליהן, טמא הרוכב, לא מיבעיא נרכב דטמא, דבלאו היסט אבנים נמי טמא המהלך בבית הפרס, אלא אף הרוכב טמא, דכיון דכח התחתון רע, מחמת משא העליון ניסטו, והרי כאילו מסיטו הוא, וכח התחתון אינו מועיל להצילו אלא אם כן כחו יפה, אבל אם היה כחו יפה, לא חשיב משא העליון ואינו כמסיט ע"כ.

מבואר להדיא שבכובד האדם ומשקלו, בהיותו רוכב על בהמה או אדם שאין כוחן יפה, אזי נחשב כעושה מעשה ומסיט את האבנים.

(המשך המאמר יתפרסם א"ה בגיליון הבא)

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

מחשובי הרבנים ומורי ההוראה בני-ברק

שליחת העובד הזר לשריפת חמץ

שאלה: האם זקן ששולח את העובד הזר שלו שהוא גוי לשרוף את החמץ מקיים מצוות 'תשביתו'? וכן האם אדם ששולח את בנו הקטן לשרוף את החמץ מקיים מצוות 'תשביתו'?

תשובה: הם מקיימים בזה מצוות 'תשביתו'.

מקור הדין: נחלקו האחרונים האם אפשר לשלוח גוי לשרוף את החמץ. דעת המג"א (סי' תמ"ו סק"ב) שאפשר לומר לגוי שישלח את החמץ, אך הרעק"א (בהגהותיו שם) וכן החת"ס (שו"ת או"ח סי' קי, יו"ד סי' שכא) כתבו להקשות על דברי המג"א שהרי אין שליחות לעכו"ם, ואיך אפשר לשלוח גוי לשרוף את החמץ.

ויש לבאר את דברי המג"א שאפשר לשלוח גוי לשרוף את החמץ בשני אופנים:

א. מה שנאמר (ב"מ ע"א) שאין שליחות לעכו"ם, הוא רק בדברים שהשליח צריך לפעול חלות, כגון גיטין וקידושין ומכירה, אבל בדברים שאין צריכים חלות אלא רק עשיית מעשה, כמו שריפת חמץ, שצריך רק לשרוף את החמץ ולייחס את פעולת השריפה למשלח מבלי לפעול כל חלות שהיא, בדברים אלו יש שליחות אף לגוי וקטן. וכן כתב בנתיבות המשפט (סי' קפב) שיש שליחות מעשה לגוי וקטן.

ב. מצוות שעיקרן התוצאה, כמו מצוות 'תשביתו' שעיקרה הוא שלא יהיה חמץ בבית, ניתן לקיימן אף על ידי גוי וקטן, שכיוון שדאג שלא יהיה חמץ בביתו קיים המצווה, ואין זה משנה ע"י איזה גורם דאג לזה.

לפי האופן הראשון דלעיל, מתבאר שדעת המג"א שיש שליחות מעשה לגוי וקטן. ולענין טבילת כלים מצינו (יו"ד סי' קכ סעיף טו) בט"ז (שם ס"ק יז) שאם שולח גוי לטבול כלים, אין המשלח יכול לברך על הטבילה, מכיוון שאין שליחות לעכו"ם. אך לדברי המג"א הנ"ל שיש שליחות מעשה לגוי, נראה שיוכל לברך על הטבילה. ואכן הפרי חדש (שם ס"ק מ) כתב שאפשר לטבול כלים על ידי גוי ויברך הישראל על טבילה זו. ונראה שסובר כהמג"א והנתי"מ הנ"ל שיש שליחות מעשה בגוי.

והקובץ שיעורים (ביצה אות כה) כתב כאופן השני דלעיל, ד'תשבי' עיקרו הוא התוצאה ולכן אפשר לקיימו אף על ידי גוי. וביאר בזה את דברי שו"ת הרשב"א (ח"א סי' שנו) שבית דין יכולים לשלוח גוי לקיים מצוות מיתת בית דין [ושריפת בת כהן], משום שהעיקר הוא התוצאה. וכן ביאר בזה את הדין שאפשר לקבור מת ביו"ט ע"י גוי (ביצה ו), שכיוון שהמצווה היא בתוצאה, שהמת יהיה קבור, ניתן לקיימה בכל אופן שהוא, ואף ע"י גוי.

והנה מצינו לגבי נרות שבת, כתב המג"א (סי' רסג ס"ק יא) שאפשר לומר לגוי להדליק נרות שבת, ויברך היהודי את הברכה על סמך הדלקה זו. אך הרעק"א (בהגהותיו שם) הקשה שהרי אין שליחות לעכו"ם, ואין יקיים ישראל את מצוות ההדלקה ע"י הדלקת הגוי. ולפי הנ"ל מתבאר שהמג"א והרע"א אזלי לשיטתם, שדעת המג"א שיש שליחות מעשה לגוי, ולכן יכול ישראל לומר לגוי להדליק נרות שבת ומקיים בזה את מצוות ההדלקה, ואילו דעת הרע"א שאין שליחות לעכו"ם אף במעשה, ולכן א"א לומר לגוי להדליק נרות שבת. ולהלכה כתבו החק יעקב והשו"ע הרב (סי' תמו) וכן פסק המשנ"ב (שם סק"ז) שאפשר לשלוח גוי לבער את החמץ, ונראה שהוא הדין לענין קטן, שאפשר לשולחו לשרוף את החמץ, אך צריך ידיעה מישראל אחר שאכן הגוי והקטן שרפו את החמץ.

אך צ"ע מדוע במצוות הדלקת נרות שבת פסק המשנ"ב (סי' רסג ס"ק כא) כהרע"א שאי אפשר לשלוח גוי להדליק נרות שבת משום שאין שליחות לגוי, ומאי שנא משריפת חמץ שפסק המשנ"ב כהמג"א שאפשר לשלוח גוי [ולא חשש לקושיית הרע"א]. וצריך לומר שסבר המשנ"ב כאופן השני הנ"ל, שאכן אין שליחות מעשה לגוי וקטן, ולכן אי אפשר לקיים מצוות הדלקת נרות ע"י הדלקת גוי. ומה שמותר לשלוח גוי לשרוף את החמץ הוא משום שמצווה שעיקרה הוא התוצאה מותר לעשותה אף ע"י גוי, ואין זה ענין להדלקת נרות שבת.

והנה פסק השו"ע בהלכות מילה (יו"ד סי' רסד ס"א) שגוי שמל, אין צריך בדיעבד לחזור ולמול, והקשה הגרע"א (בחידושו למסכת ע"ז דף כז) מדוע אין צריך לחזור ולמול, הרי אין שליחות לעכו"ם ואין האב מקיים מצוות מילה ע"י מילת הגוי. ולפי הנ"ל באופן הראשון יש לתרץ שס"ל שיש שליחות מעשה לגוי, ולכן מילה ע"י גוי כשרה בדיעבד.

אך הגרעק"א שהקשה מדוע אין צריך לחזור ולמול אזיל לשיטתו שאין שליחות מעשה לגוי, וכמבואר לעיל לענין הדלקת נרות שבת ושריפת חמץ, ולפיכך הוצרך לתרץ שמה שאין צריך לחזור ולמול הוא משום שעיקר מצוות האב הוא לדאוג שבנו יהא מהול, ולכן יכול למול אף ע"י גוי.

ואף החת"ס סובר שאין שליחות מעשה לגוי כנ"ל לענין שריפת חמץ, ולכן כתב בתשובותיו (יו"ד סימנים קלב, רצו, שכא) שאף למ"ד מילה בגוי כשרה, אינו מקיים בזה מצוות מילה כי אין שליחות לגוי [ודלא כדברי הגרעק"א הנ"ל שכתב שהאב מקיים מצוות מילה ע"י מילת הגוי]. ובזה תירץ מדוע מילה דוחה שבת, דלכא' קשה הרי אפשר למול ע"י גוי, ותירץ שאי אפשר למול ע"י גוי, כי אז האב לא יקיים את המצווה.

ולענין קיום מצוות מעקה ע"י גוי עיין בדברי המחנה אפרים (הל' שלוחין סי' יא, ועי' בגרעק"א בהגהותיו), ולכאורה הדבר תלוי האם יש שליחות מעשה לגוי.

הגאון רבי ינון רביב שליט"א

ראש כולל פנמה ורב קהילת 'היכל יוסף' ומו"צ בבית-שמש בעמח"ס שו"ת 'שמו ינון' וספרי 'ינון ברינה' עה"ת

בשר מתורבת (ב)

לכבוד...

שלום וברכה רבה!

בדבר אשר נדברנו בדינו של "בשר המתורבת", מה גדרו ודינו, ראשית אני מודה לכת"ר על החומרים שהעביר לי בעיקר בפירוט המדעי

כיצד הוא תהליך היצור של בשר זה, ומינה נדע לדון בו, האם יש לו דין בשר או לא, והאם מותר לעשותו מרכיבים היוצאים מטמא או טרף, ועוד דינים המסתעפים, והריני להביא בפני כת"ר מסקנות דבריי בעזר החונן לאדם דעת. וזה החלי.

(המשך מגליון קודם)

(ה) שקיל וטרי בדברי הרמ"א על בהמה שכל ימיה אכלה איסור, ומבאר דבריו.

אמנם באמת הוקשה לי בהאי דינא לשיטת הרמ"א שאזלינן בתר האוכל אם היה כל גידולה ממנו, דלפי זה בהמת איסור שאכלה כל ימיה היתר, כיצד האוכל מבשרה כזית לוקה, והרי כל גידולה היה מהיתר. ואפילו אם תאמר שמכל מקום יש לה בגופה את החלק שנולדה עמו, ואיסור והיתר מעורבים זה בזה, עכ"פ באוכל כזית בצמצום היה לכאורה לפוטרו ממלקות, וזה לא שמענו מאף אחד שיאמר בדעת מור"ם או בתוספות. וכיצד זה יבאר מור"ם דבריו, דאם אזלינן בתר האוכל, אם כן טמאה שאכלה היתר תהיה מותרת, ואם בתר הבהמה, מדוע טהורה שאכלה איסור תיאסר. ולא ראיתי למי שעמד בשאלה זו בשיטת הרמ"א.

ועוד יותר יש לשאול, באכלה איסור שאסרה הרמ"א, איזה איסור יש לאוכל מבשרה, הרי האוכל התעכל במעיה ובוודאי איבד את שמו, וא"כ עתה איזה איסור יש עליו? ובלשון רבינו יקר נראה שנשאר שם תרומה על הכרשינים אף שנתעכלו לגמרי, וזה דבר שאינו מובן כלל, שאותם כרשינים אבדו לגמרי, ואף האוכל עתה מבשר הבהמה הרי הוא אוכל בשר, וכיצד זה יקרה שאוכל כרשיני תרומה.

וכשאני לעצמי נראה לי, דאף הרמ"א לא התכוון בזה לאיסור דאורייתא כלל, כי ודאי שהאיסור המקורי התעכל כעפרא, רק שכיון שכל גידול הבהמה היה מאיסור, גזר בו איסור כדי שלא יבוא אדם לאכול מהאיסור עצמו, שירה היתר לעצמו כיון שכל גידול הבהמה ממנו היה ובכל זאת התירוה, לכן אסר הרמ"א, אך לומר שהוא איסור דאורייתא, זה קשה לשמוע. ויתירה מזו היה נראה לחדש, שמה שכתב רבינו יקר שאם האכיל בהמתו תרומה נמצא ישראל אוכל תרומה, יש לבארו גם כן, היינו שחשש שאם תתירנה לו, יבוא ישראל לאכול תרומה, כי מאי שנא. ועל זה השיבו המרדכי, דאם יש גזירה אטו שיאכל הוא, מדוע אנו אוכלים תרנגולים המתפטמים משרצים, היינו מדוע לא גזרי בהו אטו אכילת שרצים. ואמת אומר, שלא מצאתי באחרונים מי שפירש כן בדברי רבינו יקר, אך ההגיון מחייב זאת, כי לא יעלה על הדעת שיישאר על אוכל מעוכל שם תרומה, או על איסור שם איסור, והוא כבר נפסד לגמרי. וגם זה יישב הקושיא ששאלנו בדברי הרמ"א, דמה יענה בטמאה שאכלה היתר כל ימיה.

וראה בתורת חטאת (סוף כלל סה) שהביא דין זה, וכתב שגם כשרה שינקה מטריפה אסורה. ולמד זאת מהגמרא בתמורה שם, שלא דווקא לגבי מזבח איירי אלא אף באכילה. ושם הרי החלב היוצא מן הטריפה או הטמאה אסור מדין יוצא מן הטמא. והאחרונים נחלקו בדין יוצא מן היוצא אם אסור או מותר, שהרי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פ"ג ה"ו) כתב, שעל היוצא מן הטמא כביצים וחלב אינו לוקה, אלא הרי הוא כחצי שיעור. ורוב פוסקים ביארו בו, שהיינו איסור עשה, ראה להנודע ביהודה (מהדו"ת סי' סו) ובאמרי בינה (יו"ד סי' יא) ובשבט מיהודה (עמוד שמז). ובפרט למ"ש שחצי שיעור קיל מאיסור עשה. והנה הרב המגיד (פ"ב ממאכל"א הלכה ג) כתב, שאיסור יוצא שייך לדעת הרמב"ם רק בדבר שאיסורו בלאו, ולא בדבר שאסור בעשה. ולפי זה יוצא מן היוצא אין בו איסור, שהרי היוצא מן הטמא הוא רק בעשה, ולא גזרו על היוצא ממנו, וכמש"כ שם הרב המגיד לגבי חלב אדם. ואם נאמר כדברי מור"ם בתו"ח שהגמרא סברה שכשירה שינקה מהטריפה אסור לאוכלה באיסור תורה, והרי שם זה יוצא מן היוצא, שחלב הטמאה אינו בעין אלא הפך להיות לבשר הכשרה, והרי לנו ראייה ברורה מהגמ' שיוצא מן היוצא אסור. אך אם נאמר כמו שהכרחנו לעיל, שאין זה אלא איסור דרבנן, אם כן אין להקשות ממנו כלל ודוק.

ויסוד היתר כשירה שאכלה איסור, או יסוד האיסור בטמאה שאכלה כשר, זהה הוא, דבתריוויהו האוכל מתעכל במעיה ונפסד בשמו וטעמו, והרי הוא בטל לגופה של הבהמה או החיה האוכלתו ובתר דידה אזלינן, והרי הוא כמו זרע הנזרע באדמה, שאף שהוא לא מתכלה בעצם מן העולם אלא אדרבה הוא היוצר את החיות או הגידול, הן של הבהמה והן של הצמח, מכל מקום מתבטל הוא מחמת התכלותו היחסית, למקום שנמצא בו. וכן מפורש בדברי הר"ן בחולין (מג ע"א בדפי הרי"ף ד"ה והלכתא) בההיא שמעתתא של כשרה שינקה מטריפה, לגבי העמדה בחלב הנמצא בקיבה, שכתב וזה לשונו "דחלב הכנוס בבהמה לאו כבהמה שנמצא בה דיינינן ליה, אלא הרי הוא כמונח בקערה". את"ה תראה, שדווקא בחלב הכנוס אני דן אותו כמות שהוא, ואם איננו פרש הרי ישאר שמו המקורי עליו, אבל אם כבר נבלע באיברי הבהמה הרי שאני דן אותו לפי הבהמה שנמצא בה. ואף שבכל מקום שמתערב היתר עם איסור אני משער בו האם בטל במיעוטו או לא, באכילה שאני שהוא נכנס לגוף החי ומתבטל אליו אף אם יהיה שיעורו גדול מאוד, הן בהיתר והן באיסור.

(ו) מוכיח מדין גידולי איסור, להתיר בנידון דידן.

גם מדין גידולי ערלה וגידולי שאר איסורים שהביאו התוס' מוכח, שאף שהתחלת הדבר היינו הזרע הינו של תרומה או מעשר איננו אוסר את גידוליו, כי פנים חדשות באו לכאן, ואותו הזרע בטל באדמה, וכפי שפסק מרן הנ"ל בגידולי ערלה. ולא אמר בערלה שזה משום שהזרע המקורי נפסד ונשחת, אלא מצד זוז"ג, הרי שסובר שהזרע הראשוני נמצא, וממנו מתחיל כל הצימוח, ובכל זאת אני מתיר את מה שגדל, כיון שהאדמה והמים שהשקה אותה, הם גם גורמים לצמיחת הגידולים הללו, וממילא אין עליהם שם איסור. ובשאר איסורים שאינם איסורי הנאה אני מתיר בלי צורך לבטל בשיעורים, כי עצם הזריעה הרי היא מבטלת שם הדבר, ולא נשאר בו אלא גורם. ורק בדבר שאין זרעו כלה אני צריך שיתבטל במיעוטו על ידי שירבו הגידולין על העיקר, כיון שהעיקר נמצא לפנינו, כמו בגידולי תרומה שהתירו בדבר שאין זרעו כלה רק גידולי גידולין (בנדרים ס ע"א והרמב"ם פ"א מתרומות הכ"ב) ברבו על העיקר. וגם זה רק משום שגזרו על גידולי תרומה. אמנם אם אינו בעין, הרי שעצם זריעתו בקרקע מבטלת ממנו את שמו, בין יהיה תרומה או ערלה או כל דבר אחר.

ואם כן בנדו"ד שהתא הזה לכו"ע לא יוכל להתפתח בלי מצע הגידול וחומרי המזון שנותנים לו, ובעצמותו הוא בטל במליון, הרי ברור שדינו כזה וזה גורם לכל היתור, ובאיסורי אכילה הוא מותר, כי גורם שאסור בעצמותו אוסר רק באיסורי הנאה, וגם זה רק אם הוא גורם לבדו, וכמו שכתבו התוס' וכן היא דעת מרן כמו שהוכחנו, ואף הרמ"א יודה בזה, שהרי הוא סובר שזה וזה גורם מותר, כמו שכתב בבהמה שנתפסמה מאיסור והיתר שהתירה. וגם שם בהלכות עבודת כוכבים ובהלכות ערלה לא השיג על מרן, כי גם הוא מודה לזה, שכן נפסקה ההלכה שזה וזה גורם מותר. וכל זה כאשר הוא תא האסור בפני עצמו, ועתה בנדו"ד שהוא פירש בעלמא, וגם בפנ"ע אינו אסור, לבד מכמותו המזערית, שאף מי שיאמר בזה אחשביה כסברת הגרש"ז אויערבאך ז"ל בכלאיים בהנדסה גנטית, שאסר במנחת שלמה (ח"ב סי' צז אות כז) הרכבת כלאיים בזרעים אף בלקיחת תאים מיקרוסקופיים, שכיון שבני אדם מתעסקים בזה אינו דומה לתולעים שאינן נראים לעיניים ע"ש. מכל מקום הרי כאן הוא פרש בעלמא, ואף אם יאכל ריבוי ממנו אינו עושה כלום, כ"ש תא מיזערי שזכה ודאי לא יוכל להיות חמור מן העיקר, וגם הוא בטל במיעוטו לגמרי, ואף קרוב לראותו כאבד מן העולם, שהרי התא המקורי אינו עוד, ומבחינה מדעית מתייחסים אליו כתא שנעלם, אף כי מבחינה הלכתית אינו ברור לי, כיון שהוא מתחלק לשנים וארבע וכו' וכו' עד אין מספר. ובוודאי התאים המתפתחים ממנו הם כמו גידולי גידולין שוב עד בלי גבול. אם כן ודאי שהעיקר בטל אבד ואיננו, ואין זה כמו גוף חי שמה שנכנס בקרבו בטל לגביו, אך כאן הוא תא זעיר, שכל דיני ביטולים שייכים לגביו כפי שנתבאר.

(ז) מבאר דאין לאסור בנידון דידן מצד מעמיד דאינו בטל, וגם דלא שייך בזה אחשביה, וגם דאין בזה איסור של בשר בחלב.

רק שיש לשוב ולדון בו מצד דבר המעמיד, שכיון שהקוד הגנטי מועתק ממנו, ובלעדיו לא היה מקבל חומר ההזנה את צורתו והתפתחותו המסויימת, הרי שזה כדבר המעמיד, שרבנן גוזרים עליו שלא יתבטל, ואם כן, אף שהתא הראשון הוא בגודל מיקרוסקופי, ולקוח מפירשא שאינה ראויה לאכילה, מכל מקום כיון שהוא מקור הקוד הגנטי הרי הוא כמחשיבו והיה לנו לאוסרו מדין אחשביה, וכיון שהוא מעמיד אינו בטל. אך יש לנו לדון מה הדין בכהאי גוונא במעמיד הלקוח מפירשא בעלמא, וכן מה הדין במעמיד דמעמיד האם גם בו נגזרה הגזירה שאינו בטל.

וטרם נעייין בשמעתתא דמעמיד מצד איסור נבילה נקדים ונאמר, שמצד בשר בחלב אין בזה איסור כלל, אם איננו בנותן טעם, שלא נגזרה גזירת דבר המעמיד אלא בדבר האסור מצד עצמו, אבל אם הוא בבשר בחלב, אינו אוסר כל שאינו נותן טעם, כמו שאמרו בחולין (קט"ז ע"א) המעמיד בעורה של קיבה, אם יש בה בנותן טעם אסורה. וראה בחידושי הרשב"א שם ובר"ן (שם מב סוע"ב) וכן בר"ן בעבודה זרה (יג ע"ב) בשם הר"י מיגאש שחילקו בין מעמיד בעור קיבת נבילה שאסור אפי' באלף כיון שהוא דבר המעמיד, והנבילה אסורה בעצם, לבין קיבת כשירה שאיסורה משום בשר בחלב ורק בנותן טעם אוסר. וכן הוכיח מרן בב"י (סי' פז סי"א) בדעת הרמב"ם, וכן העלה להלכה בש"ע שם.

ואם כן בנדו"ד, אם נעשה הדבר מתא של בשר כשרה רגיל, הרי ה"בשר המתורבת" מותר לאוכלו בחלב, שכן המעמיד אף שהוא בשר, מכל מקום ודאי אינו נותן טעם, ולגבי איסור בשר בחלב פשיטא שאין בזה חשש. (מלבד מראית העין שבזה יש לנהוג בו כמו בכל דבר הדומה לבשר או חלב כמש"כ הרמ"א בסי' פז ס"ג לגבי בשר בחלב שקדים). אך לגבי איסור נבילה יש לדון בו, כיון שהתא ממנו מתרבה הבשר לקוח מבשר אסור, שמא אף אם מיעוט גמור הוא, מכל מקום הוא מעמיד ואינו בטל. וזה יתחלק לשני נדונים, אם עשוי הוא מדבר שהוא פרש, כפי הנהוג כיום, שאז יש לדון בו מדין אחשביה והאם שייך בזה מעמיד. ואם איננו עשוי מדבר פגום, מה יהיה אם יעמידו בו, ומאותה תערוכת יקחו תא אחר ויעמידו ממנו, האם במעמיד דמעמיד שרי.

והנה בדין אחשביה, אף שקיימא לן כהרא"ש (פ"ב דפסחים ס' א) שכתב בשם הר"י אלברצלוני, שחמץ שחרכו קודם זמנו ומותר בהנאה לאחר זמנו מ"מ אסור באכילה, שכיון שאוכל ממנו הרי מחשיבו לאוכל. ובעל המאור והר"ן בפסחים (כא ע"ב) פליגי עליה, דכיון שנעשה כעפר אפילו באכילה מותר. ומרן הביא פלוגתתם בבית יוסף (סי' תמב ס"ט), ובש"ע פסק שם שמותר לקיימו בפסח, ולשונו מדויק דדווקא לקיימו התיר ולא לאכול ממנו. וכן דייק בדבריו מרן הפרי חדש שם. (ואזכרה ימים מקדם בימי נעוריי שעמדתי בפני הגאון כמהר"ר זלמן נחמיה גולדברג זצוק"ל והקשה לי דברי מרן אהדדי, שבהלכות תערובות (יו"ד סימן צט ס"א) פסק שעצמות האיסור מצטרפים להיתר, וא"כ אין שם בשר עליהם, ואילו בבשר בחלב (סי' פז ס"ז) כתב שהמבשל עצמות בחלב פטור וכן האוכלו פטור, משמע שדין בשר להם מדרבנן. ותירצתי, שבתערובות היינו בדיעבד שנפלו לו ועל כן מצטרפים, משא"כ כשבא לעשות כן לכתחילה גזרו. והרב ע"ה חיזק הדבר, שמכאן נמי מוכח שמרן סובר דין אחשביה כהרא"ש, ולכן אסור, משא"כ בנפלו לתערובת שלא החשיבם).

אבל בתערובת כמה פוסקים סבירא להו שאין דין אחשביה, דכיון שהוא מעורב לא שייך ביה אחשביה, שכן כתב רבי ישמעאל הכהן בשו"ת זרע אמת (ח"ב י"ד ס' מח) וכן כתב הנודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד ס' נז), והחזון איש היה חוכך בזה (ביו"ד ס' קטז סק"ח) האם יש אחשביה בתערובת או לא. אמנם בספר אורחות רבנו (ח"ב עמוד כו) העיד הגרי"י קנייבסקי ז"ל, שלהלכה היה מורה להיתר בזה. גם מרן הגר"ע יוסף זלה"ה בשו"ת יחוה דעת (ח"ב ס' ס) העלה להיתר בתערובת חמץ שאינה ערבה לחיך, ושבוה לא אמרינן אחשביה, אף שבלא תערובת סבירא ליה התם בדעת מרן שאמרינן אחשביה. ובזקנותיה דרבי בשו"ת יביע אומר (ח"י או"ח ס' לו אות ז) נראה שמסתפק בדעת מרן האם כלל אמרינן אחשביה כהרא"ש, או ש"מותר לקיימו" שנקט מרן אורחא דמילתא נקט, אך גם באכילה סובר שמותר. ומ"מ בתערובת הכריע בשופי שיש להתיר ולא אמרינן ביה אחשביה, ואף במקום שבסוף ישיביח ורוצה באותה תערובת, אם היה שלב שנסרח לגמרי, אינו חוזר לאיסורו, ע"ש בכל דבריו.

הן אמת שאף אם לעניין תערובת יש דעות בזה, הרי לגבי דין מעמיד כולי עלמא סבירא להו שאין בפירשא דין אחשביה, היינו שאם המעמיד הוא מפרש של איסור, ואינו נותן טעם אלא רק מעמיד את ההיתר, בזה לכו"ע שרי, ולא נאמר בזה דין דבר המעמיד דלא בטיל. שהרי אמרו בחולין (קטז ע"ב) על דין כשרה שינקח מן הטריפה, מעמידין בקיבתה, מאי טעמא, חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא. ורבותינו הראשונים נחלקו האם אף חלב צלול שבה מקרי פירשא, וכך הוא דעת הר"ף (שם מג ע"ב) והרמב"ם (פ"ט ממאכ"א הט"ו), או רק בקרוש כדעת רבינו תם (שם בתוד"ה הכי). ומרן בשו"ע (סי' פא ס"ו) פסק כדעת הר"ף והרמב"ם. אמנם כשזה קרוש היינו שזה פרש ודאי, לכו"ע אינו אוסר את החלב שהועמד בו, אף שהמעמיד מגיע מחלב טרף, כיון שהוא פירשא בעלמא ולא גזרו בו משום מעמיד. ובאמת שכמה מרבתינו הראשונים סבירא להו בעיקר האי דינא דדבר המעמיד בטל בשישים ולא גזרו בו יותר משישים, שכן דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ראה בתשובותיו (ח"א ס' קי) ובתוס' בחולין (צט ע"ב ד"ה לא) דהעמדה לא חשיבא טעמא, וראה מש"כ בזה רבי יצחק טייב בחוקת הפסח (סי' תמב דף לט ע"א) ומרן מופה"ד הגר"ע יוסף זלה"ה בשו"ת יביע אומר (ח"י או"ח ס' לו אות ב). אמנם אנן בדין קיימא לן דדבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל, מגזירת חכמים, (לבד מהבנת המג"א ס' תמב סק"ט בטור שזה איסור דאורייתא, אך רוב הפוסקים אינם סוברים כן, וכך היא דעת בעלי הש"ע, ראה מרן ביו"ד ס' קיח ס"א ומור"ם שם ס"ה והש"ך סק"א ועוד). אך במקום שהוא פירשא בעלמא, אף שהוא מעמיד התערובת לא אמרינן ביה דבר המעמיד לא בטיל. ולכן אף אינא דלגבי עצמו יש בו איסור מצד אחשביה, מ"מ כל שאין בו בו בנותן טעם לכו"ע אינו אוסר, אף אם בנותן טעם יש מי שיחלוק כדלעיל. ואל תשיבני כמה שאסר ר"ת (בתוס' בע"ז לד ע"א ד"ה דורדיא) שמרים שלא נתמדו מצד שראויים לחמץ בהם, כיון ששם הוא איסור הנאה מעבודה זרה, אבל באיסורי אכילה לא היה אוסר, דבזה לא נאמר דבר המעמיד, ועוד, דכיון שראוי לחמץ בו נחשב כראוי לאכילה, כמש"כ הר"ן בפסחים (יג ע"ב ד"ה ת"ר) לגבי חיוב ביעור אף בנותן טעם לפגם כיון שראוי לחמץ בו, וראה למרן הפרי חדש (סי' תמב אות ט). שהרי במעמיד בקיבת טריפה, ללא הפירשא לא היה עומד, ולא עלה על דעת מאן דהוא לומר שכיון שהפירשא מעמידה את החלב חזר דינה להיות כדבר אסור, אלא ודאי כדכתיבנא.

ולכן בתא זה שממנו מתבצע הריבוי, אם הוא נלקח מתחילת התהוות העובר, שהוא עדיין מיא בעלמא, או מהשליא או חבל הטבור, שדינו הוא כפירשא בעלמא, אין לו שם איסור כלל, ואף שהוא נותן השפעה מחמת הקוד הגנטי שלו לצורת ההתרבות שלו, הרי הוא כדבר המעמיד בתערובת, שאין בו איסור לכו"ע כשהוא בא מפירשא, ואף אם לגביה דידיה היינו אומרים בו אחשביה, ברגע שהוא מתערב ובטל במיעוטו, לא שייך ביה דבר המעמיד כלל.

ורק אם היה נעשה מחתיכת איסור שאינה פגומה, אז היה מקום לדון בזה מחמת דבר המעמיד, אמנם גם בזה לדעת מרן השו"ע אם ירבה את התא ויקח מהתערובת תא אחר שנתרבה וירבה ממנו, וכן יעשה פעם שלישית, אין בזה שוב איסור, כיון שזה מעמיד דמעמיד

שלוש פעמים שהוא מותר לדעת מרן בבית יוסף (יו"ד ס"ו ס"ט) שהביא מרבינו ירוחם (נתיב חלק ה) בשם בעל העיטור (ח"ב הלכות ביעור חמץ ק"ע"ג) לגבי חמצן של כותים, שלאחר שלוש אפיות יהיה מותר. ולמד מזה מרן למי שהעמיד חלב בחלב חמוץ של גויים שאחרי שלוש פעמים יהיה מותר, כי כבר כלה טעם של הגוי. ואילו הראב"ן (בחדושי על פסחים דף קס"א) הביאו המגן אברהם (ס' תמב סק"ט) כתב על מעשה שהיה בוורמס באחד שבישל דבש והחמיצו בשמרי דבש שבראשיתן הוחמצו בשמרי שיכר, וזה היה כבר ההחמצה החמישית, ורבינו יעקב ב"ר יצחק התיירו, והראב"ן סבירא ליה לאסור, דכיון שהוא מעמיד הרי כאילו האיסור בעינו ואף אחרי כמה החמצות הוא אוסר, ולכן אסר להשהותו עד אחרי הפסח. הרי שסובר שגם מעמיד דמעמיד אפילו אחרי חמש פעמים עדיין אוסר. ואמנם הדגול מרבבה (ס"ו ס"ט קט"ו ב"ד) הביא דברי הט"ז שם שהסכים לדברי מרן, והקשה מדברי הראב"ן הללו, וכתב שאולי רק בחלב של גוי הקילו כיון שהוא אוסר רק מספק ולא ודאי'. אמנם פלא הוא שנראה שלא ראה מקור הדברים בב"י, שמקורו הוא מחמצן של כותיים, ולא בדבר המסופק. גם ראיתי לאלהיו זוטא (ס' תמוז) שרצה לומר דלא פליגי, דיש לחלק בין חמץ שאוסר במשהו לשאר איסורים, ולפ"ז באיסור הבטל כנדו"ד, יש לומר שמעמיד שלישי יהיה מותר.

אלא שכל זה כאמור בתא הנלקח מחתיכת איסור, אבל לפי הנהוג כיום שזה מפירשא בעלמא או מביצת תרנגולת, אין בזה כל חשש, כי בביצה הרי זה מותר באכילה אף בחלב, ובפירשא אף מבעל חיים טמא אינו אוסר, ואף אי נמא ביה אחשביה אינו אוסר בתערובת, ובודאי לא במקום שיש ששים כנגדו והוא רק מעמיד.

(המשך התשובה ההלכתית לתפרסם אי"ה בגיליון הבא)

1. וראה במאמר מרדכי (ס' תמב סק"ו) שהקשה על שיטת הראב"ן מדברי המשנה בתרומות (פ"ה מ"ו) שאין המחמץ אוסר אלא לפי חשבון, ולא אמרין שיאסור אף פעם רביעית וחמישית אם לא היה במחמץ העיקרי לאסור. ושוב הקשה כן גם על מרן שנקט שלוש פעמים, למה לא אמר כדברי המשנה, שלפעמים אף פעם שניה יהיה מותר ולפעמים רק פעם רביעית ע"ש. אמנם זה אי אפשר לומר שנעלמה משנה מפורשת מדברי רבותינו הראשונים הראב"ן ורבינו ירוחם ובעל העיטור, וכן ממרן הבית יוסף שעניניו כיונים על אפיקי התלמוד כולו. אך באמת הרווא יראה בגמרא בתמורה (יג ע"ב) שהעמידה דברי המשנה באופן אחר בנתערבו תרומה וחולין יחד, וכן העלה הרמב"ם להלכה, כפי שפירשו שם דברי המשנה. ואמנם בתרומות בפירוש המשנה ביאר הרמב"ם ורבינו עובדיה מברטנורא כמו שהביא המאמר מרדכי, אמנם למסקנא לא קיימא לן הכי כלל, ומשום הכי אין מקור בדברי המשנה למחמץ לבדו, כי בחימוץ הראשון אוסר הכל, ומשם והלאה זו מחלוקת לכאורה בין הראב"ן לעיטור, אם לא שנאמר כהחילוקים שכתבו האחרונים בזה אשר הבאנו למעלה ודוק.

הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א

רב ומו"צ בבני-ברק ואשדוד ובעמח"ס 'דיני מגדים'

מאכלים כבושים במקפא ועוד לפסח ולגבי שאר איסורים

כיצד יתכן שאדם שותה בליל הסדר ד' כוסות יין כשר לפסח, בקבוק חדש, כשרות מהודרת, ולדעת הרבה פוסקים היין הוא חמץ גמור. או אוכל בשר שהוכשר והתבשל מיוחד לפסח ובכלי פסח ויש לו דין חמץ. וכן אופנים שלדעת חלק מהפוסקים צריך להחמיר בזה.

תשובה: קי"ל [יור"ד סימן ק"ה ס"א] שכבוש כמבושל, עיקר דינו נאמר כאשר מאכל נכבש במשקה, בין אם המשקה הוא איסור והמאכל הוא היתר, כגון ירקות ששהו מעל"ע בשמן של שביעית אחר הביעור, ובין להיפך אם המאכל הוא איסור כגון ירקות ספחים ששהו מעל"ע בשמן, ובין אם שני מאכלים נכבשו ביחד בתוך משקה כגון ירקות או פירות מעושרים ואינם מעושרים ששהו מעל"ע במקרה במקרה והיה שם מים, גם המעושרים יש בהם עכשיו בליעות של טבל, וכן אם נשפך לתוכו חלב ושהה בתוכו מעל"ע הירקות נעשו חלביים.

עוד דרגה של כבוש הוא כאשר משקה אוסר נכבש בכלי של היתר, כגון משקה חמץ ששהה מעל"ע בתוך בקבוק או סיר החמץ נבלע בתוך הכלי ויש לו דין חמץ, וכן שקית חלב שנקרעה ושפכו את החלב לתוך סיר בשרי ושהה בו מעל"ע יש בכלי בליעות של בב"ח. עוד דרגה בכבוש מבואר בשו"ע הוא הפלטה מכלי והוא כלי שיש בו בליעות של בשר, או בקבוק שהיה בו יין של שביעית שעבר עליו

הביעור, או כל משקה אסור אחר, ואח"כ רוקנו אותו והכניסו לתוכו מים או כל משקה אחר, והמשקה שהיה בו מעל"ע, המשקה הכבוש הפליט את הבליעות האסורות שנמצא בכלי, ובתנאים מסויימים המשקה נאסר. [אלא שדין זה אינו בכל הכלים ואכמ"ל] יתירא מכך, ברע"א [על השו"ע סימן ק"ה סק"ב] הביא מהפמ"ג [וכן נסתפק בהגהות חכמת שלמה] וכן מבואר בחמודי דניאל [הלכות בב"ח כ"א] שכבש בתוך כלי מפליט ומבליע גם ממה שבחוץ לדפנות הכלי, כלומר בין כלי שיש בתוכו משקה או כל דבר לח, ודבוק על הכלי מבחוץ מאכל, המשקה שבכלי מפליט ומקבל בליעות לא רק ממה שבדפנות הכלי עצמו אלא גם מהמאכל הדבוק בחוץ, וכן להיפך המשקה שמבפנים מבליע לתוך המאכל הדבוק מבחוץ. וכן מאכל יבש המונח בתוך כלי ואותו כלי כבש בתוך כלי עם מים, נחשב שהכל כבש במה שבתוך הכלי הפנימי ועד הכלי החיצון.

אמנם נחלקו הפוסקים אם דין זה של הרע"א הוא רק בפסח או בכל האיסורים. ובמשמרת שלום [בחידושי דינים בסוף ק"ה] הביא מהמהרש"ם ועוד, שכתבו שכל מה שכתב הפמ"ג שבולע ומפליט גם ממה שמחוץ לכלי זה רק בפסח, וא"כ גם לדבריהם דבר מצוי הוא שמקבלים משלוח מנות עוגה שיש בה חור באמצע ובה תחוב בדוחק בקבוק יין הכשר לפסח, אפשר שמחמת הכבישה החיצונית של העוגה שהיתה דבוקה וצמודה אליה היטב, יש ביין בליעות של חמץ ממש, וכן אם חושש שהדבק שהודבק הניר על הבקבוק של יין של פסח הוא מחמץ, או שגילה שהיה מודבק חתיכת חמץ על הבקבוק, היין יאסר. וכן מי שיש לו בפריזר בשר כשר לפסח עטוף בשקית, הוציאו את השקע של המקרר כדי להפשיר ולנקות לפסח, והצטבר הרבה מים, והשקית שהתה בתוכו, אם גם במשך השנה לפעמים מפשירים ומצטבר מים יותר ממעל"ע וישנם פירורים של חמץ וכן מיני מאפה בפריזר נבלע בשעתו מהחמץ לתוך הפריזר, וההפשרה השניה למרות שהבשר בתוך שקית הכל ביחד כבש במים ביחד עם תחתית הפריזר שיש בה בליעות של חמץ כתחתית כל סיר שיש בה בליעות.

אמנם זה רק כאשר הפריזר הפשיר, אבל אם לא הפשיר ויש בו תחתית קרח, כתב בפמ"ג [סימן ק"ה משב"ז סק"א] שאם הקרח קשה, בהפס"מ אינו נחשב לכבש. ובאש"א [סימן תמ"ז סוף סקמ"ו] כתב שאם נכבש בדבר שטופח ע"מ להטפח נחשב לכבש. ובשפ"ד [סימן ס"ט סק"ס] הביא בזה מחלוקת אם כבש בקרח נחשב לכבש, ומצדד שמאחר והוא לח קצת נחשב לכבש. אבל בביאור הלכה [סימן תמ"ז ס"ב ד"ה במים] כתב שלא שייך כבש רק בדבר לח וצלול. וביד יהודה [ארוך סק"א] כתב שכבש בקרח לא חשיב כבש, ומ"מ אם באמצע המעל"ע הופשר הקרח מצטרף גם הזמן שהיה כבש בקרח למעל"ע, ולדבריו גם אם הקרח לא הפשיר מיד אלא לקח זמן עד שהפשיר הקרח מ"מ מצטרף הזמן שהיה כבש בקרח למעל"ע.

ולדעת שאר הפוסקים שלא חילקו בזה בין פסח לשאר איסורים. ולפי"ז כלי עם מאכל שהכניסו אותו לתוך קערה שיש בו יין של שביעית וכדו' המאכל שבתוך הכלי יאסר, וכן שקית חלב שהכניסו אותה לתוך מים בקדרה בשרית ושהתה שם מעל"ע, מכוח המים שכיסו את החלב עם השקית נחשב שהחלב נכבש בתוך קערה בשרית ויש בה בליעות של בשר [אמנם אינו ב"י ותלוי במחלוקת ואכמ"ל]. וכן בקבוק תינוק עם דייסא חלבית שהכניסו לתוך קדרה בשרית עם מים לצננו ושכחו אותו מעל"ע יאסר, וכן בקבוק מיץ ענבים שעמד במקרר ונמרח עליו בטעות גבינה ושהה כך יותר ממעל"ע, היין יאסר לכתחילה בשתיה ביחד עם מאכלי בשר [לפחות כדין נ"ט בר נ"ט].

אמנם כל זה רק אם היה דבוק מהצד, אבל אם רק היה מונח מעליו, כגון מי שמצא שחתיכת בשר במקרר חתיכת בשר מונחת ע"ג שקית חלב יותר ממעל"ע, מאחר וקיי"ל להלכה שהעיקר כדעה זו שרק מה שבתוך הכבישה נאסרת ולא מה שעל גבה, כלומר שכבישה אין בכוחה לעלות למעלה, הכל מותר. ורק לדעה זו בשו"ע שכבש אוסר גם את החלק העליון שמחוץ לכבישה, וכן לדעת הפוסקים שחלב נחשב לדבר שמן שמפעפע למעלה, החלב שבשקית מפליט מהבשר אליו, ומבליע אליו והכל נאסר. וצ"ע בכל זה למעשה.

לקראת חג הפסח, ולתועלת הציבור, הננו לפרסם הנחיות עדכניות בנוגע להכשרת הציוד והמכשור החשמלי במטבחים הביתיים והציבוריים:

תנורי אפייה רגילים

ככלל, הכשרת תנורי אפייה לפסח כרוכה בכמה וכמה שאלות הלכתיות. לכן הרצוי והמומלץ הוא שלא להסתמך כלל על הכשרת התנור בו משתמשים כל השנה, אלא להשתמש בתנור מיוחד לפסח.

במקרים בהם יש צורך מיוחד, לדוגמא כאשר מדובר במתקרים ליהדות אשר לא ניתן להכביד עליהם בבת אחת את כל חומרות הפסח, יש לפעול על-פי ההוראות הבאות לפי סדרן:

א. לנקות את התנור היטב בקפדנות וביסודיות רבה, באמצעות חומרי ניקוי לתנורים מסירי שומנים, על-מנת להסיר מהם כל שיירי אוכל בעין ושומנים דבוקים. יש להקפיד לנקות עד כמה שניתן את כל פינות התנור, כולל מקומות החיבור של הדלתות לתאי התנור.

ב. כעבור 24 שעות מעת השימוש האחרון בתנור, יש לחמם את כל אחד מתאי התנור ברמת הטמפרטורה המקסימלית למשך כ-30 דקות.

בתא שקיים בו גם גוף חימום גלוי לגריל, יש להפעיל גם אותו במהלך ההכשרה.

ג. תבניות התנור עצמן צריכות הכשרה של ליבון חמור בברנר. אך מאחר שקשה לבצע זאת בשלמות, מן הראוי להשתמש בפסח בתבניות חדשות מיוחדות לפסח או בתבניות חד-פעמיות.

ד. לגבי הרשתות עליהן מונחות התבניות, ניתן להקל להכשירן בתוך תאי התנור, באופן האמור לעיל בסעיף ב', לאחר ניקוי יסודי. ואם ניתן, ראוי גם לכסות אותן בפסח בנייר אלומיניום.

ה. את דלת התא יש לכסות מבפנים בנייר אלומיניום, בעובי מקסימלי שיאפשר את סגירת הדלת, ולקפל אותו על צידי הדלת.

ו. אם משתמשים בפסח בתבניות חדשות המונחות על המסילות שבדפנות התנור, ראוי לכסות את המסילות בנייר אלומיניום.

ז. בשעת האפייה בפסח, ראוי מאוד לכסות את התבניות בהן אופים או מבשלים בנייר אלומיניום.

תנורי פירוליטי

תנורי פירוליטי, הינם כאלה אשר כדי לחסוך את הקושי הכרוך בניקיון תנור האפייה, מוטמעת בהם תכונה של ניקוי עצמי (Self-Clean), באמצעות חום גבוה ביותר, בתהליך הנקרא 'זיקוק יבש', ובלועזית 'פירוליזה', אשר הופך את כל הלכלוך שבתנור לאבק אפר קל לניקוי.

במהלך הניקוי העצמי, ננעלת דלת התנור מטעמי בטיחות, גופי החימום של התנור מגיעים לטמפרטורה של מאות מעלות חום צלזיוס, ולאחר זמן עבודה מסוים (בדרך כלל כ-2-3 שעות) כל שיירי האוכל והשומן אשר היו בתנור הופכים לאבק אפר, אותו ניתן להסיר בקלות רבה באמצעות מטלית או נייר, או באמצעות שואב אבק, והתנור נראה כחדש ממש.

לגבי תנורים אלה, כפי שהתבאר בארוכה במאמר בביטאון 'אספקלריה' גיליון לט מחודש ניסן דאשתקד (על משמר ההלכה - תנורי פירוליטי עמ' 27 ואילך), לא ניתן להסתמך מאיליו על פעולת הניקוי הממושך עבור הכשרת התנור לפסח, זאת גם כאשר חברות ויצרני התנורים מפרסמים שהטמפרטורה שהתנורים מגיעים אליה בתוכנית הניקוי העצמי הממושכת היא רמת חום של כ-500 מעלות צלזיוס ולמעלה מכך. שכן בבדיקות מקצועיות שנערכו במעבדות המכון, לדגמים שונים של חברות שונות, נמצא כי אף תנור לא מגיע לרמת חום שכזו, ובהרבה מהם החום בדפנות התנור ובחללו הפנימי מגיע לכל היותר ל-420-430 מעלות ותו לא.

לדעת רבני המכון, דרגת חום שנחשבת בוודאות כליבון חמור המכשיר את התנור לפסח היא כ-450 מעלות צלזיוס, ולמעשה, לרווחא

דמילתא ועל מנת לצאת מכל צל של ספק, האישור ההלכתי של המכון ניתן רק אם לדגמי תנורים המגיעים במהלך תהליך הניקוי הממושך, ולו לדקות ספורות, עד לחום של 470-480 מעלות.

תנורי הפירוליטי שבאישור המכון, הם כאלה אשר בין שאר הבדיקות אשר המכון מבצע לתנורים שבאישורו, נבדקה גם מידת הטמפרטורה שלהם בתהליך הניקוי העצמי, בכל החלל. רשימת תנורי הפירוליטי המאושרים מופיעה באתר המכון, וכן ניתן לקבל מידע בעניין במזכירות המכון.

אלא שגם בתנורים שבאישור המכון, כדי לאפשר את השימוש בפסח בתנור שהשתמשו בו כל השנה, יש לנהוג בהכשרתם על-פי כל ההוראות והתנאים ההלכתיים המצורפים לאישור ההלכתי, כדלהלן:

א. בדלתות תנורי הפירוליטי קיימת מסגרת גומי, המיועדת לבדוד את חום התנור מסביבתו החיצונית. היות ובשל קיום הגומי בעל תכונות הבידוד, פינות התנור שבצידי דלת התנור, וכן כל יתר חלקי המתכת שסביבותיה, אינן מגיעות במהלך הפעלת תכנית הניקוי הממושך לטמפרטורה הגבוהה של 'ליבון חמור', אלא רק לטמפרטורה של כ-220-250 מעלות צלזיוס, שהיא רמת טמפרטורה הנחשבת בוודאות כ'ליבון קל'.

לאור זאת, הדרך הטובה והמהודרת של הכשרת תנור פירוליטי, היא לבצע את תהליך ההכשרה לאחר שלפית והסרת מסגרת הגומי. הפעלת תכנית הניקוי ללא גומי, מביאה לידי כך שכל חלקי התנור ופינותיו, ללא יוצא מן הכלל, כולל כל הפינות שבצידי הדלת והמתכת שסביבה, מגיעים בעת ההכשרה לטמפרטורה הגבוהה שדינה בוודאי כ'ליבון חמור'.

יש לשים לב, כי היות והפעלת תנור בדרגת חום גבוהה כל-כך ללא מסגרת הגומי, מאפשרת התחממות גבוהה של התנור גם בצידו החיצוני, כך שמי שיגע בתנור מבחוץ עלול להיכוות, מומלץ לבצע את ההכשרה בחדר סגור ונעול ולמנוע הימצאות אנשים, במיוחד ילדים, בקרבת התנור, עד לסיום הפעולה והתקררות התנור.

מיכשור מיוחד לבדיקת גובה הטמפרטורה שבחלל תנור פירוליטי

כאשר נוקטים בדרך זו, של הכשרת התנור ללא מסגרת הגומי, כך שהגומי עצמו לא עובר שום תהליך הכשרה, יש להקפיד לרכוש עבור התנור מסגרת גומי חלופית מיוחדת לפסח.

במידה ולא ניתן להסיר את מסגרת הגומי בעת ההכשרה, אפשר, מכוח צירוף של כמה וכמה סברות הלכתיות, להכשיר את התנור כמות שהוא, באמצעות חימומו במידת הטמפרטורה המקסימלית של תכנית הניקוי הממושך, לאחר שהות של עשרים וארבע שעות מזמן השימוש האחרון בו (ראה:

שור"ת 'מעשה-חושב', חלק ה, סימן יד, אותיות ד-ז).

ב. לאחר הכשרת התנור, כדי להשתמש בתנור בפסח, יש לכסות את כל דלת התנור מבפנים בנייר אלומיניום עבה ככל שניתן, ולקפל היטב את שוליו כלפי חוץ על מסגרת הדלת, באופן שלא יפריע לסגירתה, וזאת בשל שתי סיבות:

1. במהלך השימוש כל השנה בתנור, עלולים להצטבר שאריות פירורי חמץ 'בעין' בין הדפנות הכפולות של דלת התנור, אשר לא ניתן בשום פנים ואופן לנקותם כדבעי. למרות שבהחלט ניתן לדון בדבר, האם אכן יש לחוש לכך ש'הטעם' של אותם פירורים הלכודים בין שתי דפנות של זכוכית חסומה ועמידת חום עשוי להיבלע בתבשילי הפסח שבתוך התנור, בכל זאת הוראות ההכשרה של התנורים שבאישור ההלכתי של המכון, כוללות את ההוראה של כיסוי דלת התנור כאמור.

2. מלבד זאת, יש שמחמירים לחוש, בעקבות הסברה המובאת בפוסקים (רמ"א, אורח חיים, סימן תנא, סעי' כו) שלא ניתן להכשיר כלי זכוכית, כי למרות שתכנית הניקוי הממושכת שבתנור הפירוליטי מביאה אותו לרמות חום גבוהות ביותר של 'ליבון חמור', אולי לא מועילה ההכשרה לזכוכית של דלת התנור. גם לחשש האמור, כיסוי הדלת בנייר אלומיניום עבה, נותן מענה מושלם.

ג. בתנורים אשר נבדקים ומאושרים על-ידי המכון עבור שימוש בפסח, דרגת החום הנצרכת עבור 'ליבון חמור' מגיעה לכל חלקי התנור (מלבד אלה המבודדים על-ידי הגומי וכאמור לעיל), כך שבאופן עקרוני, גם כל חלקי התנור הנשלפים, כרשתות ומסילות, וכן גם תבניות האפייה, אשר שוהים בתנור בעת ההכשרה לפסח, ניתן להשתמש בהם בפסח.

אלא שלפי הוראות היצרנים יש להוציא ולפרק מהתנור קודם תהליך הניקוי הממושך בטמפרטורה הגבוהה ביותר את כל

החלקים הנשלפים, תבניות, רשתות ומסילות, שכן טמפרטורת החום הגבוהה עלולה לפגוע בצבעם ו/או לעוות את צורתם.

ד. לפיכך יש לנהוג בנוגע לחלקים הנשלפים באחת מהדרכים הבאות:

1. להוציא ולפרק אכן את כל החלקים הנשלפים הנ"ל קודם תהליך ההכשרה לפסח, ולרכוש עבור השימוש לפסח, תבניות, רשתות, וגם סט מסילות, שיהיו מיוחדים אך ורק לפסח.
 2. במידה וקשה להשיג סט מסילות חדשות מיוחדות לפסח, יש להחליף לפחות את התבניות והרשתות הבאות במגע ישיר עם המאפים והתבשילים, ואילו באשר למסילות - ההנחיה במקרה זה היא, להרכיב אותן לאחר סיום תהליך ההכשרה הממושך, ואז לחמם שוב את התנור כשהמסילות בתוכו, בתוכנית חימום קצרה יותר, המביאה את התנור לרמת חום נמוכה יותר השווה ל'ליבון קל', ולאחר מכן לכסות את המסילות היטב בנייר אלומיניום לכל ימי הפסח.
- יש לציין, כי רבים מעידים כי הם הכשירו את התנור לפסח בתוכנית הניקוי הממושכת עם כל החלקים הנשלפים בתוכו ולא נגרם להם שום נזק. מאידך, היו שדיווחו על גרימת נזקים למסילות הטלסקופיות של התנור. על כן הרוצה להכשיר את התנור יחד עם החלקים הנשלפים, יעשה זאת על אחריותו האישית.

תנור הידרו-קלין (HydroClean)

ישנם כיום תנורים עם תכונת 'הידרו-קלין', בה התנור מנקה את עצמו על-ידי כמות של כוס מים אחת תוך 24 דקות בלבד ב-80 מעלות חום צלזיוס.

לגבי ניקוי זה, היות והשימוש בתנור נעשה באמצעות חום ישיר ללא נוזלים, הרי שאף הכשרתו צריכה להיות בדרך דומה - לא ב'הגעלה' הנעשית על ידי מים רותחים, אלא ב'ליבון' - חום ישיר; דבר הנעשה בדרך כלל באמצעות מבער גז-ברנר. שיטת הניקוי של הידרו-קלין, לעומת זאת, מבוססת על מים ולא על חום ישיר, ובנוסף טמפרטורת המים היא 80 מעלות בלבד, על-כן מובן מאליה שהיא אינה מספקת להכשיר את התנור לפסח, ולא ניתן להשתמש בו בפסח גם לאחר ניקוי בדרך האמורה.

תנור דו-תאי לחמץ ולפסח

ישנן משפחות, בעיקר זוגות צעירים, שבמקום לקנות תנור אפייה מיוחד לפסח, ברצונם לקנות תנור דו-תאי, ולהשתמש בכל ימות השנה רק בתא אחד, ולשמור את התא השני נקי לפסח.

בעניין זה, עמדת המכון היא, שאם אכן אין אפשרות לרכוש תנור מיוחד לפסח, הרי שכדי שהשימוש בתא השני לפסח יהיה לכתחילה וללא כל חשש, יש להקפיד מראש על התנאים הבאים:

1. לבחור מתוך הרשימה העדכנית הגדולה של תנורי אפייה דו-תאיים, המאושרים על-ידי המכון, את אחד הדגמים של התנורים המאושרים לשימוש בו זמנית בתא אחד לבשרי ובתא השני לחלבי, ולרכוש דווקא את אחד מהדגמים הללו.
2. קודם תחילת השימוש בתנור, להדביק את קצות דלתות התא המיועד לשימוש בפסח בנייר דבק משני צדדיו, על-מנת שלא יפתח בטעות בשעת השימוש בתא החמץ.
3. כאשר מסיימים את השימוש בתא החמץ ורוצים להתחיל להשתמש בתא המיועד לפסח, לנקות היטב בחומרי ניקוי וממסי שומנים את תא החמץ.
4. לאחר מכן לחמם אותו למשך כחצי שעה במידת החום המקסימלית, ולהדביק את קצות דלתותיו בנייר דבק משני צדדיו.
5. או אז להסיר את נייר הדבק ולפתוח את דלת התא המיועד לפסח ולחמם אותו עם כל התבניות והרשתות (אם היו מונחות בתוכו) במידת החום המקסימלית למשך כחצי שעה.

תנורי מיקרוגל

תנורי מיקרוגל, אשר משתמשים בהם בכל השנה בחמץ, בעיקרון ראוי שלא להכשירם כדי להשתמש בהם בפסח, בפרט כיום, שמחירי מכשירים אלה זולים יחסית, ולרוב ניתן בקלות לרכוש מכשיר חדש במיוחד עבור פסח.

למרות זאת, כאשר נקלעים למצב שאין ברירה אחרת, או כאשר נשאלים על כך על-ידי אנשים שקשה להורות להם לקנות מכשיר חדש, הנחיות הכשרת תנור המיקרוגל לפסח (על-פי המבואר בשו"ת 'מעשה-חושב' ח"ו, עמ' רח, ראה שם הנימוקים לכך) הן כדלהלן:

א. לקראת ההכשרה, יש להשבית את פעילות המכשיר למשך עשרים וארבע שעות, ולנקותו היטב מכל שאריות של אוכל בעין. כעבור עשרים וארבע שעות, יש להניח בפנים המכשיר, קערה שאינה של חמץ, מלאה במים, ולהפעיל את המכשיר בעוצמה המרבית עד שיתמלא באדים.

ב. על מנת לקבל את התוצאה הטובה ביותר, תוך ווידוא שההכשרה מתבצעת באותה דרך בה מתמלא התנור באדים כתוצאה מן השימוש כל ימות השנה, יש לשים לב לנקודות הבאות:

1. על הקערה להיות שטוחה כך שגובהה לא יעלה על כ-1/4 מגובה חלל התנור.

2. כמות המים צריכה להיות 1/2 ליטר מים ועליהם להתאדות לגמרי.

ג. בתנור מיקרוגל שיש בו גם גיבוי חשמלי להשחמה, יש להפעיל לאחר מכן את גוף החימום, כשבורר הטמפרטורה/קוצב זמן (טיימר) - כל תנור בהתאם למנגנון הבקרה שלו - מכוון לדרגה המקסימלית, עד שגוף החימום יכבה מאיליו.

ד. יש להחליף את הצלחת התחתית של תנור המיקרוגל בצלחת אחרת מיוחדת לפסח, או לכסותה היטב מכל צדדיה בכיסוי אטום, חזק ועמיד.

ה. לאחר הכשרת המיקרוגל באופן האמור, ניתן להשתמש בו בפסח, אם יקפידו להניח בעת החימום מתחת לכלי האוכל מגש רחב מיוחד לפסח, למניעת גלישה, ולכסות את הכלים בכיסוי.

ו. גם לאחר ההכשרה, אסור להשתמש כלל בפסח בגוף החימום של הגיבוי להשחמה שהשתמשו בו במשך כל ימות השנה.

פלטת-שבת

פלטת-שבת, אשר משתמשים בה בכל ימות השנה, למרות שההלכה היא (ראה: רמ"א י"ד סי' צ"ב ב"ס וס' צג) ששני כלים יבשים שאין לחות ביניהם אינם בולעים זה מזה, בכל זאת מאחר שמשתמשים בה בכל ימות השנה בקביעות, לא ימלט שבמשך הזמן נשפך או גלש עליה מסירי החמץ ותבשיליהם שעליה, ולכן יש להתייחס לפלטה זו כאילו הוא בלועה בחמץ.

עם כל זאת, במידת הצורך, ניתן להשתמש בפלטה של כל השנה בפסח, באופן דלהלן:

1. יש לנקות את הפלטה היטב בעזרת חומרים מסירי שומן, עד שמוודאים שלא נשאר על הפלטה שום לכלוך 'בעין', כלומר לכלוך בולט כשומן וכדומה שניתן להרגישו במישוש ולהסירו.

2. לאחר הניקיון היסודי והבדיקה האמורה, יש לחמם את הפלטה למשך זמן ממושך, עד שבטוחים שהיא הגיעה לרמת החום המקסימלית.

3. בשלב זה, בעוד שהפלטה לוהטת ברמת החום המקסימלית, ראוי לתוספת הידור, למלא מים בקומקום החשמלי ולהביא לרתיחה, ואז בזהירות רבה, לערוות את המים הרותחים מן הקומקום על הפלטה.

4. לאחר סיום התהליך, יש לצפות את הפלטה בנייר אלומיניום עבה (50 מיקרון), או לפחות בשתי שכבות של נייר כסף, כשהעיקרון הוא, שיש להיות בטוחים שנייר הכסף יישאר שלם והפלטה תישאר מצופה כל ימות החג.

תנור קומביסטימר (Combi Steamer)

קומביסטימר הוא תנור שמשלב בין בישול באוויר חם לבין בישול בקיטור. השימוש בו נפוץ במטבחים המוסדיים ובמסעדות. שילוב הקיטור בתנור נותן לו יתרון על-פני התנורים הרגילים, בכך שהמאכלים המוכנים בו מאבדים פחות נוזלים במשך התהליך.

אופן הכשרת תנורים מסוג זה לפסח הוא כדלהלן:

א. מן הראוי לעשות כל מאמץ אפשרי, באמצעות עוקף תרמוסטט, להעלות את מידת הטמפרטורה שהתנור מסוגל להגיע אליה עד לטמפרטורה של כ-450 מעלות צלזיוס, אשר דינה כליבון חמור.

באם לא ניתן בשום אופן לבצע זאת, ככל שמדובר בתנור אשר לא ידוע בבירור אם השתמשו בו בחמץ או לאו, או בתנור אשר ידוע כי רוב השימוש בו אינו בחמץ, אפשר לסמוך בשעת הדחק על דרך ההכשרה הבאה:

ב. תחילה יש לפרק את כל חלקי התנור הניתנים לפירוק, כך שיוכלו לנקותם היטב, בצורה יסודית מקסימלית.

(מתוך 'ויקיפדיה')

את החלקים שאינם ניתנים לפירוק ולניקוי יסודי, יש להשתדל לנקות ככל האפשר עד כמה שהיד מגעת, ולאחר מכן לפגום אותם בחומר פוגם.

ג. את כל אותם חלקים שפורקו יש לנקות היטב, כאמור, ולהגעילם.

באם ניתן ללבנם בעודם מפורקים, 'ליבון חמור' באמצעות מבער-ברנר, מה טוב. ואם אין אפשרות יש ללבנם 'ליבון קל'.

ד. לאחר מכן, יש להרכיב מחדש את כל החלקים, ולחמם את כל התנור, במידת החום המקסימלית, למשך זמן ארוך וממושך.

כיריים אינדוקציה

כיריים אינדוקציה, הן כאלה אשר תהליך חימום האוכל בהן מתבצע באמצעות השראה אלקטרו-מגנטית, הנקראת בלועזית 'אינדוקציה'.

כיריים אלה כוללות משטח זכוכיתי, שיש או קרמיקה, אשר מתחתיו מותקנים סלילים שמוזרם בהם זרם חילופין בתדר גבוה - דבר אשר יוצר שדה אלקטרו-מגנטי. כאשר מניחים סיר עשוי חומר מתאים על האזור במשטח שיש בו השפעה של השדה האלקטרו-מגנטי, נוצר בבסיס הסיר זרם חשמלי, הידוע כ'זרם מערבולת', ובכך, כתוצאה מתנועת האלקטרונים המואצת והתנגדות המתכת אליהם, הסיר מתחמם ומעביר את החום לאוכל המתבשל בתוכו.

לגבי כלל הנושאים ההלכתיים הנוגעים לשימוש בכיריים אינדוקציה, ניתן לראות בהרחבה במאמר 'על משמר ההלכה - כיריים אינדוקציה', אשר התפרסם לפני שנתיים בביטאון 'אספקלריה' (גליון כו, ניסן תשפ"א, עמ' 20 ואילך).

בעוד שלגבי השימוש כל השנה, התבאר במאמר, כי ניתן להקל לגבי כיריים אינדוקציה, ליחיד פינה נפרדת במשטח רק עבור בישול חלבי, במקום שאינו מיועד לבישול בשרי, ובמקרה של גלישה, הן מסירים בשריים והן מסירים חלביים, להסתפק בניקוי יסודי של הגלישה, ורק לתוספת הידור המלצת רבני המכון להשתמש בכיסויים ייעודיים, אותם ניתן להניח על-גבי משטח הכיריים בעת הבישול, ולייחד כיסוי מיוחד עבור בישול חלבי, הרי שלגבי השימוש בפסח, לעומת זאת, רבני המכון לא מתירים את השימוש בכיריים אינדוקציה שבישלו בהן חמץ בכל ימות השנה ללא הכשרה, או נקיטת פתרון מתאים כדלהלן.

הפתרון המועדף ביותר הוא כיסוי הכיריים והנחת הסירים על-גבי הכיסוי.

לצורך כך, ניתן להשתמש בכיסויי סיליקון, המיוצרים בדיוק עבור מטרות, על-ידי קבוצת יזמים נמרצים, אשר בשיתוף מעולה הדוק עם המכון, הצליחו לייצר ולייבא מסין משטחים בגודל ובעובי מתאים, אשר מחד אינם חוסמים את השפעת האינדוקציה, ומאידך, הגודל והצורה שלהם מבטיחים כיסוי והפרדה מושלמים בין הסירים למשטחי הכיריים, מבלי להעביר טעם הבלוע במשטחים לסירים המונחים עליהם.

מאז החלו לשווק כיסויים אלה, המלצת המכון היא לרכוש משטחים, אף עבור השימוש בכל השנה, ולייחד את השימוש הישיר בכיריים עבור סירים בשריים, בעוד שהבישול החלבי ייעשה כאשר הכיריים מכוסות במשטח הייעודי.

כמובן שלגבי פסח, הפתרון המושלם והמהודר ביותר לשימוש בכיריים אינדוקציה של כל השנה לכתחילה וללא כל חשש הוא באמצעות כיסוי הכיריים במשטח סיליקון מיוחד לפסח, כזה אשר מכסה לחלוטין את כל משטח הכיריים, ולבשל בפסח רק מעל המשטח.

עם כל זאת, הוראת רבני המכון, כפי שהיא מופיעה גם באישור ההלכתי לאותם משטחי סיליקון, הנקראים בשם 'סיליפלוס', כי לתוספת הידור ומשום חומרא דפסח ראוי מאד להקפיד להכשיר אותן תחילה קודם הכיסוי באמצעות עירוי שלוש פעמים של מים רותחים מכלי ראשון.

ההוראות המפורטות של המכון להכשרת כיריים אינדוקציה לפסח, על-ידי עירוי מים רותחים הן כדלהלן:

א. לנקות היטב את משטחי הכיריים, עליהם מונחים הסירים, מכל שיירי מזון בעין ומהשומנים הדבוקים עליהם, ולאחר מכן להימנע מלהשתמש בהם בסירי חמץ במשך עשרים וארבע שעות.

- ב. כעבור עשרים וארבע שעות, לערות על כל המשטח מים רותחים, מתוך הכלי שהורתחו בו, להמתין עד שהמשטח יתייבש, ואז לחזור ולערוות שוב על כל המשטח מים רותחים, ולאחר שיתייבש לחזור על פעולה זו פעם שלישית.
- ג. לתוספת הידור, ראוי, אם אפשר, להניח קודם ההכשרה על מקום הנחת הסירים סירים שאינם בחזקת חמץ מלאים במים ולהרתיחם, על מנת שהמשטח שתחתם יתחמם כתוצאה מהסירים החמים המונחים עליו, להסירם קודם ההכשרה, ומיד לבצע את ההכשרה בעוד המשטח שעליו מונחים הסירים עדיין חם.

כיריים קרמיות חשמליות (הלוגן)

כיריים קרמיות כוללות, בדרך כלל, משטח זכוכית מחוסמת, חסינת אש ועמידה בחום, אשר במרכזו גוף חימום חשמלי. את הכיריים ממקמים בדרך כלל במרכזי השיש ומשטחי העבודה.

בעוד שמן הראוי היה, עבור השימוש לפסח, לכסות את הכיריים, הוראות היצרנים אוסרות את כיסוי המשטח בכיסוי אלומיניום וכל כיסוי אחר, וזאת מחשש לגרימת פיצוץ והתלקחות.

לאור זאת, יש המחמירים על עצמם להחליף את כל המשטח לקראת פסח במשטח חדש ומיוחד לפסח. אך כמובן שזו חומרא שלא כל אחד יוכל לעמוד בה, בה בשל ההוצאה הכספית הגבוהה, והן בשל הטרחה המרובה הכרוכה בהחלפת המשטח קודם הפסח והחלפתו בשנית לאחר החג.

לבני עדות המזרח ניתן להקל יותר ולהסתפק בניקיון יסודי של משטח הכיריים, אשר כאמור עשוי זכוכית.

בני אשכנז, לעומת זאת, עליהם לפעול על-פי ההנחיות דלהלן, על-מנת שיוכלו להשתמש בכיריים של כל ימות השנה גם בפסח (עי' שו"ת 'מעשה-חושב' ח"ו, עמ' רט):

- א. לנקות היטב את משטח הכיריים, ולאחר מכן להמתין עשרים וארבע שעות.
- ב. כעבור עשרים וארבע שעות, יש להבעיר את כל גופי החימום ולהשאירם במצב זה עד שדרגת חום המשטח תגיע לרמה המקסימלית שלה.
- ג. לאחר מכן, בעוד כל גופי החימום דולקים, יש לערות על כל המשטח מים רותחים - ישירות מהכלי אשר המים הורתחו בו. לאחר מכן להמתין מספר דקות עד שהמשטח יתייבש לחלוטין, ואז לחזור ולערוות שוב מים רותחים, ולאחר שהמשטח מתייבש לחזור על הפעולה בפעם השלישית.
- ד. בעת השימוש בפסח בכיריים, יש להקפיד להעמיד את הסירים אך ורק במרכז המשטח מעל גופי החימום, ולא בקצות המשטח.
- ה. ראוי גם להיזהר מאד שלא תהיה גלישה ונזילה מן הסירים לקצות המשטח.
- ו. לתוספת הידור, ניתן לאחר הכשרת הכיריים, לכסות בנייר אלומיניום את המשטח, על כל צדדיו, לבד מהמקומות שכנגד גופי החימום, אותם יש להשאיר גלויים. בצורה כזו, צדדי המשטח שאינם מגיעים בוודאות, באמצעות הבערת כל גופי החימום, לרמת חום השווה ל'ליבן קל', יהיו מכוסים, ויהיה ניתן להניח גם עליהם סירים. וכן אם יפלו שם מאכלי ותבשילי פסח בעוד המשטח חם, יהיה אפשר לאוכלם ללא חשש.

כיריים גז עם משטח זכוכית

לגבי הכשרת כיריים גז עם משטח זכוכית תחתם, נשאלו רבני המכון כיצד להכשירן לפסח, והשיבו כדלהלן:

- א. על משטח הזכוכית יש לערות מים רותחים מכלי ראשון, כשעדיף לעשות זאת (במקרה זה שהכיריים הם של גז) מכלי שהורתחו בו המים על אש הגז ולא מקומקום חשמלי, והרוצה בתוספת הידור יעשה כן שלוש פעמים, כאשר בין כל עירווי ועירווי יש לייבש תחילה את המשטח, ולאחר מכן יש לכסות את המשטח בנייר אלומיניום לכל ימי הפסח.
- ב. את המבערים - אם ניתן להחליפם בחדשים מיוחדים לפסח, מה טוב. לחילופין, אם ניתן ללבנם בנקל בברנר (מבער) ללא שהאש

תפגע בהם ובציפוי שלהם רצוי לעשות כן. במידה ולא, יש להבעיר את המבערים על עוצמת האש הגבוהה ביותר למשך כחצי שעה.

ג. את החצובות (הרשתות) שעל המבערים, עליהם מונחים הסירים, יש ללכלך במבער-ברנר או להחליפם בחדשים, וכפי שמובא בדברי הרמ"א (או"ח, סי' תנ"א ס"ד) ש"חצובה צריכה ליבון", למרות שהמ"ב (שם סק"ד) מיקל בדיעבד, שאם השתמשו בהם בפסח ללא ליבון כלל גם-כן אין לאסור.

גריל גז

מתקני גריל, גם כאלה אשר לכאורה רמת החום בתא שלהם מגיעה למאות מעלות חום, ככל שאין וודאות שהרשתות שלהם מגיעות לרמת חום של 450 מעלות צלזיוס, אין לראות במה שהן מתחממות דרגת חום מספקת עבור 'ליבון חמור', ועל-כן לא ניתן להסתמך על הפעלת הגריל בתור תהליך אשר יכשיר את השימוש בפסח, ובמיוחד ברשתות.

חשוב לציין, כי מדידת מעלות החום הרגילה של תא הגריל אינה מספקת, וכי לא מדובר בדבר שניתן לבצע בקלות, אם לא על-ידי איש מקצוע מתאים, בצורה נכונה.

אולם, במידה ויש בטחון במאת האחוזים כי השימוש במכשיר במשך כל השנה היה אך ורק לבשרים ו/או לדגים, אלא שרוצים להכשירו לפסח לרווחא דמילתא ולחומרא דפסח, ניתן להקל בהכשרה שכזו של הפעלת הגריל למשך זמן מה על רמת החום הגבוהה ביותר.

אך מאחר שבדרך כלל שימוש במתקן גריל הוא גם עם פיתות ומיני מאפה אחרים, הרי שהרשתות טעונות ליבון חמור מדינא, על-מנת שיהיה אפשר להשתמש בהן בפסח, וממילא לא ניתן להסתפק בחימום המכשיר למידת החום המקסימלית שאליו הוא יכול להגיע. לפיכך יש לנהוג כדלהלן:

א. להחליף את הרשתות בחדשות מיוחדות לפסח.

ב. לפני החלפת הרשתות, ראוי לנקות ככל האפשר את המכשיר וגם לחמם אותו במידת החום המקסימלית.

ג. יחד עם זאת, יש לצפות את המכסה וכן את סביבת הרשתות בנייר אלומיניום עבה ככל שניתן.

ד. במידת האפשר, ראוי גם להימנע במשך כל ימי הפסח מסגירת המכסה בעת השימוש בגריל.

נינג'ה גריל

'נינג'ה גריל' - אם ידוע כי השתמשו בו במשך השנה גם למוצרי חמץ ממש לא כדאי כלל להכשיר אותו לפסח, מכמה סיבות.

אם לא ידוע על כך, אלא שהשתמשו בו במשך השנה במוצרים שאין עליהם כשרות לפסח וכדו', או בשל כל חשש אחר, ורוצים עתה להשתמש בו לפסח, ניתן להכשיר - לאחר המתנה של 24 שעות מעת השימוש האחרון בו וניקוי יסודי של כל חלקי הסיר מכל שיירי אוכל ושומנים בעין - את הסיר עם כל החלקים הפנימיים בהגעלה כדת וכדין, ואת החלק החיצוני, שכולל גם את המכסה, באמצעות הפעלתו במידת החום הגבוהה ביותר האפשרית, עם בחירת תכניות שונות של בישול, צליה ואפיה, במהלך ההפעלה, והפעלת כל אחת מן התוכניות למשך כ-20 דקות. בנוסף על כך, כדאי גם - במהלך ההפעלה האמורה - להוסיף מים במגירה עצמה, או בתוך כלי אחר בתוכה, עד שיתאדו לגמרי.

פלנצ'ה

מתקן פלנצ'ה הפועל על גז, כולל משטח צליה משונן אשר מתחתיו בוערת אש חיה ועוצמתית, אשר אם הבשר נשאר על המשטח מספר דקות הוא נהפך לפחם.

רבני המכון נשאלו אודות מתקן זה, האם הדבר נחשב שהוא מכשיר את עצמו מבלי צורך בהעברה עליו עם ברנר וכדומה.

תשובתם הייתה, כי להכשרה של 'ליבון קל' (מבשר לחלב, שהיתירא בלע וכדו') ניתן ללא ספק להכשיר באופן זה. ומסתבר שגם להכשרה הדורשת 'ליבון חמור', כולל עבור פסח, גם די בזה. אלא שלגבי זה צריך לבדוק תחילה האם המתקן אכן מגיע בוודאות לשיעור של 'ליבון חמור', וכל עוד המתקן לא נבדק במכון אין ביכולתם להורות הלכה למעשה.

מטגנת חשמלית (צ'יפסר)

הנחיות הכשרת מטגנת חשמלית לפסח, הן כדלהלן:

- א. תחילה יש לנקות את המטגנת היטב, בניקיון יסודי מקסימלי, ולאחר מכן להשבית אותה מפעילות למשך עשרים וארבע שעות.
- ב. לאחר מכן, יש למלא אותה עד גדותיה במים חמים, ולהביאם לרתיחה עד כדי בעבוע. כאשר המים מגיעים לנקודת הרתיחה, יש להכניס לתוכם אבן או גוש מתכת מלובנים באש, זאת כדי שבעוד המים רותחים ומעלים בועות, הם יגלשו ויעברו על גדותיה.
- ג. את מכסה המטגנת מן הראוי להגעיל בנפרד בתוך דוד של מים רותחים.
- באם מסיבה מסוימת הדבר אינו אפשרי, ניתן להגעילו בתום הכשרת המטגנת עצמה, על-ידי סגירת המכסה בעוד המטגנת מלאה עד גדותיה במים רותחים מבעבעים.
- ד. **יש להדגיש: ההכשרה הנזכרת מועילה אך ורק עבור מטגנת אשר הטיגון בה נעשה בשמן, ולא לכזו המשמשת עבור טיגון יבש.**

מיני-ברי

ברי-מים ומכשירי מיני-בר הנפוצים כיום, הן במקומות ציבוריים והן בבתים פרטיים, למרות היותם משמשים אך ורק למים, עם זאת, קיימים לגבם חששות אפשריים להימצאות חמץ או בליעת חמץ כדלהלן:

1. כאשר המכשיר נמצא בסביבת חמץ, הצטברות הלכלוך עליו עלולה להיות עם חשש חמץ. הלכלוך הבעייתי יכול להופיע בסביבתו החיצונית של המכשיר, סביב הברזים והפיות, בבסיס העמדת הכוס והקערית וסביב הלחצנים.
2. במידה ומזגו מים חמים מהמכשיר ישירות על מאכלי חמץ (למשל: דייסות תינוק) או אפילו לתוך כלי חמץ, יש בזה חשש שעל ידי קילוח המים נעשה 'חיבור בניצוק' בין המכשיר לחמץ.
3. נוסף לכך, כאשר מוזגים מים חמים לתוך חמץ או כלי חמץ, יתכן שעלו אדים חמים עם 'טעם חמץ' והם נבלעו בפיות המכשיר.
4. בשימוש ממושך כל ימות השנה בסגנון יתכן שנדבק בהם פירור של חמץ שהסתפח למים ממי הכנרת או ממאגרים אחרים. אמנם לגבי צריכת מי הכנרת עצמם בפסח, לאחר סינון כדבעי, כבר הכריעו הרבה מגדולי הפוסקים כי מעיקר הדין אין לנו לחוש למשהו חמץ שהיה כבוש בתוך מי הכנרת אפילו בימי הפסח, שכן למרות שחמץ בפסח אוסר אפילו במשהו הסברה נותנת כי גם 'משהו' יש לו שיעור, ולא מסתבר כלל כי חתיכת חמץ שנפלה למי הכנרת תאסור את כל מי הימה מדין 'כבוש כמבושל'. אך בכל זאת פירור חמץ אחד על הסגנון, במקום שמצטברת כמות מסוימת של מים, בוודאי יכול לאסור את המים הללו מדין 'כבוש כמבושל'.

לאור זאת, כדי להשתמש במכשירי מיני בר של כל השנה בפסח, יש לקיים את ההנחיות דלהלן:

1. לנקות היטב סביב הברזים והפיות, ואת כל האזור החיצוני של המכשיר, כולל בסיס העמדת הכוס והקערית וסביב כל הלחצנים.
2. לרוקן לחלוטין את המים הקרים הקיימים במיכל, באמצעות לחיצה ממושכת שתגרום בוודאות להוצאת כל המים הקיימים ומילוי המיכל במים חדשים.
3. לרוקן לחלוטין את מיכל המים החמים, באמצעות לחיצה ממושכת שתגרום בוודאות להוצאת כל המים הקיימים, עד שהמים היוצאים יהיו כבר קרים לגמרי. במכשירי מיני-בר המאושרים לשימוש בשבת גם במים החמים, יש לבצע את ריקון מיכל המים החמים לאחר העברת המכשיר למצב 'שבת', וכן לבצע את הריקון דרך ברז השבת.
4. להמתין עד שהמים החדשים שנכנסו למיכל המים החמים ירתחו שוב. במכשירי מיני-בר המאושרים לשימוש בשבת גם במים החמים, יש להחזיר את המכשיר למצב 'חול' ואז להמתין למילוי המיכל והרתחת המים.
5. לאחר רתיחת המים יש לבצע ריקון נוסף של כל המיכל באמצעות לחיצה ממושכת, ובמכשירים מאושרים למים חמים בשבת יש לבצע את הריקון לאחר מעבר למצב 'שבת'.

6. במהלך ריקון המים החמים בפעם השנייה, יש למלא מהם שתים-שלוש כוסות חד פעמיות, ולערוות מהם בעודם רותחים על הברזים והפיות ועל כל סביבתו החיצונית של המכשיר.

7. מי שיש בידו לפרק את הסננים קודם הפסח, לנקותם היטב, להחליף את הספוגים וכדומה או לנקותם, בוודאי ראוי שיעשה כן ותבוא עליו ברכה. לאחר מכן אין לחשוש שמא לאחר הניקוי או במהלך הפסח ידבק שם שוב פירור של חמץ, שכן מדובר בחשש רחוק ביותר, כי למרות כל תהליכי הסינון שבהולכת המים לצנרות הבתים יגיע עמם גם פירור חמץ, וממילא בזמן קצר כל-כך של כמה ימים בוודאי אין שום צורך לחוש לכך.

מי שאינו יכול לפרק את הסננים ולנקותם לפני פסח, ראוי שישתדל לפחות, לפתוח בכל יום במהלך ימי הפסח את הברז המחובר לסנן, או לצרוך מים מן המיני-בר, באופן שלא תשהה באזור הסננים כמות של מים במשך 24 שעות רצופות. אם לא עשה כן, ראוי שלאחר שחלפו 24 שעות ללא צריכת מים יפתח ויזרים מן הברז כמות מים שכזו, שיהיה בטוח שכבר רוקן את כל כמות המים שהיתה מרוכזת סמוך לסננים, ורק לאחר מכן להשתמש במים.

מדיחי כלים

למרות שרוב מדיחי הכלים כיום כוללים תוכנית לניקוי עצמי בחום גבוה יחסית, הפעלת התוכנית האמורה אינה מהווה תהליך הכשרה של מדיח הכלים, לא להחלפה בין בשר לחלב, ולא עבור פסח.

בכלל יש לציין, כי למרות שמבחינה עקרונית קיימת דרך להכשיר את מדיחי הכלים לפסח, מבחינה מעשית הדבר מורכב ומסובך ביותר.

על כן, ההנחיה הכללית הניתנת לאנשים פרטיים, שלא לנסות כלל להכשיר את מדיח-הכלים שבביתם לפסח.

לעומת זאת, כאשר מדובר במטבחים ציבוריים, היות והצורך בשימוש במדיח הכלים הוא גדול מאד, ובנוסף, הנתונים של מטבחים כאלה מאפשרים הכשרה יסודית על-ידי צוותי משגיחי כשרות מיומנים, בעזרת ציוד ומכשור שאינו קיים בדרך-כלל בשימוש ביתי, על כן ניתנת האפשרות במקום הצורך להכשיר את המדיחים, בהתאם להנחיות דלהלן:

- א. ניקוי יסודי מקסימאלי, לרבות בכל פינה ופינה של המכונה.
- ב. השבתת פעילות המכונה למשך עשרים וארבע שעות.
- ג. את כל החלקים שאי אפשר לנקות היטב, יש ללבן במבער-ברנר. באם אין אפשרות לעשות זאת יש לכל הפחות להגיע לכל המקומות הללו ולפוגמם בחומר פוגם.
- ד. לאחר מכן יש למלא את האמבטיות במים חמים בטמפרטורה מקסימאלית אפשרית, להפעיל את גופי החימום, ללבן באש אבנים או גושי מתכת ולהכניסם לתוך האמבטיות ולהשהותם שם עד שהמים יעלו בועות.
- ה. עם סיום ההכשרה יש להפעיל את מערכת השטיפה לזמן ממושך.
- ו. את כל החלקים המתפרקים והנשלפים הניתנים להחלפה, כמו סלים ומגשים וכדומה, יש להחליף באחרים מיוחדים לפסח.

קולטי אדים

קולטי האדים הם מתקנים הכוללים בתוכם מאוורר חשמלי וממוקמים מעל התנורים והכיריים במטבח, לשם סילוק שמנים, תוצרי שריפה, עשן ואדים מאוורר המטבח. קולטי אדים נמצאים במטבחים המוסדיים, ואף בחלק מן הבתים הפרטיים.

בעת הכשרת המטבח לפסח, יש לתת את הדעת לחששות ההלכתיים הקיימים בעקבות קולטי האדים, כדלהלן:

- א. היות ומיקומם של קולטי האדים הוא, בדרך כלל, בגובה נמוך יחסית מעל הכיריים, האדים הרבים העולים מסירי הבישול מגיעים אל המתקן בעודם חמים, כך שקיימת סבירות שהם בלועים בזיעת ואדי חמץ של בישולי כל ימות השנה. החשש הוא, שכאשר יבשלו את תבשילי הפסח, יעלו אדי הבישול החמים אל דפנות הקולט ויפליטו מהם את בליעת החמץ, תוך יצירת חיבור 'ניצוק' של זיעת מאכלי הפסח.

- ב. חשש גדול וחמור יותר הוא, שיתכן שבעת בישולי מאכלי הפסח, עם התחממות סביבת הקולט, הצטברות שומני החמץ שבקולט תתעבה ויווצרו ממנה טיפות, אשר עלולים לנזול אל תוך סירי הפסח ואף לתוך המאכלים.
- לאור חששות אלה, ההנחיות לגבי קולטי אדים הינן:
- א. הטוב והמהודר ביותר הוא, לכסות את כל פתחי קולט האדים ואת סביבתו בנייר אלומיניום, ולהימנע לחלוטין מהשימוש בקולט, מהרגע שהמטבח עובר למתכונת 'פסח', ועד לחזרה למצב 'חמץ'.
- ב. אם בכל זאת יש צורך להשתמש בקולט האדים ולא ניתן לוותר על השימוש בו בפסח, יש לפרק את הרשתות, לנקות היטב את פתחיו, עד כמה שניתן, באמצעות חומרים חריפים ופוגמים, מבפנים ומבחוץ. לאחר מכן, להחליף את הרשתות בחדשות ומיוחדות לפסח, או לחילופין להגעיל את אלה הקיימות כדת וכדין.
- ג. בנוסף, בכל בישולי הפסח על הכיריים, יש להפעיל את המאווררים, ובכך לגרום שסביבת הקולט תישאר קרה ככל שאפשר, על-מנת שהאדים העולים מסירי הבישול יגיעו לקולט כשהם כבר קרים.

תא הקפאה

במקרים רבים מאד קיימת הצטברות של פירורים רבים בתא ההקפאה, בשל המאוורר ה'יונק' ומושך אותם לשם, כאשר החשש הגדול מכל הוא שיתכן כי כשם שהם נמשכו לשם הם עלולים גם להסתחרר ולהיפלט החוצה ולהתערב חלילה במאכלי הפסח. פירורים אלה, עלולים בהחלט להיות גם פירורי חמץ, מלחמים, חלות ודברי מאפה אחרים שהוקפאו שם.

הטוב ביותר הוא כמובן לפרק את מה שאפשר ולהגיע אל מקום ההצטברות ולאסוף את כל הפירורים בשואב אבק.

במידה ולא ניתן להגיע אל אותו מקום, העצה המומלצת היא להתיז מתוך מתז (כמו של ספריי חלונות) אקונומיקה מהולה ומדוללת במים, בכמות זו שתפסול את החמץ מאכילת כלב.

יש להשתדל להתיז בעדינות לכל הפינות, ולא להפריז בהתזה, על-מנת שלא לגרום נזק למקרר, כדמרגלא בפומיה של ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א כי יש צורך 'לפסול' רק את החמץ ולא את המקרר.

נוסף על כך, ראוי עד מאד להקפיד - והקפדה זו ראויה לא רק במקרה שבו לא ניתן לפרק את המדף התחתון שבתא ההקפאה, אלא גם כאשר הדבר אפשרי - שלא להקפיא בפסח מוצרי מזון ומאכלים מגולים, אלא רק בתוך קופסאות סגורות או כשהם עטופים בניילון, וכדאי מאד לעטוף כל מוצר ומאכל בשתי עטיפות או שקיות ניילון וכדו', שכאשר יוציאו אותו מההקפאה יסירו ממנו מיד את העטיפה החיצונית, שאולי יתכן כי נדבקו בה פירורים, וישאירו אותו להפשרה וכדו' בעודו בתוך העטיפה הפנימית הנקייה.

מכשיר ייצור קרח

במטבחים מוסדיים רבים מוצבים מכשירים להכנת קוביות קרח. כמו כן ישנם מקפיאים ביתיים הכוללים גם פונקציה זו. ככל שידוע שלא היו מעורבים במכשירים, או במגשים הייעודיים לכך במקפיאים הביתיים, פירורי חמץ, אין כל מניעה להשתמש בהם בפסח. אלא שכמובן ראוי להפשירם תחילה ולנקותם היטב.

אם יתכן שהתערבו במגשים פירורי חמץ, הרי שיש לדון: 1. האם יש להחמיר מדין 'כבוש כמבושל' גם בקרח קפוא ולא רק במים נוזליים, שדנו בזה הפוסקים (עי' בדרכי"ת סי' קה סק"א שציין כל הדעות בזה) ודעת רובם שאין להחמיר בזה כלל. 2. האם כלי פלסטיק בולעים כלל ואכמ"ל. ויש בזה עוד קולא נוספת על-פי מה שמובא בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ('הגעלת-כלים' פי"ג, הע' ריח*; 'ההליכות-שלמה' מועדים ח"א, פ"ג סט"ו) כי 'מימיה' וכדו' אינה צריכה הכשרה אף שיש לחוש ששהו בה פירורי חמץ 24 שעות, משום שיש לתלות שכבר הוכשרה ממילא ע"י מילוי וריקון ג' פעמים, שהרי דרך שימושה הוא בריקונה ומילויה מחדש, אשר כמו-כן בנידון זה, המגשים וכלי הקיבול של קוביות הקרח מתרוקנים ומתמלאים באורח סדיר.

לפיכך, מכל הטעמים האמורים, אם לא ידוע בבידור על פירורי חמץ שהתערבו במגשי הקרח וכדו', ואין זה אלא ספק בעלמא מחמת שבמקפיא עצמו מקפיאים במשך השנה מוצרי חמץ, אין צורך לחשוש לזה, וניתן להשתמש בהם בפסח לאחר הפשרה וניקוי יסודי.

אספקלריה

על משמר השבת

כפי שפרסמנו בגיליון הקודם, לחודש אדר האחרון, אנו חורגים קצת מהמתכונת הקבועה, פחות או יותר, של מדור זה, ומקדישים אותו, יחד עם מספר פרקים נוספים בגיליונות שיבואו אחריו בעז"ה, לסדרת מאמרים הלכתיים בסיסיים על מושגי יסוד בהגדרות של מלאכות שבת, אשר הם חשובים ביותר בכל הנוגע להתייחסות ההלכתית לאפשרות ודרכי השימוש במכשור טכנולוגי חשמלי בשבת.

המאמרים הללו תומללו על-ידי מערכת 'אספקלריה' מתוך הקלטות רבות של שיעורים בנושאים אלה, אשר השמיע ראש המכון, הגאון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, במשך שנים, ובמיוחד מתוך סדרת השיעורים המסודרת שהשמיע לאחרונה בפני קבוצת הרבנים משתתפי ההשתלמות המקיפה, אשר התקיימה בין כותלי המכון, במשך חודשים מספר, מטעם 'בית ועד לחכמים - מעשה-חושב', והסתיימה לא מכבר.

במשך השנים נמסרו השיעורים הללו, במתכונת כזו או אחרת, בשפה השווה לכל נפש, בפני אלפי מאזינים, בארץ ובתפוצות, כאשר כולם מציינים תמיד כי הם 'עשו להם סדר' במכלול של מושגים, ולימדו אותם לבחון היטב כל נושא לאור הגדרותיו ההלכתיות המתאימות והמדויקות.

רבים מאד מן המאזינים, ובתוכם תלמידי-חכמים מופלגים, רבנים חשובים ומורי-הוראה נודעים, חוזרים ומבקשים מאתנו בכל עת מצוא להעלות את השיעורים על הכתב בצורה מסודרת, בעריכה ברורה ובהירה, שתאפשר להם לעיין בהם ככל שיחפצו, בהוסיפם כי הם סבורים כי הדבר יהיה ללא כל ספק לתועלת הרבים ולטובת כל הציבור.

החלטנו בהזדמנות זו לעשות זאת גם כפתיחה והקדמה לסדרות המאמרים הצפויים במדור זה בהמשך, הן בנושא השימוש במקררים בשבת והן בנושא מעליות שבת, שם מן הסתם יהיו מושגי יסוד אלו לעזר רב להבנת הנושאים וההתייחסות ההלכתית אליהם.

את המאמרים תמללנו בדיוקנות רבה מתוך הקלטות השיעורים, תוך תיקוני לשון קלים ועריכה מתבקשת, כאשר השתדלנו ככל האפשר להיות 'צמודים' למקור, כפי שהם נאמרו, על-מנת לשמר את רהיטות הדברים יחד עם האותנטיות הייחודית שלהם.

לתועלת הקוראים, הוספנו כותרות משנה, ועל-מנת שלא לפגוע ברצף הקריאה גם העברנו להערות שוליים משפטים או קטעים מסוימים, שנאמרו ככל הנראה בדרך אגב וקצת חרגו מהמסגרת המסודרת.

מושגי יסוד¹ (ב)

המשכת מצב / הסרת מונע / מניעת המונע

(המשך מהגיליון הקודם)

'הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה'

עתה נחזור אל האופן הראשון שהזכרנו קודם לכן, שהתנוצצה שלו היא 'המשכת מצב', אך יש בו הן 'מעשה' והן 'מלאכה', ומשכך הוא אסור בשבת. המקור הברור ביותר לכך הוא בברייתא המובאת בגמרא (ביצה כב.): "הנותן שמן בנר (בשבת - רש"י) חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה". פירושו של דברים, כי מי שמוסיף בשבת שמן לנר שכבר דולק ובווער חייב על כך סקילה משום 'מבעיר', ואם הוא מסתפק מן שמן של הנר שדולק, כלומר ממעט ממנו, חייב על כך משום 'מכבה'.

למעשה, מפורש כן בתוספתא (שבת פ"ב, ג): "הנותן שמן בנר אף-על-פי שיש בו שמן הרי זה חייב".

כך פוסק הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת סו"ב, ב) להלכה: "הנותן שמן לתוך הנר הדולק חייב משום מבעיר, והמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה".

התוספות על אתר (ביצה שם, ד"ה והמסתפק) לא התייחסו כלל להגדרת מלאכת 'מבעיר' שבנתינת שמן בנר, אלא רק להגדרתו כ'מכבה' של מי שמסתפק מן השמן, שעל כך כתבו שאין זה משום שבכך הוא ממנה ומקדים את כיבוי, שכן תוצאה זו אינה אלא בגדר גרמא - "אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו, דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר, ולכך נראה ככיבוי".

דעת הרא"ש - שהנותן שמן בנר חייב משום דמאריך בהבערתו

אולם הרא"ש (שם, סי' יז) חלוק עליהם, מכח הראיה שהביא ממה ששינונו (שבת כט:): "לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת", ואמרו על כך בגמרא (שם) שהטעם משום גזירה שמא יבוא להסתפק מן השמן, שבמקרה זה הלא השמן מנותק מן הפתילה והשלהבת וגם אם יסתפק ממנו לא יכה את אור הנר. ולדעתו של הרא"ש המסתפק מן השמן חייב משום 'מכבה' משום שעל-ידי-זה הוא ממנה ומקדים את הכיבוי, ואין זה נחשב כגרמא, כאשר לדבריו מאותה סברה הנותן ומוסיף שמן בנר חייב משום 'מבעיר'.

1. תמליל מתוך שיעוריו של ראש המכון הגאון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, בתוספת תיקוני עריכה קלים.

דבריו שם הם עמוקים מאד, ולכן נצטט אותם כלשונם: "הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבוי, ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב, דעד כאן לא פליגי התם אלא משום שאינו מונע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב, והיינו טעמא דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו, דאילו לא נתן שמן בנר היה כבה כשיכלה השמן שבנר, ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי כאילו הוא הדליקו, וכן לענין כיבוי נמי מממהר הכיבוי על-ידי שנסתפק מן הנר הוי כאילו כבה הוא" וכו'.

מבואר אפוא מדברי הרא"ש, שהמסתפק מן השמן שבנר חייב משום 'מכבה' משום שכתוצאה מכך הוא מקדים את כיבוי הנר, ואין זה נחשב לגרמא, אלא כאילו הוא עושה את הכיבוי כבר בשעה שהוא מסתפק מן השמן, ומטעם זה גם הנותן ומוסיף שמן לנר דולק נחשב כ'מבעיר' כבר ברגע זה, היות וכתוצאה מכך הוא מאריך את זמן ההדלקה.²

ברור ללא כל ספק מתוך דבריו, כי לדעתו על-כל-פנים בוודאי לא מדובר באופן שהוספת השמן גורמת שינוי כל-שהוא בשלהבת הנר ומגדילה אותה, ולו לרגע קט, אלא כל האיסור הוא מחמת הארכת זמן ההדלקה. אדרבה, מכאן הוא מוכיח שהמסתפק מן השמן חייב משום 'מכבה' אפילו כאשר אינו מסכה ומכבה מאומה מהאור, רק משום שהוא מממהר ומקדים את הכיבוי, כשם שהנותן ומוסיף שמן לנר חייב משום 'מבעיר' רק 'משום דמאריך בהבערתו'.

הדברים טעונים ביאור רב, וכבר נשתברו על כך הרבה קולמוסין בניסיון לעמוד על עומק כוונתו. במסגרת זו לא נוכל להרחיב בכך, שכן זה יחרוג הרבה מעל ומעבר מהנושא בו אנו עוסקים. אך יסוד הדברים הוא כנראה, שלדעת הרא"ש רואים את השמן והפתילה יחד עם האש כמקשה אחת, כך שכל תוספת של שמן, גם אם היא תשפיע רק על הארכת ההדלקה כעבור זמן, נחשבת כמעשה ישיר ומידי של מלאכת 'מבעיר', ואילו כל הסתפקות ממנו, גם אם השפעתה היא על הקדמת הכיבוי מאוחר יותר, נחשבת כמעשה ישיר ומידי של מלאכת 'מכבה'.³

למרות שיש כאן לכאורה רק 'המשכת מצב' הדבר אסור משום שיש כאן הן 'מעשה' והן 'מלאכה'

לא נרחיב עתה מעבר לכך, וגם לא ניכנס לשאלת ההכרעה למעשה, אם נוקטים אכן כדעת הרא"ש, כאשר יש בדבר כמה נפקא-מינות והשלכות הלכתיות. ברצוני לעמוד כאן על נקודה אחת בלבד, הנוגעת ישירות לעניננו, והיא: גם לאחר חידושו של הרא"ש לגבי 'הנותן שמן לנר', כי פעולה זו נחשבת למעשה גמור וישיר של 'מבעיר', מן הטעם "דמאריך בהבערתו", עדיין לא מובן לכאורה מדוע הוא חייב על כך, והלא הוא בוודאי לא הצית את האש והבעיר את הפתילה, אלא רק פועל במעשיו להארכת ההדלקה, ואם-כן אין זה אלא 'המשכת מצב קיים' ותו לא?⁴ וכי יש לנו דוגמה טובה יותר למושג ה'הלכתי' כביכול של 'המשכת מצב' מאשר הארכת הדלקתו של נר שכבר דולק?⁵

התשובה האמיתית היא: כי אכן אין כל יסוד ובסיס להיתר המכונה בשם 'המשכת מצב', האומר כביכול כי כל 'מה שהיה הוא שיהיה'. ממילא ככל שיש לפנינו 'מעשה', של הוספת השמן, כאשר לפי חידושו של הרא"ש פעולה זו נחשבת כמעשה ישיר ולא רק כגרמא, ויחד עם זאת גם 'מלאכה', של מלאכת 'מבעיר',⁶ חייבים על כך למרות שבפועל רק מאריכים וממשיכים את המצב הקיים.

ההשלכות המעשיות

מכאן, שכל פעולה אקטיבית הנחשבת כ'מעשה', המבצעת 'מלאכה' של אחת מן המלאכות האסורות בשבת - אסורה, גם אם למעשה היא רק ממשיכה את המצב הקיים מכבר.

לכשנדרגם זאת למכשור חשמלי: אם יש מכשיר חשמלי, מכל סוג שהוא, שכבר פועל, אלא שהוא עומד להפסיק את פעולתו בעוד זמן קט, ומגיע אדם שממשיך להפעיל אותו, בדרך אקטיבית, כלומר באמצעות לחיצת כפתור, הסטת מתג הפעלה, וכל כיוצא בזה, הן אם זו הפעלה חד-פעמית, ובוודאי אם זה באמצעות לחיצה רציפה מתמשכת, הרי שמכאן ואילך הפעולה מתייחסת אליו,⁷ שכן יש כאן 'מעשה' ישיר מצידו, וככל שמתבצעת

2. כאשר פשוטו דבריו מורה על כך שהנותן את השמן חייב משום 'מבעיר' מן-התורה והמסתפק ממנו חייב משום 'מכבה' מן-התורה, כפי שנקט בפשיטות המהרש"ל (יש"ש פ"ב, סי' כח) בדעת הרא"ש. וכך נראה גם מתוך דברי הפני-יהושע (שבת כט: ד"ה במשנה) שהבין בדעת הרא"ש שהמסתפק מן השמן חייב משום 'מכבה' ממש, ודן שם גם בדעת רש"י (שבת שם, במתני' ד"ה שתהא מנסתפת) והרמב"ם (פיה"מ שבת שם; פ"ה מהל' שבת ה"ב). אך צריך-עיון מדברי הפני-יהושע בחידושו למסכת ביצה (כב. ע"ד התוד"ה והמסתפק). וראה גם מה שכתב החזון-איש (או"ח, סי' לח סק"ו, ד"ה ולשון) בתוך דבריו: "ומיהו נותן שמן לנר שהזכיר הרא"ש משמע דחייב דאורייתא קאמר, אם לא דנימא דגם נותן שמן אינו אלא מדרבנן, ובאמת משמע בברייתא אדנותן ומסתפק כהדין ניהו". אלא שנראה מדבריו שם שלא קבע מסמורות בזה. ועוד כדאי לעיין היטב בנוגע לדעת הרא"ש, ב'שולחן-ערוך הרב' (או"ח, סי' תקיד, בקו"א סק"ב), ב'מחצית-השקל' (שם, ע"ד המג"א בסק"ז), ובדברי הגאון רבי עקיבא איגר (גיליון השו"ע שם, סי' שלד, ע"ד הרמ"א שם בסכ"ב).

3. עד היכן הדברים מגיעים? שה'שפת-אמת' (ביצה שם, ע"ד התוד"ה והמסתפק) נוטה לומר בדעת הרא"ש, שהמסתפק מן השמן חייב משום 'מכבה' אף אם הוצאת השמן מן הנר וההסתפקות ממנו תגרום רק להקדמת כיבוי הנר במוצאי-שבת, מאחר שמעשה הכיבוי נחשב כאילו נעשה כבר ברגע שהוא מסתפק ממנו. אמנם הגרא"ב וסרמן זצ"ל הי"ד בקובץ-שיעורים (ביצה שם, אות נה) פשיטא ליה שלדעת הרא"ש יהיה פטור באופן זה.

למעשה, כבר דנו בכגון דא בדעת הרא"ש, הן לגבי המסתפק מן השמן באופן שמקדים את הכיבוי במוצאי-שבת והן לגבי הנותן שמן בנר שיש בו די שמן כדי לדלוק כל השבת ומאריך את הדלקתו במוצאי-שבת, ונחלקו בזה הרב הגדול בעל ה'אבני-נזר' (אג"ט, מלאכת זורע, אות ח, סק"ח בהגה; וש"ת אבני"ז חאו"ח, סי' מח, אות יז) עם תלמידו הגדול בעל ה'חלקת-יואב' (חלק"י, סי' י, ומהדו"ת סי' יג) במסגרת מחלוקתם הידועה לגבי העושה בשבת מלאכה שתסתיים במוצאי-שבת, והדברים עתיקים.

4. שכן יסודה ומהותה של מלאכת הבערה היא מלאכה נמשכת - כמו, למשל, מלאכת 'מבשל', שלא כמו מלאכת 'בונה' ומלאכת 'ציידה', עליהן הסברנו כי הן מלאכות המבוצעות באורח חד-פעמי, ומכאן ואילך שמירת והחזקת הבנין או הניצוד אינן בכלל המלאכה האסורה - הן אם ננקוט שיסוד מלאכת 'מבעיר' הוא בתוספת וריבוי האש, כדעת 'שולחן-ערוך הרב' (סי' תצה, בקו"א סק"ב), והן אם ננקוט שיסוד המלאכה הוא בכלי העצים וחומר הבעירה, כדעת ה'אבני-נזר' (שו"ת אבני"ז חאו"ח, סי' רלח). [ובמאמר המוסגר, יעויין בשו"ת אבני"ז שם, סי' מח, אות יז, שהזכרנו את דבריו קודם לכן, ששם הוא סתם בפשיטות: "דחייב הבערה אינו על השמן שנתבער, רק על האש שהוסיף, כמו שביאר הרב ז"ל מלאכי בהלכות יום-טוב"].

5. כמובן, שאין לכך כל קשר לחידושו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל (יש"ש, פ"כ הע' קסו) כי מלאכה שהיתה נעשית בלאו-הכי אין איסור לאדם לעשותה בעצמו. שכן הוא כתב זאת כאמור על מלאכה שהיתה נעשית כולה גם ללא מעשה האדם, בעוד שאנו מדברים על פעולה העומדת להיפסק ונמשכת אך ורק מכח פעולת האדם.

כאן 'מלאכה', הדבר אסור בהחלט בשבת, למרות שבפועל הוא רק ממשיך את המצב הקיים.

אילו היה גוי או קוף לוחץ בשבת על דוושה המפעילה מכונה, או על כפתור הפעלה של מכשיר חשמלי, והיה בא יהודי ומזיז את ידו וממשיך ללחוץ במקומו, מבלי להפסיק את פעילות המכשיר/מכונה ולו לרגע קט, בוודאי שכל הפעולות שמכאן ואילך תתייחסנה לאותו יהודי שממשיך את המצב הקיים בלחיצתו. כך גם כאשר הוא זה שממשיך את ההפעלה החשמלית, בדרך אקטיבית, אם בפעולה חד-פעמית ואם בלחיצה מתמשכת.⁶

במקרה שכזה עלינו לייחס את כל המשך ההפעלות החשמליות, הן אותן כשלעצמן⁷ והן את כל התוצאות הנגזרות מהן, לזה שממשיך כביכול את המצב הקיים בדרך אקטיבית.

במידה ומדובר במכשיר חשמלי הכולל נורת להט או גוף חימום לוהט, שמקובל להתייחס להפעלתם והדלקתם כאיסור תורה של מלאכת 'מבעיר' (עפ"ד הרמב"ם רפ"ב מהל' שבת לגבי גחלת של מתכת, שהו"ד במג"א סי' שיש סק"י; ועי' בחזו"א, או"ח, סי' נ סק"ט, ד"ה ולענין מבעיר), הרי שזה שמאריך את פעולתו בדרך אקטיבית דינו כדין המאריך בהבערתו לדעת הרא"ש.

ואין צריך-לומר שאם הוא ממשיך בדרך שכזו את פעולתו של מכשיר חשמלי המיועד לטחינה או לתפירה וכל כיוצא בזה, שכל הפעולות - שהן מלאכות דאורייתא - המתבצעות כתוצאה מ'מעשה' ההמשכה האקטיבי שלו מתייחסות אליו, למרות שבסך-הכל הוא רק המשיך כביכול את המצב הקיים מכבר.

נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו - לפי פירושי רש"י והתוספות

עכשיו נגיע אל האופן השלישי, אותו הזכרנו בתחילת הדברים, שהתוצאה שלו היא אכן 'המשכת מצב', אך סיבת ההיתר שלו אינה מטעם זה, אלא משום שאף שיש בו 'מלאכה' אין בו 'מעשה' כלל, כאילו נעשה מאיליו.

המקור לכך הוא בסוגיית הגמרא (שבת קכ:): "תנא: נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו, ואם כבתה כבתה".

מדברי רש"י (שם, ד"ה בפסיק רישיה) נראה⁸ שהוא מפרש כי מדובר בשעה שהרוח נושבת, ולמסקנת הסוגייה פתיחת הדלת באמת אסורה, מאחר שפעולה זו היא בגדר 'פסיק-רישיה', כלומר: תוצאה וודאית ומוכרחת⁹ שהרוח תכבה את הנר, אבל סגירת הדלת אכן מותרת לכתחילה¹⁰. אולם התוספות (שם, ד"ה פותח) הקשו שלוש קושיות על פירוש זה: (א) הלא מדובר ב'נר שאחורי הדלת', ששם הרוח אינה נושבת? (ב) מדוע לא נאמר 'פותח אדם דלת כנגד הנר?' (ג) 'ועוד, דתינת פותח נועל מאי איסורא איכא', כלומר: כיצד ניתן לפרש את דברי הברייתא שבה נאמר 'נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו', שכן במה שהתירו לפתוח את הדלת השמיעו לנו את החידוש שאף שהרוח תכבה את הנר לא אסרו זאת - 'ואם כבתה כבתה', אבל לאיזה צורך הוצרכו להשמיע לנו שמותר לנעול את הדלת, וכי איזה איסור כרוך בכך?

6. זו אחת הסיבות המרכזיות, בגינה איננו מאשרים בשום פנים ואופן הפעלות בשבת של עגלות נכים/קלנועיות או מעלונים לנכים, מסוגים שונים, גם אם הם פועלים על בסיס מה שנקרא 'המשכת מצב', שכן במכשירים שכאלו לא ניתן להגיע לתוצאה של 'המשכת מצב' בדרך פסיבית, של סילוק המפריע, היא דרך 'מניעת המונע', עליה נסביר בהמשך, והם דורשים לחיצה רציפה, בדרך אקטיבית, על-מנת להמשיך כביכול את המצב הקיים.

זאת, מלבד הסתייגותנו, בהנחיית מרן ורבנן גדולי ישראל צוק"ל, מכל שימוש בכלי רכב ממונעים, מכל סוג שהוא, ברשות-הרבים, כפי שפרסמנו והסברנו לא פעם בפרסומינו השונים.

7. הן אמת שלגבי האיסורים והשאלות ההלכתיות הכרוכות בעצם ההפעלות החשמליות מצד עצמן יש לדון הרבה מכמה וכמה צדדים. שכן לדעת מרן ה'חזון-איש' (או"ח, סי' נ סק"ט) שסגירת מעגל חשמלי בשבת 'יש בזה משום תיקון מנא, כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, וקריב הדבר' דזה בונה מן-התורה" יתכן שכאשר המעגל החשמלי כבר סגור ועומד להיפתח ומישהו ממשיך להחזיק אותו סגור אין כאן משום בונה, ועל-דרך שביארנו כבר לגבי קורה שנסמכת שסומכת אותה בארוכות המיטה כדי שלא תוסף, שמלאכת 'בונה' היא בהעמדת הבנין ולא בהחזקתו שלא יתמוטט ויפול. ואולי הדבר תלוי בהבנת סברתו המדויקת של ה'חזון-איש' שהשווה זאת למלאכת 'בונה', אשר מתוך הדברים שחקק עלי ספר (שם, ובסי' קנו, בהשמטות לס' שיג, מכתב א) נראה בבירור שהטעם הוא מחמת החיבור הפיזי של החוטים בסגירת המעגל, שיש בו משום 'חיבור של פרקים', ואילו במכתביו אל מרן הגרש"ז אויערבאך צוק"ל (שנדפסו בס' מנח"ש קמא, סי' יא, מכתב א; ובהשמטות לחזו"א או"ח שם, מכתב ב) הוסיף סברה נוספת, שלא נזכרה כלל בספרו, שהוא מתקן זאת 'ממות לחיים'. מאידך, לדעת בעל ה'בית-יצחק' (חזו"ד ח"ב, במפתחות והגהות שבסוף הספר, סי' לא) שסגירת מעגל חשמלי אסורה בשבת עקב יצירת הזרם, שאיסורה הוא משום איסור 'מוליד' דרבנן, בוודאי שהאיסור הכרוך בכל הפעלה חשמלית מתייחס גם למי שממשיך להפעיל אותו בדרך אקטיבית, כאשר מכאן ואילך הוא זה ש'מוליד' את הזרם. נוסף על כך יש עוד כמה נקודות חשובות שיש לדון בהן בהקשר זה.

וכבר דנו כמה מחברי זמננו בשאלה דומה, לגבי מי שלחץ בשבת בשגגה על פעמון חשמלי, אם עדיף שימשיך ללחוץ (בפרט שלדעת ה'חזון-איש' אפשר שיש בזה משום 'סותר') או שעליו לעזוב זאת מיד, כאשר חלק מן הנידונים בשאלה זו קשורים גם לנידון דידן. וראה בס' 'מאור-השבת' (ח"ד, סי' יד, הע' קנו) שהביא בשם מרן הגר"ש אלישיב צוק"ל כי הוא מחייב להרפות את לחיצתו, מאחר שהלחיצה מחדשת את זרימת החשמל ויש בה מעשה בכל רגע ורגע, ואילו כאשר הוא מפסיק ללחוץ מתנתק המעגל החשמלי ממילא, ואין זה נידון כמנתק את המעגל החשמלי בידיים. כך כתב גם בס' 'שמירת שבת כהלכתה' (פכ"ג סנ"ו): "טעה ולחץ על כפתורו של פעמון חשמלי, ובעודו לוחץ נזכר ששבת היום, מותר לו להרפות מן הכפתור", והטעם לכך (שם, הע' קס): "מכיון שכל רגע שהוא לוחץ על הכפתור הוא גורם לזרימת החשמל, ובהרפיתו היד הוא רק גורם להפסקת הזרימה".

אולם ככל הנוגע לתוצאות ההפעלה של המשכת מצב בדרך אקטיבית בוודאי שהן מתייחסות למי שכביכול רק ממשיך את המצב הקיים, כפי שכבר שהסברנו בתחילת השיעורים לגבי הפעלות חשמליות בשבת, שמאחר שהן נחשבות כ'מעשה' האדם הרי בהחלט יתכן שאף לדעת הסוברים שההפעלה החשמלית עצמה אין בה איסור תורה בכל זאת הן יהיו אסורות מן התורה בשל תוצאות ההפעלה, וממילא הוא-הדין לגבי המשכת מצב אקטיבית, הנחשבת כ'מעשה', שיש לה תוצאות שהן בגדר 'מלאכה' האסורה בשבת, שהיא אסורה מחמתן אפילו אם נניח שההפעלה החשמלית כשלעצמה אינה אסורה במקרה זה.

8. אף שהדברים לכאורה אינם מפורשים כל-כך בדברי רש"י, בכל זאת כך הבין בדבריו הרא"ש (שם, פט"ז סי' ט), וגם מקושיותיהם של התוספות (שם, ד"ה פותח) נראה כך אף שלא הזכירו את רש"י בשמו, וכן מפורש גם בדברי הרשב"א (בחידישויו שם) כפי שנזכיר בהמשך. וכן נקטו רבותינו גדולי הפוסקים (ראה: תה"ד, סי' נט; ב"י, או"ח, ר"ס רעז; מג"א שם סוסק"א ובמחה"ש שם; באה"ג שם אות א) בדעת רש"י.

אמנם יעויין ב'קרבן-נתנאל' (ע"ד הרא"ש שם, באות ג) שרצה לחדש פירוש אחר בדברי רש"י. וכבר הקדימו בשו"ת הריב"ש (סי' שצד), והובאו דבריו ב'אליה-רבה' (סי' רעז סק"א), שכתב שהעיקר כדבריו.

9. בדברי המהרש"א (שם, ע"ד התוד"ה פותח) מבואר שאין זה ממש 'פסיק-רישיה', אלא רק קרוב ל'פסיק-רישיה', ולכן דעת הברייתא להתייחס את פתיחת הדלת, אבל מסקנת הסוגייה היא שכל דבר שהוא קרוב ל'פסיק-רישיה' דינו כ'פסיק-רישיה' ממש ואסור. וראה ב'ביאור-הלכה' (סי' רעז ס"א, ד"ה שמא) שהביא דבריו לפרש על-פיהם את לשון ה'שולחן-ערוך' שם. אמנם כבר האריך אבי מורי זצ"ל (שו"ת 'מעשה-חושב' ח"א, סי' יב, אות כ) לבאר שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים.

10. כמבואר בדברי רבותינו גדולי הפוסקים (תה"ד שם; ב"י שם; רמ"א שם ס"א) לפי דעת רש"י, כדלהלן.

מכח שלוש הקושיות הללו מפרשים התוספות פירוש אחר, כי מדובר בנר של שמן התולה על הדלת, והתירו לפתוח ולנעול את הדלת "אף-על-פי שעל-ידי כן מתנדנד הנר ומתרחק השמן מן השלהבת או מתקרב והוי מכבה או מבעיר".

הלכה למעשה - מותר לכתחילה לנעול דלת בפני רוח הנושבת על הנר

למעשה, מוסכם על כל הפוסקים (ראה: ב"י, אור"ח, ר"ס רעז) שלא נחלקו רש"י ותוספות כלל להלכה, אלא אך ורק בפירוש הברייתא וסוגיית הגמרא. ואכן, ב'שולחן-ערוך' (שם, ס"א) נפסק להלכה כשתי הדיעות גם יחד, כאשר הנוגע לעניינו הוא מה שכתב שם מרן המחבר על יסוד דעת רש"י: "נר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת... שמא יכבנו הרוח", שעל כך הוסיף הרמ"א: "אבל לנעול הדלת כנגדו מותר"¹¹ (תרומת-הדשן, סימן נט), והוא-הדין בחלון שכנגד הנר שעל השולחן (מרדכי פרק כב בבית-יוסף בשם תוספות וטור).¹²

כך שעולה בידינו, הלכה למעשה, כי כאשר מנשבת בחוץ רוח שבכוחה לכבות את הנר הדולק בתוך הבית אסור לפתוח את הדלת, כדי שלא תכבה את הנר, אבל מותר לכתחילה לנעול את הדלת באותה שעה, ואין בכך כל סרך של איסור, כלשונו של 'שולחן-ערוך הרב' (שם, סוס"א): "אבל אם הדלת פתוחה כבר מותר לנעול בשביל שלא יכבה הנר, ואין בזה משום גרם הבערה" וכו', וכפי שכתב על כך גם ה'משנה-ברורה' (שם, סק"ד): "שבזה אינו עושה כלום, לא מכבה ולא מבעיר".

מדוע לא חוששים לכך שבנעילת הדלת הוא מאריך את הבערתו של הנר?

אך לכאורה נשאלת השאלה: הלא לדעת רש"י, שהלכה למעשה נפסק גם כמותו, מדובר בשעה שמנשבת רוח שבכוחה לכבות את הנר, כאשר מסקנת הסוגייה היא שאסור לפתוח את הדלת באותה שעה מטעם שהיא 'פסיק-רישיה' שהרוח תכבה את הנר¹², ובכל זאת אנו נוקטים שגם במצב זה אין כל איסור בנעילת הדלת, והדבר מותר לכתחילה, למרות שלולא זאת היתה הרוח מכבה את הנר בוודאות, ורק נעילת הדלת היא שמאפשרת את המשך בעירת הנר, ומדוע לא נחוש לכך שהנעילה היא זו 'דמאריך הבערתו' של הנר, כדברי הרא"ש לגבי הנוטן שמן לנר?!

ומדוע לא חוששים לכך שבנעילת הנר הוא מגדיל את שלהבת הנר?

יתר על כן, הלא לכאורה באמצעות נעילת הדלת הוא לא רק ממשיך את המצב הקיים מכבר של בעירת הנר, אלא הוא גם מחדש באמצעותה מצב חדש של הגדלת שלהבת הנר, שכן מן הסתם רוח שכזו הנושבת בחוץ, אשר נחשבת כ'פסיק-רישיה' שתכבה את הנר בוודאות, כבר הקטינה את השלהבת, ועתה כתוצאה מנעילת הדלת היא תחזור ותגדל לגודלה הטבעי.

מדוע אפוא לא חוששים כלל לאיסור 'מבעיר' שאולי כרוך בהגדלת השלהבת?¹³

גם אילו היינו מנסים לאמץ את המושג המומצא המכונה בשם 'המשכת מצב', האומר כי יש לנו מעין 'גזירת-הכתוב' או 'הלכה למשה מסיני' כי 'מה שהיה הוא שיהיה', ואין כל איסור להמשיך מצב קיים בשבת, היינו יכולים להשתמש בו אך ורק כדי ליישב את השאלה הראשונה, על כך שלא חוששים שנעילת הדלת היא שממשיכה את בעירת הנר, אבל עדיין לא נוכל ליישב בכך את השאלה הנוספת, על כך שהנעילה מגדילה את שלהבת הנר שהתקטנה כתוצאה מהרוח הנושבת, שכן כאן כבר מדובר במצב מחודש, שאינו בכלל ה'גזירת-הכתוב' או 'הלכה למשה מסיני' כי 'מה שהיה הוא שיהיה'.

מדברי הראשונים מוכח שאין כל מקום לחוש לכך

הזכרנו מוקדם את קושיית התוספות השלישית על פירושו של רש"י, מה החידוש לפי זה בדברי הברייתא שמותר לנעול את הדלת בפני הרוח, שכן "מאי איסורא איכא"? לכאורה היה מקום לומר שיש כאן חידוש מסוים, כי הדבר מותר למרות ששלהבת הנר תחזור ותגדל מחמת נעילת הדלת. מכך שהתוספות בכל זאת הקשו כן על רש"י מוכח שהיה פשוט להם כי אין בכך כל חידוש, והדבר פשוט כביעתא בכותחא שנעילת הדלת מותרת לכתחילה גם במקרה זה.

גדולה מזאת מצאנו בדברי רבותינו הראשונים והקדמונים שטרחו ליישב את דעת רש"י מקושיית התוספות. הרשב"א (בחידושי' לשבת שם) כתב שאכן אין כל חידוש בכך שמותר לנעול את הדלת, וכוונת הברייתא להשיענו כי הוא יכול לנהוג כהרגלו, לפתוח ולנעול כדרכו, מבלי לחשוש לכיבוי הנר בפתיחת הדלת¹⁴. ואילו ה'תרומת-הדשן' (ס' נט) מחדש כי בנעילת הדלת בפני הרוח עלול להיווצר משב רוח דרך חור המנעול וכדומה, כדוגמת מפוח, שיביא להבערת הנר וליבוי השלהבת, ומשום כך הוצרכה הברייתא להשיענו שלמרות זאת מותר לו לנעול את הדלת כדרכו.

לא עלה על דעתם כלל ליישב שהחידוש לפי פירוש רש"י הוא שהנעילה מותרת גם אם היא גורמת להגדלת שלהבת הנר. מכאן, שהיה פשוט גם להם שבכך אין כל חידוש.

והלא דבר הוא!

11. ויעיין בביאור הגר"א (שם) שציין כי כך עולה מתוך קושיית התוספות "נועל מאי איסורא איכא", שמשמע מדבריהם שבמקרה זה אין כל סרך איסור בנעילת הדלת והדבר מותר לכתחילה.

12. אלא שבדברי ה'מגן-אברהם' (ס' תקיד סק"י) התחדש שלמעשה אסור לפתוח את הדלת כנגד הנר אפילו בשעה שהרוח אינה נושבת, וכן דעת 'שולחן-ערוך הרב' (ס' רעז ס"א). אך אין זה מוסכם לגמרי על כל הפוסקים. וראה מה שכתב על זה ה'משנה-ברורה' (שם, סק"ג; ובביאה"ל שם, ד"ה הרוח).

13. לא כאן המקום להרחיב בשאלה זו אם הגדלת שלהבת של נר אכן יש בה משום איסור 'מבעיר'. עלי לציין כי כמה מגדולי דורות האחרונים שדנו בשאלות דומות התייחסו ככל הנראה למקרים שונים. יש שהתייחסו לנעילת דלת בפני רוח, קלה כנראה, שדווקא מלבה ומגדילה את השלהבת, הדומה לנעילת דלת בפני רוח שכנגד המדורה, אשר כבר נדבר על כך, שהתוצאה שלה היא הקטנת השלהבת או דעיכת המדורה. יש שהתייחסו לנעילת דלת בפני רוח שכנגד הנר במקום צר וחונק, שיש בו מעט חמצן, ונעילת הדלת עלולה לגרום משום כך להקטנת השלהבת. ויש שבכלל ערבו קצת בין הנושאים, שיש בהם דברים משותפים, אך גם קצת הבדלים, הן לקולא והן לחומרא. אנו מדברים כרגע על רוח חזקה הנושבת בחוץ, באופן שפתיחת הדלת כאשר נר דולק בבית תביא בוודאות לכיבוי, והדבר נחשב כ'פסיק-רישיה', אשר במצב כזה יש להניח בבירור כי כשהדלת פתוחה הרוח מקטינה בוודאי את השלהבת, ובכל זאת מותר לכתחילה לנעול את הדלת למרות שהשלהבת תחזור ותגדל.

על חשש איסור 'מבעיר' באופן זה ראה בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פ"ג סל"ח בסופו, ובהע' קכח) ובספר 'חוט-שני' (ח"ב, פ"ב אות ב). יש לציין, כי הגדלת השלהבת כתוצאה מנעילת הדלת בפני הרוח הנושבת מהווה לא רק תוספת וריבוי באש, אלא אמורה לגרום גם לתוספת בכיליון של חומר הבעירה. וזאת בהתייחסות למחלוקת שהזכרנו קודם לכן על גדרה של מלאכת 'מבעיר'.

14. וכלשונו: "ואינה קושיא לפי דעת, דנועל לאו דווקא, ומשום פותח נקט לה, ואורחא דמילתא נקט, כלומר אינו נמנע מלפתוח ולנעול כדרכו".

השוואה נוספת למקרה הפוך - של נעילת דלת בפני רוח הנושבת על המדורה

בהמשך הסוגייה (שבת שם) מובא דין נוסף, על מקרה הפוך ממש מן הדין הקודם: "אמר רב יהודה: פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת", שעל כך מפרש רש"י (ד"ה כנגד המדורה)¹⁵: "ואף-על-פי שרוח מנושבת ומבעיר האור".

כלומר: כאן מדובר על מדורה, שכאשר הרוח נושבת עליה היא מבעירה ומלבה אותה, ולעומת זאת אם סוגרים את הדלת בפני הרוח המדורה מתחילה לדעוך. מבואר שם בסוגייה כי בשעה שנושבת רוח חזקה 'שאינה מצויה' בוודאי אסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה, שכן במקרה זה הפתיחה היא בגדר 'פסיק-רישיה' שבוודאי תבעיר ותלבה את המדורה. אלא שנחלקו אמוראים במקרה שנושבת 'רוח מצויה', שאין דרכה להבעיר וללבות, האם מותר לפתוח את הדלת כנגד המדורה, או שאסור מכח גזירה שמא יבוא לפתוח אותה גם בשעה שנושבת 'רוח שאינה מצויה'. להלכה נפסק שפתיחת הדלת אסורה גם בשעה שנושבת רוח מצויה, כפי שמובא ב'שולחן-ערוך' (שם, ס"א): "אסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת, ואפילו אין שם אלא רוח מצויה".

על כך הוסיף מרן המחבר (שם) עוד דין נוסף שלא נזכר כלל בגמרא: "אבל אם היה פתוח כנגדה מותר לסגרו, ואין בו משום מכבה". דין זה ככתבו וכלשונו כבר הובא בדברי הטור (שם). וכתב על כך ה'בית-יוסף' (שם): "כן כתבו שם התוספות גבי נר שמונח אחורי הדלת דבסמוך, ופשוט הוא"¹⁶. גם על כך ניתן לשאול אותה שאלה: מדוע כל-כך פשוט שנעילת הדלת מותרת במקרה זה, והלא בעקבות נעילתה בפני הרוח תדעך המדורה ותכבה, כך שמלבד 'המשכת המצב הקיים' יתחדש מצב חדש של דעיכת המדורה הכרוכה במלאכת 'מכבה'!?

'מניעת המונע' מותרת - כי למרות שיש שם 'מלאכה' אין כאן 'מעשה' כלל

התשובה לכל השאלות האמורות היא אחת: כאן הוא מקור המושג של 'מניעת המונע', כלומר סילוק מפריע חיצוני גרידא, ללא כל שינוי כל-שהוא בתנאי הפעולה המתבצעת, אשר כתוצאה ממנו חוזר המצב הקודם לפעול ולהתנהג מכח כל התנאים שהיו בו קודם לכן, שזו פעולה שאינה נחשבת בכלל 'מעשה', אינה מתייחסת למסלק המפריע וכאילו נעשתה מאליה.

למעשה, מפורשים הדברים ב'משנה-ברורה' (שם, סק"א) לגבי נעילת הדלת בפני הרוח הנושבת כנגד המדורה: "מותר לסגרו, ואף-על-פי שהרוח היה מבעירה"¹⁷ אין בו משום מכבה, שאינו עושה כלום, אלא עוצר הרוח, ואם תכבה תכבה".

יסוד ההגדרה - אשר בהמשך נמשיך לבאר אותה בארוכה - הוא כי כל דבר שפועל ויש לו את כל התנאים הנדרשים להמשך פעולתו מחמת עצמו, אלא שיש משהו או כח חיצוני שמנסה להפריע לו לבצע את פעולתו, מותר לכתחילה לסלק את המפריע, כאשר כל תוצאות הסילוק, הן ב'המשכת המצב הקיים' והן במידה ומתחדשים מצבים נוספים, אינן מתייחסות כלל למי שעשה זאת וסילק את המפריע, שכן פעולה זו - ביחס לתוצאותיה - אין עליה כלל שם 'מעשה' ואינה אפילו בגדר 'גרמא', וכל התוצאות דין כאילו הן נעשות מאליהן ומעצמן מכח כל התנאים שהיו בהן מכבר.

משכן, נר שדולק ויש לו כל תנאי הבעירה להמשיך לדלוק, שיש בו פתילה, די שמן או כל חומר בעירה אחר, חמצן במידה מספקת, וכל יתר התנאים הנדרשים, אלא שיש רוח הנושבת מן החוץ, מפריעה לבעירתו ו'מאיימת' לכבותו, מותר לכתחילה לעצור את הרוח מלהפריע לו ולהמשיך לנשוב עליו, באמצעות נעילת הדלת, שזו היא מניעת הרוח, על-ידי הנעילה בפניה, מלמנוע מהנר להפריע לו להמשיך לבעור.

במקרה זה, כל התוצאות של פעולת נעילת הדלת, הן בהמשך בעירתו והן בהגדלת השלהבת, אינן מתייחסות כלל לנועל הדלת, כי סילוק הרוח אינו מרכיב בבעירת הנר, אלא אך ורק סילוק ומניעת הפרעה של גורם חיצוני, ומעתה ימשיך הנר לדלוק, וגם להגדיל את שלהבתו, מכח כל תנאי הבעירה שהיו בו קודם לכן.

כיוצא בזה לגבי מדורה שחומרי הבעירה שבה הולכים ואוזלים והיא מתחילה לדעוך ועומדת להיכבות, אלא שרוח הנושבת מבחוץ מפריעה לה כביכול להיכבות והיא מלבה את האש, מותר לכתחילה לנעול את הדלת בפני הרוח, למרות שמכאן והלאה תתחיל המדורה לדעוך והאש תכבה. שכן הרוח אינה חלק מתנאי הבעירה כלל, ואיננה אלא רק גורם מפריע לדעיכה ולכיבוי. ומרגע שיסולק המפריע החיצוני היא תכבה מכח התנאים הקיימים בה מכבר של חומרי הבעירה ההולכים ואוזלים.

כך שמדובר בתוצאה גרידא של 'המשכת מצב', אך סיבת ההיתר אינה בשל כך, אלא משום שלגבי התוצאות אין כאן שם 'מעשה' כלל, למרות שבהחלט יש בהן 'מלאכה' של 'מבעיר' או של 'מכבה'. מטעם זה פעולה זו שנעשית בדרך של 'מניעת המונע' מותרת הן אם כתוצאה ממנה רק ממשיך המצב הקיים והן אם מכוחה מתחדש מצב חדש שלא היה עד כה.

(המשך בגיליון הבא בעז"ה)

15. ובמקרה זה כולם מודים לפירושו, שכן מדובר ב'דלת כנגד המדורה', וכפי שמוכח מתוך קושייתם השניה של התוספות שהזכרנו לעיל: "ועוד דאם-כן הוה ליה למימר פותח אדם דלת כנגד הנר, כדקאמר בסמוך כנגד המדורה".

16. כאשר כוונתו להוכיח זאת מקושייתם השלישית של התוספות על פירושו של רש"י לגבי 'נר שאחורי הדלת', שאין כל חידוש בכך שמותר לנעול את הדלת בפני הרוח הנושבת על נר שדולק ועומדת לכבותו, שכן "מאי אסורא איכא", וממילא הוא-הדין שמותר לנעול את הדלת בפני הרוח הנושבת על המדורה ומלבה אותה. וכך ציין גם בבאור הגר"א (ע"ד המחבר בשו"ע שם) כמקור למה שנפסק ב'שולחן-ערוך': "אבל, תוספות הנ"ל, וכן משמע בגמרא דלא הזכיר אלא פותח".

17. ברור שאין כוונת 'משנה-ברורה' שיתכן כי לולא סגירת הדלת היתה הרוח מבעירה שוב את המדורה, והוא בסגירתו רק מונע זאת. אלא שיש לנקד את המילה 'מבעירה' שבדבריו עם 'מפיק ה"א', וכוונתו שלמרות שהרוח הבעירה אותה עד כה וליבתה את אש המדורה, ועם סגירת הדלת תדעך האש עד שתכבה, בכל זאת הדבר מותר לכתחילה.

דרכו של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, על-פי מה שהתווה הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצוק"ל, היא לפקוח עין על כל תחומי התקדמות המדע והטכנולוגיה, ולתת את הדעת מראש לשאלות ההלכתיות הנראות כעתידניות, אולם ברוח סיכוי סביר להפוך ביום מן הימים למציאות. זאת, על-מנת שבבוא היום, כאשר יצוצו השאלות, יהיו כבר בידינו התשובות המתאימות והכלים להתמודד עמן, ולא נמצא את עצמנו עומדים מול שוקת שבורה.

על-פי תפיסה זו נציג אי"ה מפעם לפעם במדור זה נידונים הלכתיים שונים אודות רעיונות, מחקרים, פיתוחים והמצאות, הנמצאים עדיין בשלבי מחקר כאלה או אחרים, אולם כבר הגיעו לשלב הניסויים, כך שכבר יצאו מכלל 'מדע בדיוני' גרידא. בשונה מיתר המדורים העוסקים בנושאי הלכה למעשה, גישתנו במדור זה תהיה להציג את הדברים 'הלכה ולא למעשה', בהצגת ההיבטים ההלכתיים השונים, מבלי לקבוע מסמרות ולהסיק מסקנות מוחלטות.

על-מנת להגדיל תורה ולהאדירה ולהרחיב את היריעה התורנית, נשמח גם לקבל תגובות מציבור הקוראים, בהבעת דעה על הנכתב במדור זה, הבאת מקורות נוספים לנידונים ההלכתיים וכדומה. את המכתבים אשר יהיה בהם מן החידוש, נפרסם אי"ה בגיליונות הבאים.

מטבעות דיגיטליים

מאז ימי ההיסטוריה הקדומים, שימש הכסף כאמצעי לביצוע סחר, ותחליף נוח ויעיל ממסחר חליפין של סחורה בעד סחורה. מעבר לכך, הכסף שימש נכס פיננסי לצבירת הון שלא בדמות חפצים מסוימים דווקא.

כיום, מטבעות ושטרות הכסף הפיזיים הולכים ונעלמים מחיינו. כ-90% ממחזור הכסף העולמי, לא מיוצג בשום אמצעי פיזי, אלא הוא מופיע אך ורק ברישומים ובאותות דיגיטליים המועברים ברשתות התקשורת.

בעוד שלמעשה רוב הכסף כיום הוא כאמור דיגיטלי, המונח 'מטבעות דיגיטליים' מתייחס לסוג מסוים של נכסים פיננסיים דיגיטליים, אשר נקראים אף בשמות נוספים, מדויקים יותר: 'מטבעות מבוזרים' 'מטבעות קריפטו' ועוד.

הופעתן של 'מטבעות' אלה, החל משנת תשס"ט, יתכן שיש בה שינוי מגמה ותחילתו של עידן חדש בתחום הכסף, אשר כפועל יוצא, יהיה בוודאי גם בעל השלכות הלכתיות שונות.

הכסף בעבר וכיום

שימוש במטבעות החל כבר בעת העתיקה, לפחות מזמן אברהם אבינו ע"ה (ראה: בראשית כג ט, ב"מ מז:). מאז, במשך אלפי שנים, ייצוג הכסף היה במטבעות עשויים מתכות יקרות, אשר ערכם נגזר משווה של המתכת ממנה הם היו עשויים, כסף, זהב או נחושת, ועל פי יוקר המתכת וגודל המטבע נקבע ערך הכסף.

בתקופות מאוחרות יותר, החלו להדפיס שטרות כסף, בעלי ערך כספי מעבר לחומר מהם הם עשויים. כמו כן גם החלו להטביע מטבעות ממתכות זולות יותר, שערכן המוסכם הוא ללא תלות בערך החומר ממנו הן עשויות. במשך שנים, עד לפני קצת למעלה מחמישים שנה, ערך הכסף נבע מהיותו כעין המחאה, כאשר המדינות הצמידו את ערך השטרות לערכו של הזהב שברשותן, על פי תקן בינלאומי מוסכם.

שיטה אחרת מכונה 'כסף פיאט', לפיה ערכו של הכסף נגזר רק מתוקף חוק מדינה. בשנת תשל"א בערך, פרשה ארה"ב מתקן הזהב שנקבע לאחר מלחמת העולם השנייה. מאז, רוב הכסף בעולם הינו 'כסף פיאט', אשר ערכו נקבע על-פי הבנקים המרכזיים של המדינות, מבלי שום קשר לכמות הזהב אותו מחזיקה המדינה. ערכו של הכסף לפי שיטה זו משקף אפוא רק הסכמה ולגיטימציה של מערכת חברתית כלכלית לדרישה לקבלת מוצרים או שירותים מסוימים תמורתו, והוא נובע אך ורק מן האמון אשר רוכשים המחזיקים בכסף כלפי המדינה והבנק המרכזי שלה הקובעים כמה כסף להדפיס.

שחקן נוסף ומשמעותי בשיטת הכסף המודרנית הם הבנקים המסחריים, אשר רשאים 'לייצר' כסף בדמות הלוואות שהם נותנים, על-פי מודלים כלכליים, בסכומים שהם מעבר לכמות הכסף המופקדת אצלם.

מתאוריה למעשה - הולדת הביטקוין

בחורף תשס"ט, נשלח מאמר אקדמי עם שם כותב לא מוכר בשם סטושי נקמוטו (אשר משערים כי זהו שם עט של אדם מסוים, או של קבוצת אנשים) לחברים בפורום של קריפטוגרפים מוכרים, מאמר אשר כותרתו היא 'מערכת מזומנים דיגיטליים מבוססת על רשת עמיתים'. הקריפטוגרפיה, ובעברית 'תִּנְרִית כְּתִיבַת הַסֵּתֶר', היא אחת מענפי המתמטיקה ומדעי המחשב. מקור השם הוא במילה היוונית 'קריפטו' (κρυπτός) שמשמעותה 'נסתר' או 'אומנות ההסתרה', ו'גרפיה' (γράφω) שמשמעותה 'כתיבה'. במאמר הוצג רעיון, מבוסס על יסודות קריפטוגרפים, אשר מכך התפתח בהמשך המטבע הדיגיטלי הראשון והמפורסם בעולם: הביטקוין. זו הסיבה גם, שאחד מהשמות של מטבעות אלה הוא: מטבעות קריפטו - קיצור של המילה קריפטוגרפיה.

העברה אמינה

למעשה, המאמר המקורי לא עסק בפיתוח מטבע חדש, אלא בהצגת שיטה אשר תאפשר ביצוע ואימות של העברות הנעשות בין שני צדדים ברשת, באופן בטוח, ללא תלות בגוף ריכוזי. בשיטה המסורתית, כאשר מתבצעות העברות בין שני צדדים ברשת, יש צורך - כדי שהדבר ייעשה בבטחה - בתיווך של גורם שלישי בעל אמינות, אשר הוא זה שמפקח שההעברה נעשית במלואה מצד לצד. לעומת זאת, המאמר של סטושי נקמוטו הציע, שיטה חדשה, של יצירת קובץ ציבורי המכונה 'שרשרת בלוקים' (בלוקצ'יין), בו כל בלוק כולל מזהה וגיבוב של תוכן הבלוק הקודם ומתחבר אליו, בצורה אשר יוצרת מבנה נתונים מבוצר, בו הרישום הדיגיטלי נשמר במחשבים של כלל משתמשי הרשת, וכולל מידע ורישום של כל העברות הכספיים, של כל המשתמשים, בצורה שקופה וזמינה, אולם בלתי ניתנת לשינוי.

את ההעברות מבצעים באמצעות תוכנת 'ארנק ווירטואלי', מאוחסנת במחשב המקומי או בשרת מרוחק. ה'ארנק' מציג את המידע על כמות הכסף שיש למשתמש מסוים, כולל היסטוריית השימוש בו והיתרה שלו בסך כל הכתובות המנוהלות דרך אותו ארנק. שיטת התיעוד היא מתוחכמת, כאשר כל ההעברות הנעשות באמצעות ה'ארנקים' מתועדות בשרשרת הבלוקים, המתפקדת כספר חשבונות כללי, בצורה המבטיחה, בלי צורך במנהל מרכזי, שבעת תשלום אשר מבוצע ממשתמש למשתמש לא 'יומצאו' מטבעות שאינם קיימים, ושכסום אשר הועבר בתשלום אכן יגרע מטבעות בסך המתאים מכתובת השולח, מבלי שהוא יוכל להשתמש בהם בתשלומים נוספים בתרמית המוכרת והמכונה 'בזבז כפול'.

אלא שבמקום ששרשרת הבלוקים תמלא את תפקידה עבור שימוש מאובטח במטבעות קיימים, תחת זאת היא מהווה למעשה מערכת מטבעות חדשה, הנקראים בשם 'ביטקוין', אשר השימוש בהם מאובטח, שכשאדם, אשר ברשותו ביטקוין, רוצה לדוגמה לרכוש מוצר מסוים ברשת ולשלם עבורו בביטקוין, עליו לפרסם את הפעולה ואת סכום הביטקוין שהוא עומד לשלם, לכלל מחזיקי הביטקוין בכל העולם, ועליו לקבל הסכמה לכך מהם. הסכמה של אדם מסוים לפעולה שהתבצעה ניתנת בכך שהיא נכנסת למערכת הבלוקים שהוא מחזיק בתוך השרשרת. לאחר שאחוז מסוים של מחזיקי ביטקוין, לאורך שרשרת הבלוקים, מסכימים לפעולה, היא נחשבת חוקית.

'כריית מטבעות'

בעיקרון, שיטת הבלוקצ'יין הייתה יכולה לשמש עבור העברות בטוחות של כל מידע, וכן של מטבעות קיימים. אלא שכאן הלך הרעיון צעד קדימה, ונקבע כי הרשומות בשרשרת הבלוקים יהיו למעשה 'מטבע' חדש, אשר ייקרא כאמור בשם 'ביטקוין'. וככל אשר יתווספו בלוקים נוספים לשרשרת הבלוקים, כך יתווספו למעשה מטבעות ביטקוין נוספים.

בתחילת דרכו של הביטקוין, בחורף תשס"ט, נוצר ה'בלוק' הראשון. בכך נוצרו 50 מטבעות הביטקוין הראשונות. מאז, כל המעוניין יכול לנסות וליצור בלוקים נוספים, ובכך 'לכרות' מטבעות ביטקוין חדשים. יצירת בלוק נעשית על ידי תהליך חישוב אשר כמוהו כפתירת חידה מסוימת, אשר במידה והתשובה נכונה, נוצר בלוק חדש המצטרף גם הוא לשרשרת הבלוקים הקיימת.

יצירת שרשרת הבלוקים הינה בניית רישום של נתונים דיגיטליים, באמצעות מחשבים שונים הלוקחים חלק ברשת, ובו מתועדות כל ההעברות. החלוקה לבלוקים הינה 'ציר הזמן' של מאגר הנתונים, אשר מחולק ליחידות זמן, בו אחת ל-10 דקות נכתבים הנתונים החדשים.

לפי שיטת הבלוקצ'יין, כל בלוק מאופיין באזכור של הבלוק הקודם לו, באמצעות הכנסת ההצפנה של הבלוק שלפניו לתוכו, בשיטה הדורשת פעולת עיבוד של מחשב, בה נעשים חישובים חוזרים ונשנים עד ההגעה לערך מספרי היוצר בלוק תקין. אנשים שונים, או חברות, רותמים את מחשביהם בניסיון לייצר בלוק חדש. בתום הזמן של עשר הדקות, ננעל הבלוק ומצטרף ל'שרשרת' הבלוקים הקודמים, כאשר הראשון אשר הצליח לעשות את הבלוק זוכה בתגמול על כך.

בשנים הראשונות של הביטקוין, ניתן היה לייצר את הבלוקים באמצעות מחשבים ביתיים. כיום, עקב התחרות הגוברת, נוסף גם אפקט המהירות, כך שהצורך בחומרה וכוח מחשוב חזקים הולך וגובר. מסיבה זו, יצירת הבלוקים החדשים של הביטקוין כיום, נעשית לרוב, באמצעות מה שמכונה 'חוות כרייה', בהן מועמדים משאבי מחשוב חזקים אשר בדרך כלל אין ביכולת אנשים פרטיים להחזיק לבדם, או באמצעות 'בריוכות כרייה', בה מתגבשים להם קבוצה של כורים, המשתפים יחד את כוח המחשוב שלהם כדי לייצר בלוקים חדשים.

המוטיבציה הראשית של יצרני ה'בלוקים' נובעת מכך, שכאמור בכל יצירת בלוק חדש נוספים מטבעות חדשים למחזור. זו הסיבה, שיצירת הבלוקים מכונה 'כרייה'. זאת ועוד, כל כורה מקבל גם תשלום מסוים מתוך העברת הכספים שנרשמו בבלוק, במה שנקרא 'עמלת העברה'. צורת החישוב של התגמול על יצירת בלוקים, נוצרה על-ידי אלגוריתם שבנו מפתחי הביטקוין בעת השקתו. בתחילת הפעילות, התשלום עבור עיבוד מוצלח של הבלוק היה 50 מטבעות ביטקוין, ומאז הוא

הולך ופוחת. בתהליך המובנה בקוד המטבע קיימת הבטחת הנפקה בקצב קבוע וידוע מראש, ומכיוון שלפיה לא יונפקו יותר מ-21 מיליון מטבעות ביטקוין, ניתן כבר לדעת מראש שחלקיק מטבע הביטקוין האחרון שיונפק יהיה בשנת 2140 למניינם. כאשר יסתיים תהליך הנפקת המטבעות, התמריץ לכורים לעסוק בכרייה תהיינה עמלות העברה בלבד.

הצלחה מסחררת ושאלות לגבי העתיד

בתחילת דרכו של הביטקוין, במשך כשנתיים, כמעט ולא היה מי שהתייחס אליו ברצינות. אולם לאחר מכן המסחר בו החל לתפוס תאוצה, ומחירו נסק פלאים, יחד עם תנודות משמעותיות של עליות וירידות בשיעורים של עשרות אחוזים. נכון לכתיבת שורות אלה, מחיר יחידה אחת של ביטקוין היא בסביבות ה-28 אלף דולר.

מתוך העיתונות בימים האחרונים ממש

למרות שהביטקוין, 'וותיק' המטבעות הדיגיטליים, הוא המטבע הדיגיטלי הפופולרי ביותר, הוא גם נחשב לפרימיטיבי יחסית. מתחריו אשר קמו אחריו, וכיום יש בעולם כ-400 כאלה, מבוססים על מערכות טכנולוגיות מתקדמות יותר. אלא שבכל זאת, עדיין, רובם של המטבעות הדיגיטליים לא שווים כלום. ואילו לביטקוין, לעומת זאת, קהילת מעריצים גדולה, מה שהביא לידי הקמת זירות מסחר במטבע, אפשרות למתן הלוואות, אתרי מידע ותוכן והנפקת מניות כנגדו.

אלא שלמרות הצלחה הגדולה, השאלה המרחפת בחלל היא, האם אכן המטבעות הווירטואליים יהפכו בסופו של דבר להיות מטבעות לגיטימיים רגילים, אשר ניתן יהיה להשתמש בהם במכולת או בסופר, בחנויות אחרות, לרבות כל שאר השימושים שמטבעות כסף רגילים.

כסף ללא חומר וללא צורה

כפי שכבר צוין לעיל, המציאות כיום היא, שגם רוב המטבעות המונפקים על-ידי הבנקים המרכזיים של המדינות השונות, לא מוטבעים בצורת מטבעות, ואף לא מודפסים בשטרות פיזיים, והם מופיעים אך ורק בדרך של רישום נתונים דיגיטליים, כך שמבחינה זו, הופעת הביטקוין ודומיו לא מהווה מציאות חדשה לגמרי.

לגבי הלוואות הנעשות באמצעות העברות בנקאיות, התעורר בעבר דיון הלכתי, כיצד בדיוק קונה הלווה את מעותיו של המלווה. אולם שבעוד שהנחת הדיון בשעתו הייתה, שכנגד הרישומים במחשב הבנק קיימים בפועל מטבעות ושטרות כסף ממשיים, כך שההעברה הבנקאית הרי היא 'העברת חוב' של הבנק כלפי המלווה, כשמעטה ואילך הבנק יהיה חייב את הסכום זה ללווה, כיום המציאות היא, שכנראה בעוד זמן מה, מבלי

שום קשר לעתידים של הביטקוין וחבריו, גם כל המסחר במטבעות הממשלתיים יתנהל דרך 'ארנק דיגיטלי' בלבד, כך שלא ניתן יהיה לראות ברישומי המחשב רק 'ראיה' לחוב, אלא להתייחס לכך כאל הכסף בעצמו.

ביחס למטבעות ושטרות הכסף שהונפקו כנגד זהב, נשאל כבר החתם-סופר (שו"ת יו"ד, סימן קלד) שאולי אין לראות בהם אלא שטרות חוב אשר כנגד הצגתם ניתן לקבל זהב, ועל-כן מבחינה הלכתית הגדרתם תהיה כדבר שאין גופו ממון, כך שאולי לא יהיה קיים לגבי כסף מסוג זה איסור ריבית דאורייתא אלא רק מדרבנן, וכן לא יוכלו בית-דין להשביע על תביעה כספית הכרוכה במטבעות ושטרות שכאלה, מחמת ההלכה שאין נשבעים על שטרות (ראה: שו"ע חו"מ, ר"ס צה).

למרות שבזמנו של החתם-סופר, שטרות הכסף אכן היוו כעין שטרי חוב, מכל-מקום האריך החתם-סופר להוכיח שדינם ככסף של ממש, והם נחשבים לדבר שגופו ממון. וטעמו, שגדר 'מטבע' הוא מה שהמלך או המלכות והשלטון גזרו והחליטו שיהיה יוצא בהוצאה, והם שקובעים את ערכו על-ידי הצורה שטובעים בו. לדבריו, בעוד שבעבר שוויו של הכסף היה ב'חומר' שבו, שוויו של הכסף של זמנו הוא ב'צורה' שלו.

לאור דבריו יש לדון, כיצד יש להתייחס למציאות, בה הכסף אינו רק חסר ערך מצד החומר שלו, אלא שהוא אף נעדר צורה מכל וכל, וכל קיומו הוא מציאות ווירטואלית בלבד, האם ניתן לראות גם בו דבר שגופו ממון?

לכאורה, הדבר נוגע לשאלה ההלכתית הכללית, כיצד להתייחס ליצירות דיגטליות, כתוכנות ואפליקציות מחשב וכדומה, מבחינת בעלות לעניין איסורי גזל וכדומה. ככל שנניח שכל דבר שנהגו בני המדינה לסחור בו, גם אם הוא ווירטואלי, מכל-מקום הוא נחשב לממון, יתכן שבכלל זה ניתן לראות גם ברישומי הנתונים הדיגיטליים, ככל וכך מוסכם על-ידי השלטונות, כדין 'כסף' לכל דבר.

'מטבע' לא מוסכם על-ידי השלטונות

לדברי החתם-סופר, הקובע לעניין הגדרת הכסף הוא השלטון. לאור זאת אף חידש, שיתכן שלגבי מצוות פדיון-הבן, היות והיא מצווה שבין אדם למקום, לא יועיל לקיים מצווה זו בשטרות שכל ערכם הוא אך ורק בגלל קביעת השלטון.

על-פי דעת החתם-סופר, כאשר נדון לגבי המטבעות הדיגיטליים, יתכן שיהיה הבדל מהותי בינם לבין שאר הכסף העולמי אשר כאמור גם הוא יהיה דיגיטלי בעתיד הלא-רחוק. שכן בעוד שלגבי המטבעות הלגיטימיים, המוכרים מצד השלטונות, יתכן כי למרות שהם יהיו ווירטואליים לחלוטין בכל זאת הם ייחשבו 'כסף' לגבי רוב הדברים, הרי, לעומתם, הביטקוין וחבריו, אשר מונפקים על-ידי אנשים פרטיים, ולא נחשבים ומוכרים כמטבעות מבחינה ממלכתית, אולי לא ייחשבו לעולם ל'כסף'.

אמנם בשו"ת 'עונג יו"ט' (יו"ד, סי' ק"ב) השיג על החתם-סופר, וחילק בין מטבעות מתכת, שנחשבים לגופם ממון, לא מצד ערך המתכת, אלא ככל דבר שערכו עולה על-ידי גורמים שונים של היצע וביקוש, לבין שטרות הכסף, אשר לדעתו אין להם כל ערך עצמי והם אינם אלא שטרי חוב בעלמא.

בעוד שהדברים נאמרו בתקופות בהן שטרות הכסף היוו כעין 'שטרי חוב', כאשר ערכם היה במקביל לכמויות הזהב אותו החזיקו השלטונות, הרי מאז שערכו של הכסף העולמי חדל להיות קשור לערך הזהב, יתכן שאף לדעת ה'עונג-יו"ט' קיבלו גם השטרות דין 'כסף'.

והיות ולדעת ה'עונג-יו"ט' הדבר אינו תלוי בהסכמת השלטון, אלא לפי תנאי השוק, יתכן בהחלט, באופן עקרוני, שיבוא יום וגם הביטקוין ייחשב ל'כסף'.

כמו כן, שיטת החזון איש (יו"ד, סי' עב, אותיות ח-ז) היא, שאף אם יסוד הכסף הוא התחייבות הממשל לפרוע את ה'חוב' הנקוב בו, מכל-מקום היות ועיקר שווי הכסף הוא בשימושו הרי הוא נחשב כגופו ממון, לא משום 'דינא דמלכותא', אלא משום מציאות החיים, ששימוש הכסף בכוח הקניה והפירעון הוא שמקנה לו את ערכו ולא ה'ראיה' שבו, ומשום כך נחשב כסף זה כגופו ממון לכל דבר ועניין.

לפי זה, אם מציאות החיים תשתנה ומטבעות הביטקוין יהפכו להיות כאלה אשר עיקר השווי שלהם יהיה בשימוש בהם עבור קניית דברים, הרי שניתן מן הסתם יהיה לראות גם בהם 'כסף'.

'מענות' לעומת 'פירות'

לפי מסקנת סוגיית הגמרא (ב"מ מד), כאשר מתבצעת עסקת כסף תמורת זהב, היות והכסף לעומת הזהב הוא 'חרף' ומקובל יותר כתשלום בעסקאות מכר, על-כן הוא נחשב כ'מענות', כלומר 'כסף' ואמצעי תשלום, לעומת הזהב הנחשב כ'פירות', כלומר המצרף והדבר הנקנה.

לגבי הביטקוין, או מטבעות דיגיטליים אחרים, יתכן ובעתיד הם יהיו 'חריפים' ומטבעות מקובלים לביצוע רכישות. אולם כיום, מצב העניינים ברור, שאף הביטקוין הנחשב להצלחה גדולה מבחינת הסחר בו, הרי שלא רק המדינות לא רואות בו הילך חוקי, אלא גם אצל רוב החברות והאנשים הוא לא נתפס כמטבע עבור תשלום על מוצרים. לכן ברור הדבר, שהוא נחשב כ'פירות' - כלומר מוצר נצרך ונסחר, ולא כסף ואמצעי תשלום.

ההשלכה לדבר זה היא, שככל והביטקוין היה נחשב כ'כסף', הרי שמי שהיה קונה באמצעותו מטלטלין, כל עוד לא התבצע קנין משיכה, יכול היה אחד הצדדים לקבל קללת 'מי שפרע' ולחזור בו מהעסקה (ראה: שו"ע חו"מ, סי' רד ס"א). אולם אם ההתייחסות אל המטבע הדיגיטלי היא כאל מוצר, הרי שכאשר הוא נקנה למוכר הוא מתחייב בחליפיו, והעסקה מתקיימת כדין קניין 'חליפין' (ראה שם סי' רג ס"א) ואין אחד הצדדים יכול לחזור בו לאחר מכן.

יש לכך השלכות על ההתייחסות ההלכתית לרכישת מוצרים במטבעות ביטקוין. אם הדבר נחשב כקנין 'כסף', שכל עוד לא התבצע קנין 'משיכה' רשאי כל אחד מן הצדדים לחזור בו מהעסקה, בקבלת קללת 'מי שפרע' (ראה: שו"ע חו"מ, סי' רד ס"א). אולם אם ההתייחסות אל המטבע הדיגיטלי היא כאל מוצר, הרי העסקה מתקיימת כדין קניין 'חליפין' (ראה: שם סי' רג, ס"א) ואין אחד הצדדים יכול לחזור בו לאחר מכן.

אם ביום מן הימים, המטבעות הדיגיטליים יהפכו להיות הילך חוקי, וכתוצאה מכך גם היחס ההלכתי אליהם יהיה כאל כסף, קניית מוצרים בהם תיחשב לקנין 'כסף', שניתן גם לאחריו לחזור מהקניין בקבלת 'מי שפרע', כל עוד לא משך הקונה את המוצרים.

ריבית

משמעות נוספת למעמד של המטבעות הדיגיטליים נוגע גם הלכות ריבית. שכן כל עוד היחס אליהם הוא כאל 'פירות', דהיינו מוצר, קיים איסור להלוות אותם, מדברי חכמים, שאסרו להלוות 'סאה בסאה', קרי: הלוואת כמות פירות על-מנת להשיב אחר כך את אותה הכמות (שו"ע יו"ד סי' קסב ס"א), אלא רק בתנאים מסוימים. אולם אם היחס אליהם יהיה, ביום מן הימים, מבחינה חוקית וגם הלכתית, כאל 'כסף', יהיה מותר בוודאי להלוות ביטקוין ולהתנות שהפירעון יהיה אף הוא באותו סכום של ביטקוין.

שבת

אדם שברשותו מטבעות דיגיטליים, אין לו לחשוש לעובדה שבמהלך השבת המטבע מתייקר, ואין בכך משום 'שכר שבת'. שכן התייקרות המטבע באה בעקבות המסחר שנעשה בכלל המטבעות בשבת, ולא כתוצאה מסחורה שנעשתה במטבעות שלו דווקא. כמו כן, ניתן להשאיר את המחשב בפעולה כך שימשיך באופן אוטומטי עצמאי לכרות מטבעות נוספים בשבת.

גזלה ונזק

שאלות הלכתיות נוספות סביב הביטקוין ושאר מטבעות דיגיטליים יכולות להתעורר במקרה של חבלה או כיבוי של המחשבים בעת שהם מנסים לכרות מטבעות, כיצד להתייחס אל אותה פעולה. שכן לגבי מניעת כריית המטבעות לכאורה זו רק 'מניעת רווח', ולא פעולה של נזק. אולם מצד שני, יתכן שעצם הפסקת הפעולה הרי היא פעולת נזק שניתן לחייב עליה.

במקרה שאדם מצליח להעביר לרשותו הווירטואלית מטבעות ביטקוין שלא כדין, באמצעות פרסום שרשרת 'בלוקים' המתארת העברת ביטקוין מחשבון אחר לחשבון שלו, והוא הצליח להערים על המערכת ולקבל הסכמה של המחזיקים האחרים, אולם למעשה הוא עושה זאת מבלי הסכמת הבעלים של הביטקוין, הרי שלמרות שכל פעילות הגזלן נעשית אך ורק באמצעות הקשה על המקלדת, מכל-מקום יש מקום לראות בפעולה זו איסור גזל לכל דבר ועניין, כאשר זה אינו שונה כלל מפקיד בנק שיעביר לחשבון סכומי כסף מחשבוניתיהם של לקוחות באמצעות פעולות מחשב.

אספקלריה

רשימת מקררים המאושרים ע"י המכון לשימוש בשבת מעודכן לחודש ניסן תשפ"ג

דגם				שם המקרר	יבואן
RB33T3104	RF55A5002WW	RF86A9220SL	RT53K6331SL	סמסונג	סמליין
RB34J3000SA	RF60A7001SL	RF87A9771B1	RT53K6331SP		
RB34J3000BC	RF62A7055SR	RF90A9015BK	RT53K6331WW		
RB35A6222	RF65A9011B1	RF90A9015WH	RT58K7040SL		
RB52RS334SA	RF65A9011SL	RF92A9223BK	RT58K7040WW		
RB60RS356SA	RF70A9115BK	RT21M6211SR	RT62K7040BS		
RF27T5001S9	RF70A9115WH	RT29K5452WW	RT62K7040SL		
RF27T5001SG	RF71A9132BK	RT38K5454SL	RT62K7040WW		
RF29T5221SG	RF72A9670SR	RT38K5454WW	RR39M71407F		
RF29T5221SR	RF77A9775SR	RT46K6331SL	RR39T7415GR		
RF50K5920B1	RF82A9671SR	RT46K6331WW	RS68A8821S9		
RF50K5920S8	RF85A9110SL	RT50K6331SL			
RF55A5002SL	RF85A9120B1	RT50K6331WW			
מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)					
ABE4507XB	ABE4517XB	ARE5047XB		AEG	מיני ליין
מאושרים עד מנחם-אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)					
EBE5304AAS	EMT5704CAS	EQE6000SA	EQE6879BA	אלקטרוולוקס	
EBE5304AABS	EMT5704CBS	EQE6870BA	EQE6879SA		
EBE5304AWW	EMT5704CWW	EQE6870SA			
מאושרים עד מנחם-אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)					
GM-652 RSC	GR-729 SINS	GR-B608 WDID	GR-M6781 S	LG	ברימאג
GM-652 RWC	GR-929 MBINS	GR-B618 S	GR-M6781 W		
GM-U701 RSC	GR-B242 RSA	GR-B718 MB	GR-M6981 S		
GM-859 RSC	GR-B265 MAJ	GR-B718 XL	GR-M6981 W		
GM-859 RWC	GR-B265 MAW	GR-B919 S	GR-X265 INS		
GR-628 BINS	GR-B608 S	GR-J720 XDID	GR-X720 INS		
GR-729 BINS	GR-B608 BNDID	GR-J920 SDID	GR-X920 INS		
מאושרים עד אדר תשפ"ד (מרץ 2024)					
RD 62	RQ 72	RT 102		הייסנס	אלקטרוידן / סינודן
RD 67	RQ 82				
מאושרים עד אדר תשפ"ד (מרץ 2024)					

אספקלריה

דגם				שם המקרר	יבואן
SJ-2267-SL	SJ-8620-B	SJ-8801-BK	SJ-9730-GL	שארפ	ראלקו סוכנויות
SJ-2269-BG	SJ-8620-IN	SJ-8801-WH	SJ-9731-BL		
SJ-2269-SL	SJ-8620-SL	SJ-8802WH	SJ-9732-WH		
SJ-2269-WH	SJ-8620-WH	SJ-R8910-SL	SJ-9733-SL		
SJ-2275-SL	SJ-8695-IN	SJ-R8911-BK	SJ-9734-BG		
SJ-D5777	SJ-R8710-SL	SJ-R8912-WH	SJ-9831-BL		
SJ-8520-IN	SJ-8720-BK	SJ-R8913-BG	SJ-9832-WH		
SJ-8520-SL	SJ-8720-BG	SJ-9630-BG			
SJ-8520-WH	SJ-8720-SL	SJ-9630-IN			
SJ-8595-IN	SJ-8720-WH	SJ-9630-WH			
מאושרים עד מנחם אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)					
SRBbsd 529i	CNsdd 5223	CNsdd 5723	SRbde 5220	ליבהר	אלקטרה
CBNstd 578i	CNbdc 5223	CNgwd 5723	SRsde 5220		
CBNstc 579i	CBNd 5223	CNbdd 5733	SRe 5220		
CBNstd 529i	CBNsfd 5223	CBNd 5723	Srsde 5230		
CNf 5203	CNsdd 5253	CBNsfd 5723	SCNsdd 5253		
CNbef 5203	CNf 5703	CBNbda 5723	XRCsd 5255		
CNsfd 5203	CNsff 5703	CNgbd 5723	XRFbd 5220		
CNsff 5203	CNsff 5703-B	CNsfd 5743	XRFsd 5220		
CNsff 5203-B	CNd 5723	CNsdd 5753	XRF 5220		
CNd 5223	CNbef 5723	CNsdd 5763			
CNsfd 5223	CNsfd 5723	RDsfe 5220			
מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)					

רשימת מקררים אינטגרלים המאושרים ע"י המכון לשימוש בשבת מעודכן לחודש ניסן תשפ"ג

דגם				שם המקרר	יבואן
IRe 5100	ICNSf 5103	SICNd 5153		ליבהר	אלקטרה
מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)					
BRB266030WW				סמסונג	סמליין
מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)					

אספקלריה

רשימת מקפייאים המאושרים ע"י המכון לשימוש בשבת מעודכן לחודש ניסן תשפ"ג

יבואן	שם המקפיא	דגם			פיקוד שבת קיים	פיקוד שבת בהזמנה
ראלקו	בלומברג	FNT-3668	FNT-3684			✓
		FNT-3674	FNT-9553			
		מאושרים עד אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)				
ראלקו	גרונדיג	GFN 24840 N				✓
		מאושרים עד חשון תשפ"ד (נובמבר 2023)				
מיני ליין	AEG	AFE4227XB			✓	
		מאושרים עד אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)				
אלקטרה	ליבהר	FNf 4204	FNf 5207	SFNsde 5237	✓	
		FNf 4605	SFNbde 5227	FNd 7227		
		FNf 5006	SFNsde 5227	SFNbsd 529i		
		SIFNf 5108	SFNe 5227	SFNstd 529i		
		מאושרים עד אב תשפ"ג (אוגוסט 2023)				

רשימת תנורי אפייה המאושרים ע"י המכון מעודכן לחודש ניסן תשפ"ג

* מבשר לחלב או להיפך

יבואן	יצרן	דגם	חד תאי	דו תאי	בילד אין	פירוליטי		שבתי	שימוש בו זמנית	
						לפסח	בב"ח*			
אלקטרה	סאוטר SAUTER	FUSION 2050	✓					✓		
		ELEGANT 4760	✓					✓		
		ELEGANT 5560	✓					✓		
		FINE 3100	✓		✓			✓		
		CUISINE 3700	✓		✓			✓		
		CUISINE 3800	✓		✓			✓		
		CUISINE 4800	✓		✓			✓		
		RUSTIC 4000	✓		✓			✓		
		מאושר עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)								
		SFP 7026	✓		✓				✓	
SDO770		✓					✓	✓		
מאושר עד ניסן תשפ"ד (אפריל 2024)										
שאוליאן	SOL סול	TH 828		✓	✓					
		TH 929		✓	✓					
		TH 888		✓	✓				✓	
		TH 999		✓	✓				✓	
		TH 1009		✓	✓				✓	
		TH 2020		✓	✓				✓	
	לופרה LOFRA	UD 66		✓				✓		
		UD 76		✓				✓		
		D 96		✓					✓	
		מאושרים עד טבת תשפ"ד (ינואר 2024)								

אספקלריה

מבשר לחלב או להיפך *

יבואן	יצרן	דגם	חד תאי	דו תאי	בילד אין	פירוליטי		שבתי	שימוש בו זמנית		
						בב"ח*	לפסח				
בי אס אייץ B.S.H.	בוש BOSCH	HBA372BS0Y	✓		✓	✓	✓				
		HBA374BS0Y	✓		✓	✓	✓				
		HBG378AS0	✓		✓	✓	✓				
		HBG573BS0Y	✓		✓	✓	✓				
		HBG578BB0Y	✓		✓	✓	✓				
		HBG578BW0Y	✓		✓	✓	✓				
		HBG672BB1F	✓		✓	✓	✓				
		HBG672BS1	✓		✓	✓	✓				
		HBG675BB1	✓		✓	✓	✓				
		HBG675BS2	✓		✓	✓	✓				
		HBG675BW1	✓		✓	✓	✓				
		HBG676ES1	✓		✓	✓	✓				
	סימנס SIEMENS	HB272ABB0	✓		✓	✓	✓				
		HB372ABS0Y	✓		✓	✓	✓				
		HB374ABR0Y	✓		✓	✓	✓				
		HB378GAS0	✓		✓	✓	✓				
		HB574ABR0Y	✓		✓	✓	✓				
		HB578GBS0Y	✓		✓	✓	✓				
		HB578GBW0Y	✓		✓	✓	✓				
		HB675G0S1	✓		✓	✓	✓				
		HB675GBS1	✓		✓	✓	✓				
		HB676G0S1	✓		✓	✓	✓				
		HB676G5S6	✓		✓	✓	✓				
		HB676GBS1	✓		✓	✓	✓				
		HB676GBW1Y	✓		✓	✓	✓				
		CF4M78062Y	✓		✓	✓	✓				
קונסטרוקטה		מאושרים עד שבט תשפ"ד (פברואר 2024)									
ראלקו	בלומברג	HDWN 8133 B/X		✓				✓	✓		
		מאושר עד אדר תשפ"ד (מרץ 2024)									
מיני ליין	אי אי גי AEG	BPE 255632B/M/W	✓		✓	✓					
		BPE 264232 M/W	✓		✓	✓					
		BPK 264232 M/W	✓		✓	✓					
		BPK 284232 M/W	✓		✓	✓					
		BPK294733M/W/B	✓		✓	✓					
		BPK 722910 M	✓		✓	✓					
		BPK 822910	✓		✓	✓					
		מאושרים עד שבט תשפ"ד (פברואר 2024)									
			✓			✓		✓			
			✓			✓		✓			
			✓			✓		✓			
		מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)									

אספקלריה

* מבושר לחלב או לחיפך

יבואן	יצרן	דגם	חד תאי	דו תאי	בילד אין	פירוליטי		שבתי	שימוש בזמנית
						בב"ח*	לפסח		
מיני ליין	אלקטרוֹלוֹקס ELECTROLUX	EOP 6524 K/V/X	✓		✓		✓		
		EOP 6727 X	✓		✓		✓		
		EOP 7527 X/V	✓		✓		✓		
		EOP 7727 X	✓		✓		✓		
		מאושרים עד שבט תשפ"ד (פברואר 2024)							
		EOH 64219 X	✓		✓			✓	
		EOH 64239 K/X	✓		✓			✓	
		EOH 64259 X	✓		✓			✓	
		EOH 64279 X/V	✓		✓			✓	
		EOH 74279 K/X/V	✓		✓			✓	
		EOH 74279 X	✓		✓			✓	
		EOH 74279 V	✓		✓			✓	
		מאושרים עד כסלו תשפ"ד (דצמבר 2023)							
סם ליין	סמסונג SAMSUNG	NV70N3375BS	✓		✓		✓		
		NV70N3378BM	✓		✓			✓	
		NV75K5571RS	✓		✓			✓	
		NV75K5671RS	✓		✓			✓	
		NV75N7677RS	✓		✓			✓	
		מאושרים עד שבט תשפ"ד (פברואר 2024)							
לתשומת לב! הכשרת תנורי הפירוליטי המאושרים על ידינו לפסח חייבת להתבצע אך ורק לפי ההוראות המצורפות לאישור ההלכתי.									
חובה לוודא בבית הלקוח כי מדבקת האישור המקורית מוצמדת לתנור. ללא מדבקה אין תוקף לאישור המכון. יש לעיין היטב באישור ההלכתי המודבק לתנור ולוודא כי הוא תואם את הדגם, וכי הוא בר תוקף, וכן לעיין בהנחיות (אם קיימות).									

אספקלריה

יו"ל ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה

רחוב הפסגה 1, בית וגן ירושלים 9646501 ת.ד. 16121

טל: 02-6424880, 02-6423230, 02-6416505

machon.halacha@gmail.com | www.machonhalacha.co.il

לתגובות, שאלות והערות ניתן לפנות באימייל: aspaklrya@gmail.com

